

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ:
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

**ΤΣΙΑΝΑΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
Α.Μ.: 1205 Μ 004**

**Η ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΨΥΧΡΟ
ΠΟΛΕΜΟ:
ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
Κ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ**

ΑΘΗΝΑ 2007

Το σύμβολο της γερμανικής ενοποίησης, η Πύλη του Βρανδεμβούργου και το χρυσό άγαλμα της Νίκης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	6
----------	---

ΜΕΡΟΣ Α

Κεφάλαιο 1

Τα νέα διεθνοπολιτικά δεδομένα	8
Επαναπροσδιορισμός των γερμανικών συμφερόντων	13

Κεφάλαιο 2

Προτεραιότητες της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής	15
1. Το ευρωπαϊκό εγχείρημα	
2. Νομισματική Ένωση	
3. Διεύρυνση NATO	
4. Διεύρυνση ΕΕ	
5. Ανθρώπινα δικαιώματα και δημοκρατικές αξίες	
6. Περιβάλλον και Ενέργεια	
7. Διασπορά πυρηνικών όπλων	

Κεφάλαιο 3

Παγκόσμια διάσταση της Γερμανικής εξωτερικής πολιτικής	23
1. Αφρική	
2. Μέση Ανατολή	
3. Λατινική Αμερική	
4. Ασία	
5. Κίνα	
6. Ινδία	
7. Βαλκάνια	

ΜΕΡΟΣ Β

Κεφάλαιο 1

Η επιστροφή στην κανονικότητα	30
Οι διεθνείς αντιδράσεις	31
1. Οι αντιδράσεις των Συμμάχων	

2. Οι αντιδράσεις των Σοβιετικών	
Η αναβίωση του Furor Teutonicus	34

Κεφάλαιο 2

Τα πρώτα βήματα στην διεθνή πολιτική	38
1. Ο πόλεμος του Κόλπου: η πρώτη δοκιμασία	
2. Γιουγκοσλαβία: το πρώτο ατόπημα των Γερμανών	
3. Καμπότζη και Σομαλία: οι πρώτες δυσάρεστες εμπειρίες	
4. Η επίδραση της αμερικανικής μονοκρατορίας στην ανάληψη ευθυνών και στις αποφάσεις της Καρλσρούης	
5. Σερβία: Η πρώτη στρατιωτική επιχείρηση	
6. Η πλήρης συμμετοχή στα διεθνή δρώμενα	

Κεφάλαιο 3

Η απαγκίστρωση από τις ΗΠΑ	48
1. Ο γερμανικός δρόμος	
2. Το χρονικό της αντιπαράθεσης	
3. Η Βερολίνειος Δημοκρατία	
4. Η άνοδος της Μέρκελ	

ΜΕΡΟΣ Γ

Κεφάλαιο 1

Επιμέρους προβλήματα Γερμανίας και ΗΠΑ	59
1. Το ζήτημα των αποζημιώσεων	
2. Περιφρόνηση των διεθνών θεσμών	
3. Πρωτόκολλο του Κυότο	
4. Συνθήκη ABM	
5. Ηνωμένα Έθνη	
6. Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο	
7. Βιομηχανική κατασκοπεία	
8. Παραβίαση προσωπικών δεδομένων	
Οικονομικός πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ - Γερμανίας/ΕΕ	69

Κεφάλαιο 2

Σχέσεις Γερμανίας και Ρωσίας μετά τον Ψυχρό Πόλεμο	70
---	-----------

1. Οι αποζημιώσεις ως παράγοντας διπλωματίας	
2. Η προσέγγιση των δύο χωρών	
3. Ο άξονας Γερμανίας – Ρωσίας.	
Σχέσεις Γαλλίας – Γερμανίας μετά την ενοποίηση	77
1. Η ανταπάντηση των Γάλλων στην επανένωση	
2. Η κρίση στις διμερείς σχέσεις και η ενεργοποίηση του γαλλογερμανικού άξονα	
Σχέσεις Γερμανίας – Μεγάλης Βρετανίας	82
1. Από την Θάτσερ στον Μέιτζορ	
2. Οι διμερείς σχέσεις επί Τόνυ Μπλερ	
<u>Κεφάλαιο 3</u>	
Συμπεράσματα	86
Βιβλιογραφία	89
Παράρτημα 1	96
Παράρτημα 2	99

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κύριο αντικείμενο της μελέτης είναι η εξέταση της υψηλής στρατηγικής της Γερμανίας μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Σκοπός της είναι μέσα από την ανάλυση των σχέσεων με τους κυριότερους δρώντες του διεθνούς συστήματος, και συγκεκριμένα τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Μεγάλη Βρετανία, την Γαλλία και τη Ρωσία να αναδειχτούν οι θεμελιώδεις στάσεις και συνιστώσες της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής μετά την επανένωση, όσον αφορά σημαντικά ζητήματα της διεθνούς πολιτικής. Η εξέταση των διμερών σχέσεων με τα προαναφερθέντα κράτη δεν θα εξαντληθεί σε όλα τα ενδεχόμενα θέματα που αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν, αλλά θα σταθεί περισσότερο στα κομβικά σημεία που καθόρισαν ή επηρέασαν την στρατηγική συμπεριφορά της γερμανικής πολιτικής ηγεσίας.

Αρχικά, θα γίνει αναφορά στην δομή του διεθνούς συστήματος, έτσι όπως αυτό προέκυψε και εξελίσσεται μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και πώς αυτές οι εξελίξεις επέδρασαν στο ανώτερο επίπεδο λήψης αποφάσεων στην Γερμανία, δεδομένου ότι ο κυριότερος στόχος των Γερμανών στο 2^ο μισό του 20ού αιώνα, η επανένωση, είχε επιτευχθεί και πλέον το γερμανικό κράτος επέστρεψε στην κανονικότητα. Λαμβάνοντας υπόψιν τους περιορισμούς που το διακρατικό σύστημα θέτει, τον ρόλο των Γερμανών ανά τους αιώνες, καθώς και τα μέσα και τους πόρους που το γερμανικό κράτος έχει στην διάθεση του, θα γίνει επίσης προσπάθεια να σκιαγραφηθεί ο νέος ρόλος και προτεραιότητες των Γερμανών αρχές του 21^{ου} αιώνα. Στην συνέχεια θα επιχειρηθεί να αναλυθεί πως η εξαρτημένη γερμανική εξωτερική πολιτική κατέστη αυτόνομη και μεταμόρφωσε την Γερμανία σε κατά τρόπον τινά δύναμη αντίβαρο των Αμερικανών.

Αναφορικά με τις Ηνωμένες Πολιτείες, θα μελετηθούν οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών τόσο σε διακρατικό, όσο και σε επίπεδο διεθνών οργανισμών των οποίων αποτελούν μέλη, με κυριότερο το NATO, και θα αναλυθούν επίσης οι στάσεις των πολιτικών ηγεσιών σε κρίσιμα διεθνή ζητήματα, όπως για παράδειγμα ο πρόσφατος πόλεμος στο Ιράκ, ή η αντιμετώπιση της Ρωσίας, που είναι πλέον ξεκάθαρο ότι αρχίζει και διαδραματίζει ολοένα και μεγαλύτερο ρόλο στο διεθνές σκηνικό.

Σχετικά με την Γαλλία, την Μεγάλη Βρετανία και την Ρωσία η μελέτη θα επικεντρωθεί στις διμερείς σχέσεις, με έμφαση στις ενδοευρωπαϊκές ισορροπίες, και ειδικά με τις δύο πρώτες χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σχετικά με την Ρωσία θα

υπάρξει αναφορά για το πώς αντιμετωπίζει η Γερμανία την ολοένα και αυξανόμενη επιρροή της Μόσχας στην διεθνή πολιτική, κυρίως μέσω της ενεργειακής πολιτικής της. Γενικότερα, θα υπάρξει μια συνολική θεώρηση της αλληλεπίδρασης των σχέσεων μεταξύ των κρατών αυτών, την οποία και θα χρησιμοποιήσουμε για την εξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων σχετικά με τις κυριότερες εκφάνσεις της υψηλής στρατηγικής της Γερμανίας στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές περιβάλλον.

Τέλος, θα γίνει μια σύντομη αναφορά σχετικά με το εάν η γερμανική εξωτερική πολιτική διακρίνεται από μια πολιτική συνέχειας και εάν διαθέτει την ικανότητα να μεταβάλλεται ανάλογα με τα συμφέροντα που οφείλει να εξυπηρετήσει, ή εάν η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και η τεχνητή ειρήνη που επέφερε η παρουσία των Αμερικανών στην Ευρώπη άλλαξαν την στρατηγική σκέψη στην Γερμανία και την Ευρώπη. Δηλαδή, θα αποδειχτεί, έτσι όπως εξάλλου προκύπτει και από τα γεγονότα καθεαυτά, ότι η Γερμανία, παρότι αλυσοδεμένη σε διεθνείς δομές με προεξάρχον το NATO και περιορισμένη από τα δομικά χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος, ασκούσε μια εξωτερική πολιτική που στόχευε στην εκπλήρωση των ζωτικών γερμανικών συμφερόντων και βασιζόταν πάνω σε κυρίαρχες αρχές του ρεαλισμού. Συνοπτικά, θα έλεγε κανείς ότι η ρήση του Μακιαβέλι «ο καθένας κάνει όσα του επιτρέπει η δύναμή του και υποχωρεί όσο του επιβάλλει η αδυναμία του» ταιριάζει έξοχα στην γερμανική περίπτωση.

ΜΕΡΟΣ Α

Στο πρώτο μέρος της εργασίας θα γίνει μια ανάλυση των κύριων χαρακτηριστικών του διεθνούς συστήματος όπως προέκυψε με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και εντός του οποίου πλέον κινείται με μεγαλύτερη ευελιξία και η Γερμανία, και θα ακολουθήσει μια ανάλυση των βασικών προτεραιοτήτων της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής, αλλά και της εν γένει πολιτικής της Γερμανίας ανά τον κόσμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Τα νέα διεθνοπολιτικά δεδομένα

Από το φθινόπωρο του 1989 μέχρι τις 3 Οκτωβρίου 1990 οι στιγμές που έζησε ο γερμανικός λαός, αλλά και ο κόσμος ολόκληρος ήταν άκρως συναρπαστικές. Την περίοδο εκείνη συντελέστηκε ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα στην ιστορία της Ευρώπης και γενικότερα στην ιστορία των διεθνών σχέσεων. Το Τείχος του Βερολίνου, το σύμβολο της διαίρεσης των δύο κυρίαρχων συνασπισμών, Δύσης και Ανατολής, κατά την διάρκεια της νύχτας της Πέμπτης 9 προς την Παρασκευή 10 Νοεμβρίου 1989 έπεσε υπό το μαινόμενο πλήθος¹.

Ο εθνικός πόθος των Γερμανών υπό την ικανότατη ηγεσία του Χέλμουτ Κολ, του επονομαζόμενου και καγκελάρου της επανένωσης, από την σφαίρα της φαντασίας πέρασε στην σφαίρα της πραγματικότητας. Στις 31 Αυγούστου 1990 υπεγράφη η συνθήκη για την νομισματική, οικονομική και κοινωνική ένωση και στις 31 Αυγούστου 1990 η συνθήκη ενοποίησης. Στις 12 Σεπτεμβρίου 1990 είχαμε την σύναψη της συνθήκης Δύο + Τέσσερις, η οποία ρύθμιζε τις σχέσεις μεταξύ των δύο γερμανικών κρατών και όριζε ότι οι νικήτριες Δυνάμεις, δηλαδή οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία και η Σοβιετική Ένωση παραιτούνταν των δικαιωμάτων τους από την ηττημένη Γερμανία και τέλος στις 3 Οκτωβρίου 1990 η Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας εισχώρησε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Η επανενωμένη Γερμανία αποκτούσε επιτέλους πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα και επέστρεφε στην κοινότητα των κρατών ως ένα κανονικό κράτος.

¹ <http://www.chronik-der-mauer.de/>

Μετά από απουσία 45 χρόνων απο την διεθνή πολιτική, η Ευρώπη διέθετε και πάλι το κέντρο της² και οι Γερμανοί επανήλθαν στην παλαιά κεντρική γεωγραφική τους θέση (Mitteleuropa). Το νέο κράτος συνέχιζε να είναι μέλος του ΝΑΤΟ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της ομάδας G7 και όλων των άλλων οργανισμών του δυτικού κόσμου, καθώς το νέο γερμανικό κράτος ήταν απλά η συνέχεια της Δυτικής Γερμανίας σε νέα διευρυμένα όρια. Και απτή απόδειξη αυτού ήταν ότι δεν υιοθετήθηκε νέο Σύνταγμα, αλλά εξακολούθησε να ισχύει ο Θεμελιώδης Νόμος³.

Η πτώση του τείχους του Βερολίνου και η επίτευξη της τυπικής επανένωσης της Γερμανίας στις 3 Οκτωβρίου 1990 άλλαξε ριζικά την κοινωνική, πολιτική και οικονομική πραγματικότητα της Ευρώπης. Ύστερα από 45 χρόνια πολιτικής ανωμαλίας ο γερμανικός λαός ανήκε πλέον σε ένα κανονικό κράτος. Η ιστορική ανομία της διαίρεσης του γερμανικού έθνους είχε πλέον απαλειφθεί. Η επανένωση των δύο γερμανικών κρατών, την οποία πολλοί τοποθετούν στην ίδια κλίμακα με την επανάσταση του 1789, σήμανε την έναρξη ενός νέου διεθνούς περιβάλλοντος. Στην πραγματικότητα καταργήθηκαν όλα όσα είχε επιφέρει με το τέλος του ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Τόσο τις συμφωνίες του Πότσδαμ, της Γιάλτας και της Τεχεράνης, όσο και τις ουτοπιστικές επιδιώξεις και τα παγκόσμια οράματα της Οκτωβριανής Επανάστασης.

Σε συνδυασμό με την επανένωση, η μετέπειτα πτώση της Σοβιετικής Ένωσης σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας περιόδου στα διεθνή τεκταινόμενα. Από την μία πλευρά ανατράπηκε η έως τότε τρομακτική πυρηνική ισορροπία μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων⁴ και από την άλλη δόθηκε το έναυσμα για την έναρξη μιας νέας εποχής, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας ήταν η έλλειψη συγκεκριμένων δομικών στοιχείων.

Μέσα σε αυτό το γενικό πλαίσιο αβεβαιότητας μπορεί κανείς να διακρίνει τα ακόλουθα στοιχεία του διεθνούς συστήματος:

Πρώτον, το διεθνές σύστημα δεν διέθετε ακόμα θεσμούς και δομές αντίστοιχους με την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου ή άλλες περιόδους. Αντίθετα βρισκόταν σε κατάσταση συνεχούς αναμόρφωσης και μεταβολής και υπήρχε διάχυτο

² Manfred Görtemaker, «Deutschland nach der Wiedervereinigung», Bonn 2005, www.bpb.de

³ Θεμελιώδης Νόμος (Grundgesetz) είναι το Σύνταγμα της Γερμανίας που υιοθετήθηκε το 1949.

⁴ Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η ισορροπία ισχύος μεταξύ των δύο αντίπαλων συνασπισμών στηριζόταν σε τελευταία ανάλυση στο πυρηνικό οπλοστάσιο που κάθε μέρος είχε στην διάθεση του.

το αίσθημα ανασφάλειας. Με την κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ το διεθνές σύστημα βρέθηκε σε μια φάση ρευστότητας και αστάθειας και οι κύριοι πόλοι που θα μπορούσαν να το επηρεάσουν δεν είχαν ακόμη διαμορφωθεί, μια διαδικασία που συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Δεύτερον, οι Ηνωμένες Πολιτείες, μη έχοντας πλέον έναν αντίπαλο στην διεθνή σκηνή που να μπορούσε να τους αντιπαρατεθεί σε ισότιμη βάση, παρέμειναν η μόνη χώρα που μπορούσε ανά πάσα στιγμή να επέμβει στρατιωτικά και όχι μόνο σε οποιοδήποτε μέρος της υδρογείου. Ήταν πλέον το μόνο κράτος που είχε την δυνατότητα προβολής ισχύος σε πλανητική κλίμακα και στην ουσία το διεθνές σύστημα έτεινε προς την μονοπολικότητα. Οι ΗΠΑ δέσποζαν υπερβολικά δυνατές τόσο στον συσχετισμό ισχύος ένθεν και ένθεν του Ατλαντικού, όσο και παγκοσμίως⁵.

Πρέπει, πάντως, να αναγνωρίσει κανείς το γεγονός ότι παρά την διαφανόμενη ηγεμονική θέση των ΗΠΑ στη διεθνή πολιτική, δεν παρατηρήθηκαν αντισυσπειρώσεις εναντίον τους. Αυτό οφείλεται τόσο επειδή οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπορούν να επεκταθούν εδαφικά στην ευρωπαϊκή ήπειρο, όπως για παράδειγμα η Σοβιετική Ένωση, όσο και γιατί οι ευρωπαϊκές δυνάμεις φοβούνται περισσότερο αλλήλους παρά την Αμερική⁶. Σημαντικό είναι επίσης και το γεγονός ότι υπό την αμερικανική ηγεμονία οι ευρωπαϊκές οικονομίες όχι μόνο μπόρεσαν να σταθούν πάλι στα πόδια τους αλλά και να φτάσουν σε πολύ καλό επίπεδο ανάπτυξης. Οι Αμερικανοί εφάρμοσαν επιτυχώς αυτό που έλεγε ο Μακιαβέλι, ότι δηλαδή ο ηγεμόνας πρέπει να μοιράζει οφέλη στους υπηκόους του.

Τρίτο, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δεν επέφερε μια νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων⁷, παρά μόνο ανέδειξε την αμερικανική παντοκρατορία και ταυτόχρονα το κενό ισχύος που πλέον υπήρχε στις περιοχές που μέχρι πρότινος βρισκόνταν υπό τον έλεγχο της Σοβιετικής Ένωσης. Αυτό το κενό ισχύος έσπευσε να εκμεταλλευτεί η αμερικανική ηγεσία και άρχισε μετά από λίγα χρόνια να διευρύνει το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο προς Ανατολάς. Στην ουσία, το NATO άρχισε να αναθεωρεί τη δομή και το δόγμα του και μετασηματίστηκε από μια καθαρά

⁵ Zelikow Philip, Rice Condoleezza, *Germany Unified and Europe Transformed: A Study in Statecraft*, Cambridge, Harvard University Press, 1997, σελ 367

⁶ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική*, Αθήνα, Ποιότητα 2002, σελ. 423-4

⁷ Για παράδειγμα το διπολικό ψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα είχε προκύψει μετά από έναν αιματηρότατο πόλεμο, τον 2^ο Π.Π., στον οποίο είχαν εμπλακεί τα ισχυρότερα κράτη της εποχής εκείνης και ο οποίος προκάλεσε εκατομμύρια θυμάτων και ανυπολόγιστες υλικές ζημιές. Ή στον προηγούμενο αιώνα, μετά τους Ναπολεόντειους Πολέμους, οπότε και προέκυψε με τις Συμφωνίες της Βιέννης το 1815 το Κονσέρτο της Ευρώπης, ένα είδους δηλαδή συλλογικής ηγεμονίας.

αμυντική συμμαχία σε οργανισμό συλλογικής ασφάλειας με πολιτικούς σκοπούς και ανθρωπιστικές αποστολές και παρεμβάσεις ανά την υφήλιο⁸. Μάλιστα η διεύρυνση του οργανισμού ήταν, θα ισχυριζόταν κανείς, προκλητική, αφού το 1999 δέχτηκε ως μέλη του οργανισμού χώρες⁹ που νωρίτερα ανήκαν στον πυρήνα του πρώην Ανατολικού μπλοκ¹⁰.

Τέταρτο, στον Ανατολικό Κόσμο είχαμε μια μετάβαση χωρίς να υπάρξει ένας μεγάλος πόλεμος ή μια μεγάλη αναταραχή που να επηρεάσει έντονα την υπόλοιπη Ευρώπη και τον κόσμο ολόκληρο, αν και σημειώθηκαν περιφερειακές διενέξεις και εμφύλιοι πόλεμοι, που όμως δεν ήταν σε θέση να προκαλέσουν την συνολική αποσταθεροποίηση του διεθνούς συστήματος. Η Ανατολική Ευρώπη δεν χρειαζόταν πλέον να ανησυχεί για την απειλή ενός ολοκληρωτικού πυρηνικού πολέμου, καθώς αυτό το ενδεχόμενο είχε πλέον εκμηδενιστεί. Από την άλλη πλευρά όμως, αυτές οι περιφερειακές συγκρούσεις συνέχιζαν να προκαλούν ανησυχία στους διάφορους ηγέτες των κρατών, καθώς μπορούσαν να εξελιχθούν σε μια σοβαρότατη απειλή για την ευρύτερη περιοχή. Μάλιστα, οι συγκρούσεις των εθνοτήτων διακρίνονταν από μεγάλη δυναμική και σε πολλές περιπτώσεις εκφράζονταν με ένοπλα μέσα, όπως συνέβη για παράδειγμα στην περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Πέμπτο, αστάθεια και αποσχιστικά κινήματα σημειώθηκαν σε μεγάλα τμήματα του κόσμου, όπως στην Τουρκία (Κούρδοι), στην Ινδία (Κασμίρ), στο Αζερμπαϊτζάν (Ναγκόρνο Καραμπάχ), στην Γεωργία, την Ινδονησία και αλλού. Τον βαρύτερο όμως φόρο αίματος πλήρωσε η αφρικανική ήπειρος με εκατομμύρια θύματα από τους πολέμους, την πείνα και τους λοιμούς. Μόνο η γενοκτονία στην Ρουάντα στοίχισε περισσότερες ζωές από ότι οι πόλεμοι στη Γιουγκοσλαβία. Στο τέλος της δεκαετίας του '90 ο πόλεμος ήταν τόσο διαδεδομένος στην Αφρική, ώστε πολλοί να μιλάνε για τον Α' Αφρικανικό Πόλεμο κατ'αντιστοιχία με τον Α'

⁸ Ο νέος ρόλος του οργανισμού φάνηκε από τις επιλεκτικές ανθρωπιστικές επεμβάσεις κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '90 που πραγματοποίησε σε πολλές περιοχές της υφήςλιο, όπως στην Σομαλία (1992), στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη (1993), στην Αϊτή (1994) και στο Ιράκ (1996).

⁹ Οι χώρες αυτές είναι η Πολωνία, η Ουγγαρία και η Τσεχία. Ενώ το 2004 στους κόλπους του NATO εισήλθαν οι χώρες της Βαλτικής (Λετονία, Λιθουανία, Εσθονία), η Σλοβενία, η Σλοβακία, η Ρουμανία και η Βουλγαρία.

¹⁰ Σύμφωνα με τον Γερμανό ειδικό σε θέματα άμυνας και ασφάλειας, Ότφριντ Νασάουερ, αυτή η διεύρυνση έγινε επειδή η Βορειοατλαντική Συμμαχία ήθελε να εδραιώσει την ισχύ της τόσο σε γεωγραφικό όσο και σε γεωστρατηγικό επίπεδο και είχε πολιτικό και συμβολικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι οι στρατιωτικές δυνατότητες των επτά χωρών, που επρόκειτο να ενταχθούν δεν ήταν μεγάλες και ότι η συνεισφορά των εν λόγω χωρών δεν επρόκειτο να είναι μεγάλη μέσα στα επόμενα χρόνια.

Παγκόσμιο Πόλεμο¹¹. Παράγοντες όπως η δημογραφική έκρηξη, η οικονομική εξαθλίωση, η μετανάστευση και η οικολογική καταστροφή ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '90 αποτελούν πηγές στρατηγικής αστάθειας όχι μόνο στον Τρίτο Κόσμο αλλά και μεταξύ Βορρά και Νότου¹².

Έκτο, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης είχε ως συνέπεια όπλα συμβατικής φύσεως να φτάσουν σε χέρια τρομοκρατών, αλλά και σε κράτη, δημιουργώντας έτσι πονοκέφαλους στις ηγεσίες των δυτικών χωρών και δη των Αμερικανών. Το μεγάλο όμως πρόβλημα είναι η διασπορά των πυρηνικών όπλων και άλλων μέσων μαζικής καταστροφής (χημικά, βιολογικά όπλα). Επιβαρυντικός παράγοντας σε αυτά αποτελεί και η εμφάνιση μιας νέας παραμέτρου στην λειτουργία του διεθνούς συστήματος, η λεγόμενη ισλαμική τρομοκρατία και των κρατών που υποθάλπουν τρομοκράτες. Η περίπτωση αυτή αφορά άμεσα τις Ηνωμένες Πολιτείες, ιδιαίτερα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, οι οποίες και πρωτοστατούν στον αγώνα εναντίον αυτού του νέου είδους ασύμμετρης απειλής.

Έβδομο, μπορεί κανείς να παρατηρήσει την ανάδυση της Γερμανίας/Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ιαπωνίας, αλλά και της Κίνας και της Ρωσίας ως ανταγωνιστικούς των Ηνωμένων Πολιτειών αλλά και μεταξύ τους, οικονομικούς και πολιτικούς πόλους ισχύος στο διεθνές σκηνικό. Συγκεκριμένα, έχουμε την οξεία επανεμφάνιση του γεωπολιτικού και γεωοικονομικού ανταγωνισμού, τόσο στη Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, όπου Ρωσία, Γερμανία και ΗΠΑ εντείνουν τις προσπάθειές τους για αύξηση της επιρροής τους, όσο και στην Ανατολική Ασία, όπου έχουν ήδη δημιουργηθεί συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ Κίνας, Ιαπωνίας, Ρωσίας και Ινδίας. Ενώ, στην Κεντρική Ασία, λόγω του φυσικού πλούτου που υπάρχει εκεί, παρατηρεί κανείς την Ρωσία, την Κίνα, τις ΗΠΑ, αλλά και δύο περιφερειακές δυνάμεις, το Ιράν και την Τουρκία να έχουν επιδοθεί σε έναν αγώνα για το ποια θα εκμεταλλευτεί αυτές τις πρώτες ύλες.

Γενικά, με την πτώση του Κομμουνισμού στην Ευρώπη και διεθνώς επανήλθε στο διεθνές σκηνικό η έννοια της διατήρησης της ισορροπίας ισχύος¹³. Τα κράτη ή τουλάχιστον οι μεγάλες ευρωπαϊκές Δυνάμεις άρχιζαν να ορίζουν διαφορετικά την εξωτερική πολιτική τους, με βάση τα συμφέροντά τους και με βάση την εξισορρόπηση της δυναμικής ισχύος των γειτονικών και όχι μόνο κρατών.

¹¹ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, Αθήνα, Ποιότητα 2002, σελ. 390

¹² Πλατιάς Αθανάσιος, Το νέο διεθνές σύστημα, Αθήνα, Παπαζήσης 1995, σελ. 184-5

¹³ Ήφαιστος Παναγιώτης, Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων, Αθήνα, Ποιότητα 2000, σελ. 323

Υπήρχε μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων από ότι κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Οι διεθνείς θεσμοί τέθηκαν με πιο ενεργό τρόπο στους σκοπούς κάθε κράτους, ενώ πίσω από τις διακηρύξεις για πολυμερείς συνεργασίες κρύβονταν οι αγωνιώδεις προσπάθειες των κρατών για την όσο το δυνατόν καλύτερη εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Και μέσα σε αυτό το κλίμα άρχισαν και οι φωνές για τον ρόλο, την μορφή αλλά και το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο νέο διεθνές περιβάλλον.

Επαναπροσδιορισμός των γερμανικών συμφερόντων

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια άρχισε να κινείται πλέον με ολοένα και πιο ξεκάθαρο τρόπο και η γερμανική εξωτερική πολιτική, η οποία επιχειρούσε με αργά και σταθερά βήματα να απαγκιστρωθεί από τις διεθνοπολιτικές στρατηγικές επιλογές της Ουάσιγκτον. Πράγματι εξαιρετικά προσεκτική σε κάθε της κίνηση, αφού όποια ενέργεια και αν έκανε πάντα θα ερχόταν σε αντίθεση με τα συμφέροντα κάποιου άλλου κράτους και θα συγκέντρωνε τα πυρά του, η Γερμανία άρχισε σιγά σιγά να ξεπροβάλλει στο διεθνές σκηνικό και να προσπαθεί να κερδίσει το χαμένο έδαφος, καθώς τα τελευταία 45 χρόνια αναφορικά με τις διεθνείς εξελίξεις δεν ήταν τίποτα άλλο παρά ένας πολιτικός νάνος με τεράστια οικονομική δύναμη.

Αυτό οφείλεται στο ότι μέχρι την περίοδο εκείνη είχε επικρατήσει γενικά σε όλους τους κύκλους εξουσίας και ίσως γιατί έτσι τους το είχαν επιβάλλει οι Σύμμαχοι, στην Γερμανία ότι το γερμανικό συμφέρον ταυτιζόταν με το αμερικανικό και αντίστροφα¹⁴. Οι Αμερικάνοι ήταν για τους Γερμανούς αυτοί που τους απελευθέρωσαν από τον ναζιστικό ζυγό και τους επέτρεψαν να ζήσουν σε ένα δημοκρατικό καθεστώς. Οι Αμερικανοί όχι μόνο απέτρεψαν τα σχέδια των Γάλλων, των Βρετανών και των Σοβιετικών να καταστήσουν την γερμανική οικονομία αγροτοποιημένη, αλλά αντίθετα συνέβαλαν τα μέγιστα ώστε η γερμανική οικονομία κυριολεκτικά να ανθίσει κάτω από την προστασία του υπερατλαντικού ηγεμόνα. Εξάλλου, χάρη στους Αμερικανούς, για τις τραγωδίες του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου υπαίτιο θεωρήθηκε το ναζιστικό καθεστώς και όχι ο γερμανικός λαός, ο οποίος παρουσιάστηκε τελικά ως το θύμα. Τέλος, οι ΗΠΑ διαφύλαξαν την Γερμανία από τον κομμουνιστικό κίνδυνο και τον ολοκληρωτισμό και όταν πλέον οι συνθήκες

¹⁴ Στεργίου Ανδρέας, Η γερμανική εξωτερική πολιτική 1945-2005, Αθήνα, ΡΟΕΣ 2005, σελ 109-110

καθιστούσαν εφικτή την επανένωση, αντέδρασαν θετικά στο αίτημα της γερμανικής ηγεσίας για την ενότητα του γερμανικού λαού.

Αυτές οι αντιλήψεις των Γερμανών ήταν άμεσα συνδεδεμένες με την Westintegration ή Westbindung¹⁵, την διαδικασία δηλαδή ενσωμάτωσης της Δυτικής Γερμανίας στους δυτικούς θεσμούς, την οποία ορθά επιδίωκαν και εν τέλει πέτυχαν οι Αμερικανοί, καθώς είχαν από τότε σωστά προβλέψει ότι η αντιμετώπιση του εξ Ανατολής κινδύνου προϋπέθετε μια ισχυρή Γερμανία. Όλη αυτή η κατάσταση όμως είχε ως συνέπεια στην πραγματικότητα η γερμανική εξωτερική πολιτική να διαμορφώνεται στην Ουάσιγκτον παρά στην Βόννη και μετά την επανένωση οι διαδοχικές γερμανικές ηγεσίες να αντιμετωπίσουν αρκετά προβλήματα στην άσκηση της εξωτερικής στους πολιτικής.

Πέρα από αυτό, ένα άλλο πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπίσουν οι Γερμανοί ήταν το γνωστό σύνδρομο αυτοπεριορισμού (Selbstblockade Syndrom-Culture of restraint), το οποίο ήταν απόρροια της αμφιλεγόμενης ιστορίας του γερμανικού έθνους κατά την διάρκεια του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα, αλλά και κατά τους προηγούμενους αιώνες. Μετά και τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, η γερμανική ηγεσία, εκ των περιστάσεων άλλωστε, ήταν πολύ επιφυλακτική στην ανάληψη δράσεων στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, καθώς ανησυχούσε για τις αντιδράσεις των άλλων χωρών.

Αυτή η ανησυχία ήταν περισσότερη έκδηλη στην αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων και γενικά στην οποιαδήποτε ανάληψη στρατιωτικής δράσης στο εξωτερικό, καθώς κάτι τέτοιο θα έφερνε στην επιφάνεια οδυνηρές μνήμες του παρελθόντος, μετά τις αγριότητες που είχαν διαπράξει οι ναζιστικές δυνάμεις κατά την διάρκεια του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου. Δεν είναι λίγοι εκείνοι οι Ευρωπαίοι που ενθυμούνται ακόμα την δια σιδήρου ευρωπαϊκή τάξη πραγμάτων που είχε επιβάλλει ο Bismarck. Γενικά, πολλοί Ευρωπαίοι δεν έχουν λησμονήσει ακόμα τις τρεις προσπάθειες των Γερμανών για παγκόσμια ηγεμονία (πόλεμοι Bismarck, 1^{ος} και 2^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος).

Το νέο γερμανικό κράτος, με την κατάρρευση της οικονομικής και κοινωνικής δομής στην Ανατολική Ευρώπη, τα Βαλκάνια και την Σοβιετική Ένωση, έχοντας την ισχυρότερη οικονομία και τον μεγαλύτερο πληθυσμό στην Ευρώπη (μιάμιση φορές από την Γαλλία, την Μεγάλη Βρετανία, την Ιταλία, δύο από την

¹⁵ Deutsches Historisches Museum, «1949-1955, Zwei Staaten-Zwei Wege», www.dhm.de

Πολωνία και πέντε απο την Ολλανδία)¹⁶, στην προσπάθεια του να αρχίσει και πάλι να παρεμβαίνει στην διεθνή πολιτική και στην υπό διαμόρφωση γεωπολιτική αρχιτεκτονική, ξύπνησε και πάλι φαντάσματα του παρελθόντος στους υπόλοιπους Ευρωπαίους και επανέφερε στο προσκήνιο το πάλαι ποτέ παίγνιο του μηδενικού αθροίσματος (Nullsummenspiel) και την αιώνια εξοντωτική αντιπαράθεση των Γερμανών με τους γείτονές τους. Έχοντας αυτό κατά νου, η γερμανική ηγεσία θέλησε να προσδεθεί ακόμα περισσότερο στους ευρωπαϊκούς και διεθνείς θεσμούς και να συνεχίσει την εξωτερική πολιτική της πολυμέρειας.

Δέσμια του παρελθόντος της, η γερμανική εξωτερική πολιτική μετά την ενοποίηση κινήθηκε στις ίδιες προγενέστερες κατευθύνσεις, μέσα στα πλαίσια δηλαδή των δύο λεγόμενων τριγώνων εξωτερικής πολιτικής, δηλαδή το Ατλαντικό (Ουάσιγκτον, Λονδίνο, Βερολίνο) και το Ευρωπαϊκό (Παρίσι, Λονδίνο, Βερολίνο) τρίγωνο¹⁷, χωρίς βέβαια να παραγνωρίζει τον ρόλο και την επιρροή της Ρωσίας, καθώς όποτε η γερμανική εξωτερική πολιτική αγνόησε τον γείτονα εξ Ανατολών, πάντοτε κατέληγε σε οικτρές εθνικές αποτυχίες, ενώ όποτε συνεργαζόταν μαζί της πετύχαινε τους εθνικούς της στόχους (Φρειδερίκος ο Μέγας, Μπίσμαρκ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Προτεραιότητες της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής

Το 1994 το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Αμύνης εξέδωσε μια λευκή Βίβλο¹⁸ στην οποία αναφέρονταν τα βασικά σημεία της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής. Αυτά είναι:

- A.** Η διαφύλαξη της ελευθερίας, της ασφάλειας και της ευημερίας των Γερμανών πολιτών και της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους.
- B.** Η ολοκλήρωση της ενσωματώσεως, από κοινού με τις Ευρωπαϊκές Δημοκρατίες, στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Γ.** Η διαρκής, βασισμένη σε κοινότητα αξιών αλλά και συγκλινόντων συμφερόντων, Διατλαντική Συμμαχία με τις ΗΠΑ ως Παγκόσμια

¹⁶ Σμιτ Χέλμουτ, Η Γερμανία μετά τον Ψυχρό Πόλεμο και η Ευρώπη, Σιδέρης 1997, σελ. 260

¹⁷ Ηλιόπουλος Ηλίας, Η γερμανική εξωτερική πολιτική μετά την επανένωση, EKEM, Οκτώβριος 2006, σελ. 10

¹⁸ Bundesministerium der Verteidigung, Weissbuch 1994 zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage und Zukunft der Bundeswehr, Bonn 1994, σελ 42.

Δύναμη.

Δ. Η εξισορροπημένη και εταιρική προσαρμογή των ανατολικών γειτονικών κρατών στις δυτικές δομές και η διαμόρφωση μιας νέας τάξεως στον τομέα της ασφάλειας, η οποία θα εδράζεται στην συνεργασία και θα συμπεριλαμβάνει όλα τα κράτη της Ευρώπης.

Ε. Ο σεβασμός του Διεθνούς Δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παγκοσμίως, καθώς και μια δικαιότερη παγκόσμια οικονομική τάξη επί τη βάσει των κανόνων της Οικονομίας της αγοράς.

Στην συνέχεια μελετώνται διεξοδικότερα οι κατευθύνσεις αυτές και η εν γένει εξωτερική πολιτική της Γερμανίας σε άμεση συνάρτηση με αυτές.

1. Το ευρωπαϊκό εγχείρημα

Αναφορικά με το μέλλον του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, κάθε γερμανική ηγεσία υποστήριξε με μεγάλη θέρμη όλες τις διαδικασίες που θα βοηθούσαν έτσι ώστε η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση να προχωρήσει με ακόμα πιο γοργούς ρυθμούς, καθώς η Γερμανία έχει άμεσο συμφέρον στην συγκρότηση ενός ενιαίου και ολοκληρωμένου ευρωπαϊκού πόλου διεθνούς ισχύος. Αυτή η στάση των Γερμανών για εμβάθυνση και διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με την εικόνα της Γερμανίας ως *zivilmacht* (civilian power), δηλαδή μια οικονομική Δύναμη που είναι ισχυρή και που η ισχύς αυτή πηγάζει από τις εμπορικές της σχέσεις, εικόνα που είχε σχηματίσει η διεθνής κοινότητα για την Γερμανία κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, και που δεν έπαυσε να υπάρχει ούτε μετά την επανένωση. Αλλά και ικανοποιεί πλήρως τα γερμανικά συμφέροντα, καθώς η Γερμανία ως κατεξοχήν εξαγωγική χώρα (*Handelstaat*), έχει συμφέρον ώστε να υπάρχει ένας ενιαίος ευρωπαϊκός χώρος όπου η διακίνηση του εμπορίου γίνεται χωρίς δυσκολία.

Βέβαια, οι Γερμανοί, από κοινού με τους Αμερικάνους ήταν υπέρ του ελεύθερου εμπορίου διεθνώς και της οικονομικής αλληλεξάρτησης (στάση που φάνηκε ξεκάθαρα κατά τις διαπραγματεύσεις της GATT στην Ουρουγουάη το 1993), καθώς αυτό ευνοούσε τα συμφέροντα αλλήλων. Και υπήρχε και η ιστορική εμπειρία της ψυχροπολεμικής περιόδου, κατά την οποία η Δύση προωθούσε αλλαγές στην Ανατολή μέσω του εμπορίου και της οικονομίας γενικότερα (*change through trade*).

2. Νομισματική Ένωση

Σταθερή επιδίωξη της γερμανικής καγκελαρίας υπήρξαν ανέκαθεν οι προσπάθειες για οικονομική, τελωνειακή και νομισματική ένωση. Η εμφάνιση το 1991 της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης (EMU) σηματοδοτούσε την εγκατάλειψη του γερμανικού μάρκου, το οποίο μεταπολεμικά αποτελούσε για τον γερμανικό λαό το σύμβολο της γερμανικής ενότητας (αλλά και το ισχυρότερο νόμισμα της Ευρώπης) και συνεπώς και της αυτόνομης νομισματικής πολιτικής. Η εγκατάλειψη βέβαια του εθνικού νομίσματος έγινε με κάποιες παραχωρήσεις προς τους Γερμανούς, οι οποίες θεωρήθηκαν και επιτυχίες της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής, όπως για παράδειγμα, στο να λειτουργήσει η Ευρωπαϊκή Τράπεζα βάσει των δομών και των προτύπων της γερμανικής κεντρικής ομοσπονδιακής τράπεζας, αλλά και η έδρα της εν λόγω τράπεζας να είναι στην Φρανκφούρτη.

Στην ουσία οι κινήσεις αυτές εξέφραζαν την εκπλήρωση μιας στρατηγικής επιδίωξης του γερμανικού κεφαλαίου που είχε ήδη διατυπωθεί από τη εποχή του Φρειδερίκου Λίστ και του Φρειδερίκου Νάουμαν. Υπήρχε η επιθυμία από τις ιθύνουσες ομάδες του γερμανικού κεφαλαίου να συγκροτηθεί ένας μείζων ενιαίος οικονομικός χώρος στην ηπειρωτική Ευρώπη (Grossraumwirtschaft), ώστε οι Γερμανοί να μπορούν να ανταγωνίζονται επί ίσοις όροις τους άλλους οικονομικοπολιτικούς πόλους του διεθνούς συστήματος.

Αυτός ο ενιαίος οικονομικός χώρος δεν μπορούσε να επιτευχθεί παρά μόνο σε συνεργασία με την άλλοτε αντίπαλο Γαλλία. Οι στρατιωτικές ήττες το 1918 και το 1945 είχαν δείξει με σαφήνεια στις γερμανικές ελίτ ότι η προσπάθεια ηγεμόνευσης με στρατιωτικά και πολιτικά μέσα ήταν αδύνατη. Μόνο με την σύμπραξη της Γαλλίας θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τα ανά τον κόσμο συμφέροντα τους, καθώς η Γερμανία είναι μια ηπειρωτική Δύναμη με παγκόσμια συμφέροντα¹⁹.

Η δημιουργία στην Ευρώπη ενός co-dominium Γερμανίας-Γαλλίας, των δύο μεσαίων ηπειρωτικών περιφερειακών δυνάμεων στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο, επιτρέπει στην Γερμανία να διαδραματίσει τον ρόλο που επιθυμεί χωρίς να είναι κόκκινο πανί για τα άλλα κράτη. Λαμβάνοντας κανείς υπόψιν την θέση, τον ρόλο και την επιρροή της Γαλλίας τους τελευταίους αιώνες στις διεθνείς εξελίξεις εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς τι σήμαινε για τους Γερμανούς να έχουν ως σύμμαχο την Γαλλία.

¹⁹ Bundesministerium der Verteidigung, Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich der Verteidigung, 26 November 1992, σελ 3

3. Διεύρυνση NATO

Σχετικά με το ζήτημα της διεύρυνσης του NATO και τον σημαίνων ρόλο του για τα διεθνή τεκταινόμενα, το NATO άρχισε να αποτελεί και επίσημα αντικείμενο συζήτησης στην Γερμανία όταν ο τότε υπουργός άμυνας Volker Rühle ανέφερε το θέμα αυτό σε μια ομιλία του στο Διεθνές Ινστιτούτο για Στρατηγικές Αναλύσεις. Και μετέπειτα όμως, και ο Καγκελάριος Χέλμουτ Κολ, αν και αρχικά ήταν επιφυλακτικός, άρχισε να αναφέρεται στον αναγκαίο ρόλο του Βορειοατλαντικού Συμφώνου. Σε μια ομιλία του προς το διπλωματικό σώμα τον Δεκέμβριο 1994 εξήρε τον ρόλο του NATO λέγοντας τα εξής:

«Η Ατλαντική Συμμαχία είναι ο εγγυητής της ασφάλειας και της σταθερότητας όχι μόνο για τα μέλη του αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη. Εγγενές στοιχείο του NATO είναι η στενή σύνδεση της Ευρώπης με την Βόρεια Αμερική και η μόνιμη στάθμευση αμερικανικών στρατευμάτων στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Η σταδιακή διεύρυνση του NATO πρέπει να γίνει αντιληπτή και να συνεκτιμάται με την παράλληλη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης προς Ανατολάς ως μέρος μιας πανευρωπαϊκής στρατηγικής. Και αυτή η στρατηγική πρέπει να εξελίσσεται σε αρμονία με το ειδικό βάρος της Ρωσίας στο διεθνές σκηνικό αλλά και την ιστορία και την αξιοπρέπεια του ρωσικού έθνους. Η εισδοχή νέων μελών στους δυτικούς οργανισμούς πρέπει πρώτα από όλα να γίνεται σε συνεργασία και να βρίσκει σύμφωνη την Ρωσία και δευτερευόντως την Ουκρανία».²⁰

Από το παραπάνω απόσπασμα γίνεται κατανοητό ποια θέση κατέχουν οι Αμερικάνοι για τους Γερμανούς και ποια η σημασία που έχει για την ειρήνη στην ευρωπαϊκή ήπειρο η παραμονή τους σε αυτήν. Δεν είναι εξάλλου τυχαίο ότι κάθε φορά που υπάρχει ένταση στις ευρωατλαντικές σχέσεις, οι Γερμανοί, ως ένθερμοι θιασιώτες της διατλαντικής συμμαχίας, πάντα αναλαμβάνουν να παίξουν τον ρόλο του διαμεσολαβητή ώστε να ηρεμήσουν τα πνεύματα. Την στάση αυτή, που απορρέει από τις εμπειρίες του Ψυχρού Πολέμου και είναι θα ισχυριζόταν κανείς εγγενές χαρακτηριστικό της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής, διατήρησε η Γερμανία καθ' όλη την δεκαετία του '90, και τουλάχιστον μέχρι και την έναρξη του πολέμου στο Ιράκ το 2003, οπότε και σημειώθηκε μια έντονη διαφωνία που όμως ως φαίνεται απεκαταστάθη, τουλάχιστον σε επίπεδο εντυπώσεων, ως ένα βαθμό με την άνοδο στην καγκελαρία της Ανγκέλα Μέρκελ το 2005.

²⁰ Kranz, Jerzy, 'Germany, Quo Vadis? A view from Poland', German Politics, Vol.10 No.1 (April 2001), p.152

4. Διεύρυνση ΕΕ

Συναφές με τα προηγούμενα, η γερμανική πολιτική διακρινόταν από έντονη κινητικότητα για την εισδοχή νέων μελών στην ΕΕ από την κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, στόχο που είχε θέσει και επίσημα κατά την συνδιάσκεψη της Κοπεγχάγης το 1993. Στην πραγματικότητα η Γερμανία ήθελε στα ανατολικά σύνορά της να υπάρχουν κράτη βάσει των δυτικών προτύπων, όπως γενικά παραδεχόταν αρκετοί υψηλόβαθμοι Γερμανοί διπλωμάτες. Το έντονο ενδιαφέρον των Γερμανών για την ευρύτερη αυτή περιοχή φάνηκε ξεκάθαρα από την δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών Klaus Kinkel τον Νοέμβριο 1996²¹:

Η διεύρυνση είναι το συμφέρον μας, καθώς προωθεί την ειρήνη και την σταθερότητα σε όλη την Ευρώπη. Και έχουμε και οικονομικό κέρδος, καθώς μόνο με μια μεγάλη ευρωπαϊκή κοινότητα μπορούμε να είμαστε ανταγωνιστικοί σε παγκόσμια βάση. Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη έχει καταστεί μια από τις σημαντικότερες αγορές για το γερμανικό κεφάλαιο. Σχεδόν το μισό από το εμπόριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την περιοχή διενεργείται από την Γερμανία. Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη καταλαμβάνει το 9% των εξαγωγών της Γερμανίας, ξεπερνώντας το αντίστοιχο ποσοστό με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Επιπλέον, περίπου το 1/10 των ξένων άμεσων επενδύσεων κατευθύνονται προς την περιοχή εκείνη, καθιστώντας την Γερμανία τον μεγαλύτερο επενδυτή της περιοχής. Αναφορικά με τις φοβίες των Γερμανών πολιτών για ενδεχόμενη απώλεια θέσεων εργασίας, ο υπουργός Εξωτερικών ξεκαθάρισε ότι αυτές είναι χωρίς βάση. Οι επενδύσεις των γερμανικών εταιρειών σκοπεύουν την κατάκτηση νέων αγορών και αυτό μόνο όφελος έχει για την Γερμανία, καθώς σύμφωνα και με το Γερμανικό Ινστιτούτο για την Οικονομική Έρευνα, αυτές οι δομικές αλλαγές θα συντελέσουν στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στις δύο πλευρές.

Συνοπτικά, από την έως τώρα συμμετοχή της στους Δυτικούς θεσμούς, το NATO και την ΕΕ πρωτίστως, η Γερμανία μόνο οφέλη είχε, καθώς με αυτόν τον τρόπο εντάχθηκε πάλι στο διεθνές σύστημα και έγινε στην ουσία μια *de facto* ηγέτιδα δύναμη. Το αποτέλεσμα της ευρωπαϊκής διαδικασίας ολοκλήρωσης ήταν η Γερμανία να αποκομίσει σημαντικότερα οφέλη και ως φαίνεται υπέρτερα των οικονομικών.

Το ευρωπαϊκό εγχείρημα ήταν και θα είναι για τους Γερμανούς ένα πεδίο στην διεθνή πολιτική το οποίο τους ωφέλησε και στην αμυντική και γεωπολιτική τους θέση. Όπως είναι γνωστό, η θέση της Γερμανίας στο κέντρο της Ευρώπης (Mittellage) ήταν μια διελκυστίδα για τους εκάστοτε Γερμανούς ιθύνοντες. Πάντοτε τους ταλάνιζε το δίλλημα αν θα πρέπει να συνταχθούν με την Δύση ή με την

²¹ Kranz, Jerzy, 'Germany, Quo Vadis? A view from Poland', *German Politics*, Vol.10 No.1 (April 2001), p.152

Ανατολή²², καθώς έπρεπε να συμμαχήσουν με μια πλευρά ώστε να αποφύγουν την δυνητική ή πραγματική περικύκλωση (Einkreisung). Με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και το NATO, η Γερμανία για πρώτη φορά στην ιστορία της κατάφερε να μην βρίσκεται σε αυτήν την δυσάρεστη κατάσταση και αντί κρατών με εχθρικές διαθέσεις, να υπάρχουν δίπλα της κράτη σύμμαχοι.

Εν τέλει, η όλη διαδικασία ήταν για την Γερμανία η πιο επιτυχημένη στρατιωτική πολιτική ασφαλείας²³. Και στο να είναι πετυχημένη αυτή η στρατηγική συνέβαλε η προστασία που παρείχε στην Ευρώπη ο υπερατλαντικός ηγεμόνας. Δεν είναι παράξενο ότι η δημοκρατία της Βόννης απεκλήθη όχι τυχαία «Δημοκρατία του Θερμοκηπίου»²⁴. Η σημασία που αποδίδει η γερμανική ηγεσία στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο είναι αναμφίβολα μέγιστη και αυτό φάνηκε από την στάση που τήρησε όταν άρχισαν να υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την διεύρυνση του προς Ανατολάς.

5. Ανθρώπινα δικαιώματα και δημοκρατικές αξίες

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής είναι και η διάδοση των δημοκρατικών αξιών, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η δίκαιη ανακατανομή του παγκόσμιου πλούτου. Το ζήτημα της ελεύθερης διακίνησης των ατόμων ετέθη κατά διάρκεια του πολέμου στην Γιουγκοσλαβία, καθώς οι πρόσφυγες από την Κροατία και την Σλοβενία είχαν ξεπεράσει τις 500.000, αλλά εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης και της τότε ανεργίας έλαβε πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις.

Οι γερμανικές ηγεσίες μετά το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητες σε θέματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αυτό ήταν ένα σύνδρομο που απέκτησαν μετά τις αγριότητες που είχαν διαπράξει οι Ναζί. Στις γερμανικές ελίτ είχε επικρατήσει μια πασιφιστική άποψη και είχαν στην ουσία υιοθετήσει το αξίωμα «όχι πια γενοκτονία, όχι πια πόλεμος»²⁵. Και αυτό φάνηκε με σαφήνεια στον πόλεμο κατά της Σερβίας την άνοιξη του 1999, οπότε και οι Γερμανοί βρέθηκαν για άλλη μια φορά μπροστά σε αυτό το δίλημμα. Να συμμετάσχουν δηλαδή

²² Schöllgen Gregor, *Die Macht in der Mitte Europas. Stationen deutscher Aussenpolitik von Friedrich dem Grossen bis zur Gegenwart*, Μόναχο 1992, σελ. 46 κ. εξ.

Βλ. επίσης το Stephan Petzold, «Der Faktor Geschichte in der deutschen Außenpolitik», 13-14 Ιουλίου 2007, www.politikwissenschaft.tu-darmstadt.de

²³ Ηλιόπουλος Ηλίας, *Η γερμανική εξωτερική πολιτική μετά την επανένωση*, EKEM 2006, σελ 18

²⁴ Ηλιόπουλος Ηλίας, *Η γερμανική εξωτερική πολιτική μετά την επανένωση*, EKEM 2006, σελ 19

²⁵ Συνέντευξη Γιόσκα Φίσερ, 'Der Spiegel', No 25, 21 Juni 1999

στις στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά της Σερβίας ή να αποδεχτούν την εκεί διαπραχθείσα γενοκτονία.

Εντέλει, η γερμανική κυβέρνηση, την οποία συγκροτούσαν τότε οι Σοσιαλδημοκράτες (SPD) και οι Πράσινοι (Die Grünen), μέσω του Υπουργού Εξωτερικών Γιόσκα Φίσερ έκανε σαφές πως εξομοίωνε τον Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς και τις σφαγές που αυτός διέπραξε με τον Χίτλερ και τις τότε ενέργειες του στυγνού δικτάτορα. Ήταν αυτή η εξομοίωση που στο δίλημμα πόλεμος ή ειρήνη, δηλαδή συνέχιση της πασιφιστικής παράδοσης ή αλλαγή πλευσης στην γερμανική εξωτερική πολιτική, η κυβέρνηση Σρέντερ επέλεξε το πρώτο και διάβηκε τον Ρουβίκωνα με την απόφασή της να συμμετάσχει στους αεροπορικούς βομβαρδισμούς κατά της Σερβίας. Η εκστρατεία κατά της Σερβίας είχε ως αποτέλεσμα η Γερμανία να λάβει πάλι μέρος σε στρατιωτική αποστολή στο εξωτερικό μετά από σχεδόν πέντε δεκαετίες και οι γερμανοί πολιτικοί να καταλάβουν επιτέλους την νέα εξωτερική πολιτική βαρύτητα της Γερμανίας στην σωστή της διάσταση μετά την επανένωση²⁶.

6. Περιβάλλον και Ενέργεια

Σχετικά με το περιβάλλον, οι Γερμανοί ανέκαθεν ήταν υπέρ της λήψεως μέτρων που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος και προωθούσαν την διεθνή συνεργασία για τα θέματα αυτά. Αυτό συμπαιραίνει κανείς και από τις συμβάσεις στις οποίες η Γερμανία συμμετέχει. Εξάλλου, η γραμματεία της σύμβασης-πλαισίου του ΟΗΕ για την αλλαγή του κλίματος (UNFCCC) βρίσκεται στην Βόννη. Συγκεκριμένα, κάθε γερμανική ηγεσία πρωτοστάτησε στις ενέργειες για τον περιορισμό εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα, που προκαλεί το φαινόμενο του θερμοκηπίου, για την προστασία των δασών, για την ασφαλή μεταφορά των χημικών αποβλήτων, αλλά και για την προστασία της βιοποικιλότητας (Convention on Biological Diversity), για την προστασία των ζωϊκών και φυτικών ειδών προς εξαφάνιση (Convention on International Trade in Endangered Species) και των απειλούμενων αποδημητικών αγρίων ζώων (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals)²⁷.

Η ιδιαίτερη εμμονή των Γερμανών για το περιβάλλον φάνηκε και κατά τις διαπραγματεύσεις και μετά την επικύρωση της συνθήκης του Κυότο. Το γερμανικό κράτος όχι μόνο ανταποκρίθηκε στα κριτήρια της συμφωνίας αυτής, αλλά ανάμεσα

²⁶ Schöllgen Gregor, *Η εξωτερική πολιτική της Γερμανίας-Επιστροφή στην διεθνή σκηνή*, Παπαζήσης 2005, σελ 100

²⁷ Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Aussenpolitik für Umweltschutz», (09/10/05)

στα 4 κυρίως κράτη που μείωσαν τις εκπομπές εκ των μεταφορών (Σουηδία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία), ήταν το μόνο που συνέχιζε διαχρονικά την μείωση αυτή. Και αυτό ήταν αποτέλεσμα τόσο της βελτίωσης της απόδοσης των καυσίμων, τις υψηλότερες τιμές καυσίμων αλλά και τις ευρύτερες πολιτικές μεταφορών. Εκτός αυτού, εντός του 2008 η ομοσπονδιακή κυβέρνηση αναμένεται να ξεκινήσει την νομοπαρασκευαστική διαδικασία, η οποία θα περιλαμβάνει πρόταση νόμου για το κλίμα που θα προβλέπει μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα κατά 40% σε σχέση με το 1990, ενώ θέτει ως στόχο την αύξηση της ενεργειακής αυτοδυναμίας κατά 3%²⁸. Και η ενεργειακή αυτή αυτοδυναμία θα επιτευχθεί και με την χρήση της πυρηνικής ενέργειας.

Πέρα από τις περιβαλλοντικές ευαισθησίες της, ένας άλλος παράγοντας, και μάλλον ο πιο σημαντικός, που ωθεί τις γερμανικές κυβερνήσεις να προβούν σε αυτές τις κινήσεις είναι η διασφάλιση της ενεργειακής τροφοδοσίας και της επιχειρηματικότητας. Η ενεργειακή πολιτική της χώρας εστιάζει στην ανταγωνιστικότητα των γερμανικών επιχειρήσεων, ενώ ταυτόχρονα λαμβάνει υπόψη και τις ανάγκες των καταναλωτών και των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων. Επιπλέον, η πικρή εμπειρία από την πρόσφατη κρίση με την Ρωσία (Ιανουάριο 2006), η οποία έκλεισε τις στρόφιγγες του φυσικού αερίου που περνούν από την Ουκρανία και τροφοδοτούν ολόκληρη την Ευρώπη (35% της κατανάλωσης της Ευρώπης των '25') με αποτέλεσμα 50 εκατομμύρια Ουκρανοί να μην μπορούν να ζεσταθούν και να παραλύσει η οικονομία της Ουκρανίας, έκανε σαφές στην Γερμανία, εξαρτημένη κατά 44% από το ρωσικό αέριο, αλλά και στα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη ότι πρέπει να εξασφαλίσουν την ενεργειακή τους αυτονομία, ώστε να μην πέσουν θύματα της νέας γεωπολιτικής κατάστασης που έντεχνα δημιουργήσει η Ρωσία.

7. Διασπορά πυρηνικών όπλων

Μια άλλη σημαντική παράμετρος της γερμανικής εξωτερικής είναι η σταθερή προσήλωσή της στην μη διάδοση των πυρηνικών όπλων. Για την ίδια την Γερμανία, εξάλλου, η απόκτηση τέτοιων όπλων είναι κάτι το απαγορευτικό αν αναλογιστεί κανείς την ιστορία του γερμανικού λαού. Συν τοις άλλοις, μετά τον τερματισμό του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου αναφέρεται ρητά στον Θεμελιώδη Νόμο η απαγόρευση απόκτησης πυρηνικών και όπλων μαζικής καταστροφής. Η Γερμανία είναι μέλος της συνθήκης για την μη διάδοση των πυρηνικών όπλων και για την

²⁸ Καθημερινή (06/07/07), «Επιστροφή της Γερμανίας στην πυρηνική ενέργεια »

μείωση των πυρηνικών όπλων και ένθερμος υποστηρικτής της μείωσης των συμβατικών εξοπλισμών και την απαγόρευση χρήσης βιολογικών και χημικών όπλων.

Γενικά, η Γερμανία υποστηρίζει σταθερά τις προσπάθειες για περιορισμό, απαγόρευση, μείωση και την μη εξάπλωσή των όπλων μαζικής καταστροφής. Ειδικά μετά την κατάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και τον συνακόλουθο χαλαρό έλεγχο επί των οπλικών συστημάτων της, οι Γερμανοί κάνουν μεγάλες προσπάθειες, σε συνεργασία κυρίως με τους Αμερικανούς, ώστε αυτά τα όπλα να μην φτάσουν σε λάθος χέρια, όπως τρομοκρατικές οργανώσεις και κράτη επιρρεπή στην χρήση ένοπλης βίας, συνεργασία που έγινε εντονότερη μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Παγκόσμια διάσταση της Γερμανικής εξωτερικής πολιτικής

Θα ήταν παράλειψη να μην γίνει μια σύντομη αναφορά και στα υπόλοιπα πεδία όπου δραστηριοποιείται η γερμανική εξωτερική πολιτική²⁹. Όπως είχε παραδεχτεί και ο Γερμανός Πρόεδρος Roman Herzog το 1995 σε μία ομιλία του στην Βόννη: «στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα και εντός ενός κόσμου που όσο κυλάει ο χρόνος τόσο πιο μικρός γίνεται, ένα είναι σίγουρο, ότι η γερμανική εξωτερική πολιτική θα λάβει αναπόφευκτα παγκόσμιες διαστάσεις³⁰».

1. Αφρική

Η Γερμανία δεν έχει σημαντικά οικονομικά, στρατιωτικά και συμφέροντα ασφάλειας στην Αφρική. Αν και η γεωπολιτική σημασία της Αφρικής μειώθηκε λόγω του τέλους του Ψυχρού Πολέμου, εντούτοις επανήλθε στο προσκήνιο μέσα στο πλαίσιο της διαμάχης Βορρά-Νότου. Το 1999, υπό την αιγίδα της Αφρικανικής Ένωσης άρχισε η NEPAD (Νέα Συνεργασία για την Ανάπτυξη της Αφρικής), ενώ το 2000 μέσα στα πλαίσια του ΟΗΕ ετέθησαν οι οχτώ στόχοι για την Νέα Χιλιετία.

Το μεγάλο ενδιαφέρον λοιπόν για την Αφρική και ειδικά την Βόρεια Αφρική, εστιάζεται στο πεδίο της μετανάστευσης, καθώς πάρα πολλοί μετανάστες

²⁹ Webarchiv des Auswertigen Amtes, «Regionale Schwerpunkte»

³⁰ Roman Herzog, *Die Grundkoordinaten deutscher Aussenpolitik*, April 1995, www.internationalepolitik.de

εισέρχονται στην Ευρώπη από αυτό το μέρος του κόσμου. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί παγκοσμίως τον μεγαλύτερο εισαγωγέα προϊόντων που προέρχονται από την Αφρική, ενώ υπάρχουν πολλές πρωτοβουλίες για ανάπτυξη των αφρικανικών κρατών σε συνεργασία με την Ευρώπη, όπως τον Δεκέμβριο 2005 οπότε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αφρική, φιλοδοξώντας να καταστεί η συνεργασία των δύο ηπείρων πολύ πιο στενή³¹.

Έντονο ενδιαφέρον υπάρχει και σε επίπεδο διεθνούς τάξης και ασφάλειας, με πρωταρχικό στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας, ειδικά στην υποσαχάρια Αφρική. Στο επίκεντρο από το 2003 βρίσκεται η κρίση στο Νταρφούρ στο Σουδάν, η οποία έχει προκαλέσει τον εκτοπισμό εκατομμυρίων κατοίκων και αποτελεί παράγοντα αποσταθεροποίησης της περιοχής, όπως επίσης και η πολιτική κατάσταση στην Σομαλία και στην Δημοκρατία του Κονγκό³².

Μέση Ανατολή

Επόμενο πεδίο είναι η Μέση Ανατολή³³ και η εκεί διαδικασία εκδημοκρατισμού και ειρήνευσης, η επίτευξη των οποίων αποτελεί σημαντικό στόχο της εξωτερικής πολιτικής. Εκκινώντας από το λεγόμενο Κουαρτέτο, δηλαδή τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ρωσία και τα Ηνωμένα Έθνη, έχει δρομολογηθεί για την περιοχή ένας οδικός χάρτης (roadmap), ο οποίος προβλέπει την δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους, το οποίο θα διέπεται από δημοκρατικές αξίες και μαζί με το Ισραήλ θα συντελέσουν στην ευρύτερη ειρήνευση της περιοχής. Άλλη προτεραιότητα της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής αποτελεί και η πολιτική κατάσταση στον Λίβανο ειδικά μετά τον πόλεμο που εξαπέλυσαν οι Ισραηλινοί εναντίον του το καλοκαίρι του 2006.

Η Γερμανία είναι ιδιαίτερα προσεκτική σε κάθε της βήμα όσον αφορά τις αποφάσεις της για την Μέση Ανατολή, καθώς από την μία πλευρά φέρει ιστορικά και ηθικά μεγάλη ευθύνη για την βιωσιμότητα και την ασφάλεια του Ισραήλ, και από την άλλη πλευρά αναγνωρίζει στους Παλαιστίνιους το δικαίωμά τους να ιδρύσουν και να ζουν σε ένα δικό τους κράτος. Και η Γερμανία ως κράτος με παραδοσιακά καλές σχέσεις με τον Αραβικό κόσμο, με την συνδρομή και της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να συνεισφέρει στην επίτευξη της λύσης των δύο κρατών, αφού και τα αραβικά κράτη αναγνωρίσουν βέβαια το Ισραήλ.

³¹ Webarchiv des Auswertigen Amtes, «Afrika und die EU», 08/06/2007

³² Webarchiv des Auswertigen Amtes, «Der EU-Einsatz im Kongo», 04/12/2006

³³ Webarchiv des Auswertigen Amtes, «Nahost-Ein langer Weg zum Frieden»

Ξεχωριστό κεφάλαιο για την Γερμανία αποτελεί η πολιτική της προς την Τουρκία. Η Τουρκία αποτελεί για την εσωτερική γερμανική πολιτική πεδίο έντονης αντιπαράθεσης, κυρίως τα τελευταία χρόνια οπότε και κατέστη υποψήφια προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση χώρα. Η Γερμανία είναι μάλλον αμφίβολο να συναινέσει στην πλήρη ένταξη της Τουρκίας στην ευρωπαϊκή οικογένεια και ακούγονται πολλές απόψεις σχετικά με τις μελλοντικές τις σχέσεις με την Ευρώπη. Η κυριότερη από αυτές οποίες είναι να δημιουργηθεί μια ειδική σχέση και όχι πλήρης ένταξη. Η Τουρκία θα τινάζει στον αέρα όλη την διαδικασία του ευρωπαϊκού εγχειρήματος εφόσον καταστεί πλήρες μέλος, ειδικά σε σχέση με την αγροτική πολιτική. Έτσι, η προοπτική της ειδικής σχέσης φαντάζει ολοένα και πιο ελκυστική, αφού μεταξύ άλλων δεν προκαλεί την απομόνωση Τουρκίας και της μεγάλης τουρκικής αγοράς, στην οποία προσβλέπει ο γερμανικός επιχειρηματικός κόσμος.

Λατινική Αμερική

Τα κράτη της Λατινικής Αμερικής, αποτελούν για την Γερμανία μια περιοχή με την οποία διατηρούν τους πιο πολλούς ιστορικούς και πολιτιστικούς δεσμούς από κάθε άλλη περιοχή του κόσμου, με την εξαίρεση της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής³⁴. Εξού και η συνάντηση κορυφής το 1999 μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Λατινικής Αμερικής και Καραϊβικής. Η Γερμανία υποστηρίζει την περιφερειακή ολοκλήρωση των κρατών της περιοχής μέσα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, και συνεπώς και την ίδρυση ανάλογων οργανισμών όπως είναι η κοινή αγορά του Νότου (MERCOSUR), η Κοινότητα των κρατών των Άνδεων (CAN), η κοινή αγορά των κρατών της κεντρικής Αμερικής (MCCA) και η κοινότητα ολοκλήρωσης των κρατών της Κεντρικής Αμερικής (SICA), και τέλος η κοινή αγορά και κοινότητα της Καραϊβικής (CARICOM)³⁵.

Η εκπλήρωση αυτού του στόχου είναι μεταξύ άλλων, ένας λόγος που έχουν ωθήσει την Ευρώπη να χρηματοδοτεί το 60% της αναπτυξιακής βοήθειας προς την περιοχή. Οι δύο πλευρές έχουν προ πολλού διακρίνει τις ευκαιρίες για οικονομική συνεργασία, επενδύσεις και εμπορικές δραστηριότητες. Εξάλλου, η περιοχή αποτελεί για την Γερμανία τον κυριότερο προμηθευτή πρώτων υλών και είναι για πολλές γερμανικές επιχειρήσεις σημείο παραγωγής προϊόντων. Η βραζιλιάνικη μητρόπολη Σάο Πάολο αποτελεί την μεγαλύτερη επιχειρηματική δραστηριότητα των Γερμανών

³⁴ Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Lateinamerika»

³⁵ Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Lateinamerika-Förderung der regionalen Integration», 11/04/2007

στο εξωτερικό με περίπου 1.000 γερμανικές επιχειρήσεις και 250.000 εργαζόμενους. Γενικά, η Λατινική Αμερική με τα περίπου 550 εκατομμύρια κατοίκων και με ένα ακαθάριστο εγχώριο προϊόν 1,6 δις δολαρίων αποτελεί για τον εμπορικό εξαγωγικό γίγαντα που λέγεται Γερμανία μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για την εξυπηρέτηση των εμπορικών της συμφερόντων³⁶.

Ασία

Η Ασία, συγκεντρώνοντας στο έδαφός της πάνω από το μισό πληθυσμό της ανθρωπότητας, έχοντας εντυπωσιακούς ρυθμούς ετήσιας ανάπτυξης, με πρωτοπόρο την Κίνα και την Ιαπωνία και παραγωγός του ¼ των κοινωνικών αγαθών παγκοσμίως, έχει τεράστια σημασία για την διεθνή κοινότητα. Γι αυτό υπάρχει έντονο ενδιαφέρον από τα ευρωπαϊκά κράτη να επιλυθούν σημαντικά ζητήματα της περιοχής όπως είναι η φτώχεια, αλλά και συνεισφέρουν στη επίλυση διαφόρων περιφερειακών διενέξεων, ώστε να μπορεί να διεξάγεται με όσο το δυνατόν λιγότερα εμπόδια το εμπόριο³⁷.

Το 1993 η Γερμανία παρουσίασε την στρατηγική της για τις γερμανοασιατικές σχέσεις. Πρώτιστο μέλημά της είναι η περαιτέρω ενσωμάτωση των γερμανικών επιχειρήσεων στις οικονομίες της Ασίας και του Ειρηνικού, αλλά και η συνεργασία σε τεχνολογικό επίπεδο. Η ασφάλεια, η σταθερότητα και η ειρήνη είναι βασικά στοιχεία της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής, όπως επίσης και τα ανθρώπινα δικαιώματα και η προστασία του περιβάλλοντος, τα δύο τελευταία μάλιστα σε άμεση συνάρτηση με την Κίνα.

Κατά την προηγούμενη δεκαετία γεγονότα που συγκλόνισαν τον κόσμο, όπως η οικονομική κρίση στην Ασία το 1997 και οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέες συντεταγμένες για την ασιατική πολιτική. Έτσι προέκυψαν τρία νέα μοντέλα που ανταποκρίνονταν σε τρεις περιοχές, την Ανατολική Ασία, την Νοτιοανατολική Ασία και την Νότια Ασία και τις αντίστοιχες στρατηγικές σε οικονομικό, πολιτικό και επίπεδο ασφαλείας. Αυτή η νέα αρχιτεκτονική εκφράζεται και μέσω των περιφερειακών οργανισμών που προωθούν την πολυμερή συνεργασία.

Ο σημαντικότερος οργανισμός είναι η Ένωση Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) που ιδρύθηκε το 1967 και αριθμεί 10 μέλη, με περίπου 500

³⁶ Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Lateinamerika-Wirtschaftsaustausch», 11/04/2007

³⁷ Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Asien»

εκατομμύρια κατοίκους. Αλλά και το ASEAN+3 (με την συμμετοχή της Κίνας, της Ιαπωνίας και της Νότιας Κορέας) συνεισφέρουν στην καλύτερη και στενότερη συνεργασία των κρατών. Το 1994 οι υπουργοί εξωτερικών του ASEAN δημιούργησαν ένα περιφερειακό πλαίσιο συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού, στο οποίο συμμετέχουν μεταξύ άλλων οι ΗΠΑ, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Αυστραλία, η Ρωσία, η Κίνα και η Ινδία. Άλλοι οργανισμοί είναι η οικονομική συνεργασία Ασίας-Ειρηνικού (APEC) που ιδρύθηκε από τη Ιαπωνία και την Αυστραλία το 1989 και ο οργανισμός συνεργασίας της Σανγκάης (SCO). Βασικό σημείο της γερμανικής πολιτικής είναι να αναπτυχθούν συλλογικοί θεσμοί που θα προωθούν την ειρήνη και σταθερότητα και επομένως και την προώθηση του εμπορίου, εξέλιξη ευνοϊκή για το κατεξοχήν εξαγωγικό, γερμανικό εμπόριο.

Κίνα

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει για την Κίνα³⁸. Η ραγδαία ανάπτυξη του ασιατικού γίγαντα και η τεράστια αγορά της Κίνας αποτελούν για τις γερμανικές επιχειρήσεις μεγάλο δέλεαρ. Ειδικά στους τομείς της ενέργειας, της τεχνολογίας και του περιβάλλοντος οι Γερμανοί έχουν κάνει και σχεδιάζεται να κάνουν τεράστιες επενδύσεις. Εκτός αυτού, η Κίνα αποτελεί έναν από τους βασικότερους πόλους της παγκόσμιας πολιτικής, που διαθέτει και πυρηνικά όπλα και επιπλέον είναι μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η Γερμανία στις προσπάθειές της να καταστεί και αυτή μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας, βασίζει κάποιες από τις προσδοκίες της και στην κινεζική υποστήριξη.

Εξάλλου, είναι εκ των πραγμάτων αδύνατο για ένα κράτος σήμερα να μην λάβει υπόψιν του την Κίνα στην διαμόρφωση της εξωτερικής του πολιτικής. Εξου και τον Νοέμβριο 2005 ιδρύθηκε το γερμανοκινεζικό πλαίσιο διαλόγου. Η ολοένα και μεγαλύτερη επιρροή του ασιατικού γίγαντα στην παγκόσμια πολιτική ασφαλείας και η συνεισφορά του στη επίλυση διαφόρων εστιών έντασης και συγκρούσεων όπως στο Νταρφούρ, στο Ιράν και την Βόρεια Κορέα, έχει οδηγήσει την Γερμανία να εντατικοποιήσει τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών.

³⁸ Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Deutschland und China-gemeinsam in Bewegung»

Ινδία

Οι Γερμανοί έχουν αναπτύξει συνεργασιακές σχέσεις και με την έτερη πολυπληθέστερη χώρα του κόσμου, δηλαδή την Ινδία. Ήδη από τον Μάιο 2000 υιοθετήθηκε από τα δύο κράτη μία ατζέντα συνεργασίας για τον 21^ο αιώνα³⁹. Με πληθυσμό ανω του ενός δισεκατομμυρίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση βλέπει στην Ινδία, η οικονομία της οποίας αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς (αγγίζοντας ετησίως το 7%) και κατατάσσεται στην 6^η θέση όσον αφορά τα συναλλαγματικά αποθέματα, μια εν δυνάμει τεράστια αγορά, η οποία διαθέτει μια διαμορφωμένη ευρεία αστική τάξη περίπου 200 εκατομμυρίων ανθρώπων και ένα υψηλά καταρτισμένο επιστημονικό δυναμικό, μέρος του οποίου «εξάγει» στην Ε.Ε⁴⁰.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί τον σημαντικότερο εταίρο της Ινδίας και την μεγαλύτερη πηγή άμεσης ξένης επένδυσης, αναπτυξιακής ενίσχυσης και τεχνολογίας. Το σχέδιο επενδύσεων της Ε.Ε. έχει επικεντρωθεί στις υποδομές και τις τηλεπικοινωνίες. Τέλος, κατά την Σύνοδο Κορυφής στην Κοπεγχάγη το 2002, τέθηκε στόχος η αύξηση του διμερούς εμπορίου σε 35 δισεκατομμύρια ευρώ έως το 2005 και σε 50 δισεκατομμύρια ευρώ μέχρι το 2008, δηλαδή σε διπλασιασμό σχεδόν του σημερινού επιπέδου⁴¹.

Εκτός της τεράστιας σημασίας της στον οικονομικό τομέα, η Ινδία είναι για την Γερμανία και κοινός σύμμαχος για την εκπλήρωση των εθνικών της φιλοφοξιών ως ένας ισχυρός δρών στο παγκόσμιο στερέωμα. Απο κοινού λοιπόν με την Ινδία, την Ιαπωνία και την Βραζιλία, συνεργάζονται, ώστε μέσα στα νέα διεθνοπολιτικά δεδομένα που πλέον ισχύουν και που συνεχίζουν ακόμη να διαμορφώνονται, να καταλάβουν μια θέση ως μόνιμα μέλη στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ⁴².

Βαλκάνια

Τέλος, τα Βαλκάνια αποτελούν έναν σημαντικό μέρος της γερμανικής πολιτικής, καθώς αποτελούν την συνέχεια του γερμανικού χώρου. Τα βαλκανικά κράτη αποτελούν μια δίοδο για την εξαγωγή των γερμανικών προϊόντων, είναι η επέκταση του λεγόμενου ζωτικού χώρου που χρειάζονται οι Γερμανοί. Η γερμανική ηγεσία προσπαθεί, με την συνεργασία της ΕΕ και της Αυστρίας, η οποία έχει ιστορικά ερείσματα στην βαλκανική χερσόνησο, να καταστούν τα Βαλκάνια νησίδα

³⁹ Deutsche Botschaft, New Dehli, «political relations»

⁴⁰ Deutsche Botschaft, New Dehli, «Indo-German Economic Relations»

⁴¹ <http://ec.europa.eu/trade>, «Bilateral relations-India»

⁴² Klaus Julian Völl, «Wie Indien Deutschland sieht», Berlin, Oktober 2001, σελ. 13, www.swpberlin.org

ειρήνης και σταθερότητας με δημοκρατικές ευαισθησίες, και να αποτελέσουν έτσι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εξού και το 1999, μετά τον πόλεμο υιοθετήθηκε το Σύμφωνο Σταθερότητας που αφορούσε, μεταξύ άλλων σε θέματα δημοκρατίας και οικονομίας⁴³, μια πρωτοβουλία που προώθησε ενεργά η Γερμανία.

Ήδη η Ρουμανία και η Βουλγαρία είναι μέλη της ΕΕ από τον Ιανουάριο 2007, ενώ η Κροατία και η FYROM είναι υποψήφιες προς ένταξη χώρες. Για τα Δυτικά Βαλκάνια η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας παράδεισος και κάνουν διάφορες μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό τους ώστε να καταστούν και αυτά μέλη της ευρωπαϊκής οικογένειας. Πρώτιστο μέλημα των γερμανικών σχεδίων για την περιοχή είναι η σταθεροποίηση του τελικού καθεστώτος του Κοσόβου, η περεταίρω ανάπτυξη και σταθεροποίηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και η αποτροπή έναρξης εθνοτικών συγκρούσεων⁴⁴.

ΜΕΡΟΣ Β

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο δεύτερο μέρος θα επιχειρηθεί να γίνει μια κριτική ανάλυση της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής από την πτώση του τείχους του Βερολίνου μέχρι και τις μέρες μας. Η ανάλυση αυτή θα γίνει υπό την οπτική της σταδιακής μετάλλαξης της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής από πλήρως εξαρτημένη από τον υπερατλαντικό ηγεμόνα σε αυτόνομη στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Θα αναδειχτεί ο νέος της ρόλος στην διεθνή σκηνή, εφόσον οι φραγμοί που είχε θέσει η παλαιά τάξη πραγμάτων δεν υφίσταντο πλέον, καθώς και ο λεγόμενος γερμανικός δρόμος⁴⁵ έτσι όπως τον διακήρυξε ο Καγκελάριος Σρέντερ.

Εν γένει, θα γίνει αναφορά στις προσπάθειες των Γερμανών να κατακτήσουν ρόλο και επιρροή στον παγκόσμιο καταμερισμό ισχύος που να συνάδουν με την πραγματική δυναμική της Γερμανίας, όπως για παράδειγμα οι προσπάθειες που καταβάλλει, από κοινού με άλλα κράτη να καταστεί μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, μια προοπτική που φαίνεται και από το γεγονός να αποτελεί η Γερμανία έναν από τους κυριότερους χρηματοδότες του οργανισμού.

⁴³ Burkert-Dottolo Gunther, Busek Erhard, Kindermann Gottfried-Karl, Βερέμης Θάνος, *Αυστρία και Ελλάδα-ενεργός πολιτική στα Βαλκάνια*, Παπαζήσης 2005, σελ 64 κ.εξ.

⁴⁴ Webarchiv des Auswaertigen Amtes, «regionalpolitik Südosteuropa», 29/01/2007

⁴⁵ Στεργίου Ανδρέας, *Η γερμανική εξωτερική πολιτική 1945-2005*, ΡΟΕΣ, 2005 σελ 134

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

Η επανένωση ήταν μια επανάσταση που κανείς δεν είχε προβλέψει. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα οι δομές που είχαν προκύψει από το 1945 και μετά και οι οποίες καθόριζαν για περισσότερο από τέσσερις δεκαετίες την πολιτική πραγματικότητα στην διεθνή σκηνή έπαψαν να υφίστανται. Κατά την διάρκεια αυτής της επανάστασης ήταν έκδηλη η δυσπιστία και η απορία των Γερμανών. Όντως ευρισκόμενοι στο μέσο της αντιπαράθεσης Δύσης–Ανατολής και έχοντας βιώσει όσο κανένα άλλο έθνος τους κινδύνους της, ήταν πολύ δύσκολο για αυτούς να αντιληφθούν τα νέα δεδομένα που είχαν ήδη εκδηλωθεί σε γειτονικά τους κράτη και τα οποία ήταν καθ’ όλα τα φαινόμενα μη αναστρέψιμα.

Η ενοποίηση των δύο γερμανικών κρατών αποτελούσε τον κυρίαρχο στόχο της εξωτερικής πολιτικής, ο οποίος ήταν διατυπωμένος και στον Θεμελιώδη Νόμο και μάλιστα σε μια εποχή όπου εκ των πραγμάτων φαινόταν μη πραγματοποιήσιμος. Η επιδίωξη και αξίωση των Γερμανών να ζήσουν σε ένα γερμανικό έθνος δεν είχε πάψει να υφίσταται μετά την ήττα και την παράδοσή του το 1945. Σύμφωνα και με την απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου το 1973 η Γερμανία δεν ήταν πλέον αυτοδύναμη κατά την λήψη των αποφάσεων στην διεθνή πολιτική. Αυτή η εμμονή των Γερμανών για αναφορά στο γερμανικό έθνος υπήρχε και την περίοδο 1945-1949 και οι ρίζες της ανάγονται στο γερμανικό Ράιχ που είχε ιδρύσει ο Όττο Φον Μπίσμαρκ μετά τους νικηφόρους πολέμους το 1866 και το 1871, και το οποίο αποτελεί για ολόκληρη την γερμανική κοινωνία την βάση της κοσμοθεωρίας της. Είναι το σημείο αναφοράς των Γερμανών σε όλα τα επίπεδα⁴⁶.

Παρά τις διαφωνίες και τις έντονες αντιρρήσεις και επιφυλάξεις των άλλων ευρωπαϊκών δυνάμεων, κυρίως της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας, για την επανεμφάνιση της Γερμανίας ως μεγάλης δύναμης ή και κατά πολλούς ως παγκόσμιας δύναμης, οι Γερμανοί κατάφεραν να περάσουν τις συμπληγάδες πέτρες και να επιστρέψουν στη κανονικότητα. Ένα ενιαίο γερμανικό κράτος όμως, βάσει των εγγενών χαρακτηριστικών του, έθιγε την ισορροπία δυνάμεων στην Ευρώπη και καθίστατο άμεσα απειλή για την ευρωπαϊκή και όχι μόνο τάξη πραγμάτων. Συν τοις άλλοις, η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και η κατάρρευση της Σοβιετικής Αυτοκρατορίας είχε ως αποτέλεσμα ο πόλεμος να επιστρέψει με μεγαλύτερη ένταση στην γειτονιά της Ευρώπης, τα Βαλκάνια δηλαδή, και ενίσχυοντας έτι περισσότερο

⁴⁶ Schollgen Gregor, *Η εξωτερική πολιτική της Γερμανίας*, Αθήνα, Παπαζήσης 2005, σελ. 23

τους φόβους για μια ενδεχόμενη επιθετική στρατηγική εκ μέρους των Γερμανών. Παρ' όλα αυτά όμως, οι Γερμανοί στην αποκατάστασή τους ως κανονικό κράτος το σημαντικότερο που διέγνωσαν ήταν η τρίτη ευκαιρία που τους δινόταν ώστε να αναλάβουν τον ρόλο που τους αντιστοιχούσε ως δύναμη σταθερότητας στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Οι διεθνείς αντιδράσεις

1. Οι αντιδράσεις των Συμμάχων

Αυτήν την ευκαιρία η Γερμανία την εκμεταλλεύτηκε εποικοδομητικά στα επόμενα χρόνια. Η επιτυχία αρχικά οφειλόταν προσωπικά στον Καγκελάριο της επανένωσης, τον Χέλμουτ Κολ ο οποίος με το λεγόμενο Πρόγραμμα των Δέκα Σημείων προσδιόρισε καταρχάς τη εν κινήσει διαδικασία επανένωσης. Οι Αμερικανοί είχαν εξαρχής αποδεχτεί την ενοποίηση υπό την προϋπόθεση η Γερμανία θα μείνει στενά συνδεδεμένη με το ΝΑΤΟ, ενώ μεγάλος αριθμός Αμερικανών στρατιωτών θα παρέμενε ακόμα σε γερμανικό έδαφος, κανένας άλλος δεν επιθυμούσε την ενοποίηση.

Το γεγονός της ένθερμης υποστήριξης του προέδρου Μπους κατά την επανένωση είναι σημαντικό για να εξηγήσει γιατί ο πρόεδρος Μπους ο νεότερος εξέλαβε την άρνηση των Γερμανών να συμμετάσχουν στον πόλεμο κατά του Ιράκ ως προδοσία και απάρνηση των αρχών του Βορειοατλαντικού Συμφώνου. Η αντίδραση του τότε Καγκελάριου Σρέντερ σήμαινε για τους Αμερικανούς παραβίαση του όρου που είχε θέσει τότε ο πατέρας Μπους, ώστε αυτός να συναινέσει στην επανένωση⁴⁷. Αυτός ήταν και ο λόγος που ο Μπους και άλλοι αξιωματούχοι του Λευκού Όικου απέναντι στην άρνηση της Γερμανίας αναφέρονταν στις υπηρεσίες που είχαν προσφέρει οι Αμερικανοί και κυρίως προσωπικά ο πατέρας Μπους.

Είναι όντως αλήθεια ότι η αμερικανική στάση ήταν αυτή που συνέβαλε ώστε στο Λονδίνο και στο Παρίσι να επικρατήσει ευνοϊκό κλίμα για την αποδοχή της επανένωσης. Έχοντας υποστεί συντριπτική ήττα στις αποικιακές τους αυτοκρατορίες, εκτός των πυρηνικών τους όπλων και την μόνιμη θέση τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας, το άλλο στοιχείο που τις χαρακτήριζε στο διεθνές γίγνεσθαι ήταν ο ρόλος τους ως νικήτριες δυνάμεις. Η διαφαινόμενη αναμόρφωση του πολιτικού τοπίου στην

⁴⁷ Schollgen Gregor, *Η εξωτερική πολιτική της Γερμανίας*, Παπαζήσης, Αθήνα 2005, σελ. 34

Ευρώπη θα ήταν ζημιογόνα για τα συμφέροντά τους και δη στο status τους ως μεγάλες δυνάμεις.

Ο καγκελάριος Κολ, αναγνωρίζοντας στους υπόλοιπους Ευρωπαίους, ειδικά τους Γάλλους, την ανησυχία τους για την γερμανική ισχύ συνηγόρησε τότε στην προώθηση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (ONE), αλλά και της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Η συζήτηση για την ONE συνοδεύτηκε από την δημιουργία του Ενιαίου Οικονομικού Χώρου το 1994, αλλά και από την συγχώνευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών. Το 1995 η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε τρία νέα μέλη, ενώ σήμερα αριθμεί 27 κράτη, τα πιο πολλά από τα οποία ανήκουν στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Οι νέες διευρύνσεις πέρα από το ότι καθυστερούν την Γαλλία καθώς απομακρύνεται όλο και περισσότερο μια υπερεθνική ένωση στην Ευρώπη, αποτελούν και εκπλήρωση των στόχων των Γερμανών, καθώς οι Γερμανοί ανέκαθεν είχαν στραμμένο το βλέμμα τους προς Ανατολάς.

Σχετικά με την ευρωπαϊκή αμυντική ταυτότητα, ο Πρόεδρος της Γαλλίας, Φρανσουά Μιτεράν και ο Γερμανός Καγκελάριος προχώρησαν ένα βήμα πιο πέρα λέγοντας το 1991 ότι η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας θα πρέπει να έχει ως ατμομηχανή τον διαβόητο γαλλογερμανικό άξονα. Εξού και η Διακήρυξη του Πέτερσμπεργκ που υιοθετήθηκε από την Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση το 1992 και καθόριζε τις αντίστοιχες αποστολές, δηλαδή ανθρωπιστικές και αποστολές εκκένωσης, διατήρηση της ειρήνης και αντιμετώπιση κρίσιμων καταστάσεων.

Δεν πρέπει όμως να παραβλέπει κανείς το γεγονός ότι η Γερμανία προέβη σε αυτές τις κινήσεις με απώτερο κίνητρο να καθυστερήσει τους Γάλλους και τους έτερους Ευρωπαίους, αλλά και γιατί στην πραγματικότητα γνώριζε ότι μια ευρωπαϊκή στρατιωτική δομή δεν θα μπορούσε να απειλήσει την στρατιωτική πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ. Ο Γερμανός καγκελάριος γνώριζε πολύ καλά ότι ο ακρογωνιαίος λίθος της ασφάλειας της Γερμανίας ήταν η Ατλαντική Συμμαχία⁴⁸. Όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν κάποιοι Γερμανοί αξιωματούχοι μια μικρή δύναμη δεν μπορεί να προστατέψει μια μεγαλύτερη, αναφερόμενη στα πυρηνικά όπλα της Γαλλίας⁴⁹.

Παρόλα αυτά, αυτές οι δηλώσεις Γάλλων και Γερμανών περί αυτόνομου στρατού ενόχλησαν τους Αμερικανούς και τους Βρετανούς και άλλα ευρωπαϊκά κράτη, όπως η Ιταλία. Τον Ιανουάριο 1993 ο ευρωστρατός, ο οποίος είχε ξεκινήσει

⁴⁸ Ηφαιστος Παναγιώτης, Κοσμοθεωρητική ετερότητα και αξιώσεις πολιτικής κυριαρχίας, Ποιότητα 2001, σελ. 377

⁴⁹ Ibid, σελ. 381

από την στενή συνεργασία Ντε Γκωλ και Άντενάουερ το 1963 στα πλαίσια της γαλλογερμανικής φιλίας, εντάχθηκε στο NATO. Αυτό δεν ακυρώνει τις αποστολές Πέτερσπεργκ, αφού η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση λειτουργεί ως ο ευρωπαϊκός στυλοβάτης του NATO, μια σχέση που επισφραγίστηκε και τυπικά με μια συμφωνία μεταξύ NATO και Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2002 και η οποία ευχαρίστησε τους Γάλλους, καθώς σε περίπτωση επέμβασης μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν οι δομές του NATO⁵⁰, πάντα βέβαια υπό την αίρεση των Αμερικανών.

Αυτή η στάση της Γερμανίας, από την μία πλευρά να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την προώθηση του κοινού νομίσιματος και την δημιουργία του ενιαίου οικονομικού χώρου και από την άλλη να αγωνίζεται για την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και του NATO προς Ανατολάς, ενώ ταυτόχρονα επιμένει να τοποθετεί το NATO ως το ύψιστο αγαθό για την ασφάλεια της, φανερώνουν την επικίνδυνη πορεία πάνω στην οποία κινείται η γερμανική εξωτερική πολιτική, στην προσπάθειά της να κρατήσει τους Αμερικάνους στην Ευρώπη και να βρίσκεται σε καλές σχέσεις με τους Γάλλους και ταυτόχρονα να εξυπηρετεί τα συμφέροντά της, τα οποία είναι άμεσα συναρτημένα με την Ανατολική Ευρώπη.

2. Οι αντιδράσεις των Σοβιετικών

Την ίδια ανησυχία όμως μπορούσε κανείς να παρατηρήσει και στην άλλη πλευρά των γερμανικών συνόρων, ειδικά στους Πολωνούς και τους Ρώσους. Για παράδειγμα, ο τότε υπουργός εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης Eduard Sevardnatze με τις παρατηρήσεις του το 1989 αποδείκνυε αυτόν τον έντονο προβληματισμό των Ευρωπαίων λέγοντας χαρακτηριστικά ότι το δικαίωμα των Γερμανών να ανήκουν σε ένα ενιαίο έθνος είναι εύλογο και θεμιτό, αναρωτήθηκε όμως πόσο όμως είμαστε σίγουροι ότι δεν θα επιδοθούν και πάλι σε επιθετικές ενέργειες ή να επιδιώξουν αλλαγή των ισχύοντων συνόρων⁵¹.

Η Σοβιετική Ένωση, παρά τους ενδοιασμούς της να βρεθεί και πάλι αντιμέτωπη με τον γερμανικό γίγαντα, καθώς κατά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο υπέφερε πολλά δεινά από τις ναζιστικές δυνάμεις, ενέδωσε τελικά στον εθνικό πόθο των Γερμανών υπογράφοντας το 1990 το Σύμφωνο καλής γειτνίασης, συναδελφικότητας και συνεργασίας. Επρόκειτο για ένα σύμφωνο που έμοιαζε κατά

⁵⁰ EU-NATO Declaration on European Security and Defence Policy (ESDP), Brussels, 16 December 2002, <http://ec.europa.eu>

⁵¹ New York Times, «Upheaval in the East; Shevardnadze Calls for Meeting This Year on German Unification», 16/02/1990

πολύ με τα προηγούμενα σύμφωνα ουδετερότητας (Σύμφωνο Αντασφάλισης, Συμφωνία Βερολίνου, Σύμφωνο Χίτλερ-Στάλιν) και το οποίο είχε μεγάλη αξία για τους Γερμανούς. Από την άλλη πλευρά όμως εναντιώθηκε με σφοδρότητα σε τυχόν ένταξη της νέας Γερμανίας στο NATO και θεώρησε ένα τέτοιο ενδεχόμενο εκτός συζήτησης⁵².

Τις φοβίες αυτές επιχείρησε να διασκεδάσει, όπως ήδη αναφέρθηκε, ο Καγκελάριος Κολ με τα Δέκα Σημεία, το βασικό συμπέρασμα των οποίων ήταν ότι η Γερμανία θα εξακολουθούσε να συμπεριφέρεται με βάση την συλλογικότητα και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς και διαδικασίες όπως αυτές είχαν συγκροτηθεί κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια. Αυτό προϋπέθετε εξάλλου και η τότε κατάσταση του γερμανικού έθνους, καθώς τα προβλήματα από την επανένωση, τόσο αυτά που ήταν λογιστικής φύσεως όσο και γενικά η συμβίωση των Ανατολικογερμανών με τους Δυτικογερμανούς, καθώς καθένας είχε γαλουχηθεί επί δεκαετίες με διαφορετικά κοινωνικά πρότυπα και ιδεολογίες. Αυτές οι εξελίξεις σε συνδυασμό με το δημογραφικό πρόβλημα καθιστούσαν την κατάσταση στο εσωτερικό της Γερμανίας ολοένα και πιο δύσκολη. Επομένως ήταν δύσκολο ακόμα και αν το επιδίωκε, να γίνει και πάλι μια από τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Η αναβίωση του Furor Teutonicus⁵³

Παρά την αδυναμία της αυτή όμως, ο Furor teutonicus είχε παγιωθεί στην σκέψη των ευρωπαϊκών ηγεσιών και δεν μπορούσε να αλλάξει μέσα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Αυτή η δυσπιστία ενισχυόταν επίσης και από άλλα δύο γεγονότα. Πρώτον, την περίοδο εκείνη ο κανόνας ήταν να διασπώνται κράτη σε μικρότερα και άρα πιο αδύναμα κράτη (Σοβιετική Ένωση, Γιουγκοσλαβία, Τσεχοσλοβακία) και όχι να δημιουργούνται κράτη μεγαλύτερων διαστάσεων από ότι πριν. Και κατά δεύτερο λόγο, η ευρωστία της γερμανικής οικονομίας, ανέκαθεν αιτία φθόνου και φόβου εκ μέρους των υπολοίπων Ευρωπαίων, ειδικά αν λάμβανε κανείς υπόψιν την σχεδόν χωρίς αντίρρηση των Γερμανών να υπάρξει ένα κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα.

Πολλοί ήταν εκείνοι που αναρωτιόταν γιατί οι Γερμανοί να εγκαταλείψουν ένα από τα ισχυρότερα νομίσματα στον κόσμο και μάλιστα χωρίς να υπάρχουν

⁵² New York Times, «Evolution in Europe;The German-NATO Drama:9 Fateful Months», 17/07/1990

⁵³ Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται από την εποχή του Μεσαίωνα για να εκφράσει την επιθετικότητα των Γερμανών ανά τους αιώνες, ειδικά την εποχή του Μπίσμαρκ.

έντονη κοινωνική διαμαρτυρία. Και εύλογα διερωτώνταν εάν είχε δρομολογηθεί μια νέα στρατηγική γερμανοποίησης της Ευρώπης. Η απάντηση ήταν όμως αρκετά απλή. Οι Γερμανοί ήταν μετά τον πόλεμο συνηθισμένοι, όσο κανένα άλλο έθνος, στο να εκχωρούν εθνικά τους κυριαρχικά δικαιώματα, όπως για παράδειγμα το πανίσχυρο μάρκο.

Αυτή η εχθρική διάθεση, εκτός του ότι ήταν αποτέλεσμα της αμφιλεγόμενης ιστορίας του γερμανικού έθνους κατά τον 19^ο και 20^ο αιώνα, οφειλόταν και σε έναν άλλο παράγοντα. Μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης ο δυτικός συνασπισμός δεν είχε πλέον κάποιον επικίνδυνο εχθρό. Η Γερμανία ως μια αναπόφευκτα μεγάλη δύναμη έπαιζε αυτόν τον ρόλο παλαιότερα και θα συνεχίζει να αντιμετωπίζεται ως ένας επικίνδυνος αντίπαλος.

Βέβαια, οι ανήκοντες σε αυτήν την άποψη περί ύπαρξης κινδύνου εκ μέρους της Γερμανίας έχουν βάσιμα στοιχεία στο να υποστηρίζουν το επιχειρήμά τους. Η Γερμανία διαθέτει έναν αξιόλογο στρατό, καλά εξοπλισμένο, παρά το γεγονός ότι οι δαπάνες για τον ομοσπονδιακό στρατό ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι πολύ χαμηλές, περίπου στο 1.4% για το 2006⁵⁴. Ο γερμανικός όμως στρατός, παρά τις ελλείψεις του είναι απαραίτητος για την ομαλή λειτουργία των μονάδων ταχείας επέμβασης που προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η σημασία του γερμανικού στρατού αποδεικνύεται από το γεγονός ότι μετά τους Αμερικανούς, η Γερμανία είναι η δεύτερη χώρα με τον μεγαλύτερο αριθμό στρατιωτών στο εξωτερικό όσον αφορά τις ειρηνευτικές αποστολές. Ενώ σημαντικό είναι και το γεγονός ότι η Γερμανία είναι ο τρίτος κατά σειρά μεγαλύτερος χρηματοδότης των Ηνωμένων Εθνών μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ιαπωνία⁵⁵. Βάσει αυτών, συνάγει εύκολα κανείς το συμπέρασμα ότι η Γερμανία μπορεί να επηρεάσει τις διεθνείς εξελίξεις μέσω της μη συμμετοχής της σε αυτές. Όπως αυτό επεληθεύτηκε στον πόλεμο του Ιράκ το 2003.

Αναφορικά με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες ήταν πλέον κοινή διαπίστωση ότι έπρεπε να αναμορφωθούν, καθώς ο κύριος λόγος για τον οποίο είχαν δημιουργηθεί, δηλαδή για την χαλιναγωγή της γερμανικής ισχύος, είχε αλλοιωθεί σημαντικά εξαιτίας της ενοποίησης. Και τα Ηνωμένα Έθνη όμως εξυπηρετούσαν αυτόν τον

⁵⁴ «Bush presses allies for more defense spending, Οκτώβριος 2006, www.iiss.org

⁵⁵ Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Deutschland in den VereinteNationen»

σκοπό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα άρθρα 53 και 107 του καταστατικού χάρτη, βάσει των οποίων οι νικήτριες δυνάμεις μπορούν να λάβουν μέτρα για την ειρήνη κατά των λεγόμενων εχθρικών κρατών, δηλαδή της Ιαπωνίας και της Γερμανίας. Το ίδιο ισχύει και για το ΝΑΤΟ και τον ΟΑΣΕ, καθώς το κέντρο της προβληματικής τους ήταν η αντιμετώπιση του γερμανικού προβλήματος.

Οι Γερμανοί γνώριζαν βέβαια την λειτουργία αυτών των θεσμών. Αυτό όμως δεν τους εμπόδισε να τους αξιοποιήσουν για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Και όντως, η Γερμανία οφείλει πάρα πολλά στους δυτικούς θεσμούς, πάνω από όλα την ασφάλεια και την ευημερία της. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι όλα τα κράτη-μέλη ωφελήθηκαν από την συμμετοχή τους στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Δεν υπάρχει όμως καμία χώρα που να ωφελήθηκε σε μόνιμη βάση περισσότερο από το ευρωπαϊκό επιχείρημα παρά από την Γερμανία. Είναι γεγονός ότι η γερμανική οικονομία βασιζόταν και ακόμη βασίζεται, κατά μεγάλο ποσοστό από τις εξαγωγές. Διαχρονικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο μεγαλύτερος αποδέκτης των γερμανικών εξαγωγών, καταλαμβάνοντας σταθερά ποσοστό άνω του 50%.

Από την άλλη πλευρά όμως, η Γερμανία είναι ο σημαντικότερος χρηματοδότης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καταβάλλοντας συνολικά το 20% του συνολικού προϋπολογισμού⁵⁶, ενώ λίγα από αυτά τα χρήματα επιστρέφουν στην Γερμανία. Το ζήτημα αυτό ήταν δεν ήταν στην ατζέντα των συζητήσεων τουλάχιστον μέχρι και λίγα χρόνια μετά την επανένωση. Μεταπολεμικά, όλες οι γερμανικές κυβερνήσεις είχαν δεχτεί αυτήν την κατάσταση μη δυνάμενες να την αναστρέψουν. Χρειάστηκε να περάσει μια σχεδόν δεκαετία για να έρθει στο προσκήνιο το θέμα, με πρωτοβουλία του ίδιου του Γερμανού καγκελαρίου Γκέρχαρτ Σρέντερ⁵⁷ το 1998, οπότε και ο τότε υπουργός οικονομίας Theo Weigel είχε απειλήσει να μπλοκάρει την όλη διαδικασία, εφόσον δεν υιοθετείτο ένας διορθωτικός μηχανισμός για την σταδιακή μείωση των γερμανικών εισφορών στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Πέραν τούτο, ο καγκελάριος, ο πρώτος που δεν ανήκε στην γενιά του πολέμου, είχε δηλώσει με ιδιαίτερη επιμονή τον Δεκέμβριο του 1998 ότι η Γερμανία δεν θα πρέπει μέσω των συνεισφορών της να βοηθά να βρεθεί διέξοδος κάθε φορά που η Ευρωπαϊκή Ένωση περνάει οικονομική κρίση. Είχε αναθερθεί επίσης και στην ανάγκη αλλαγής αναφορικά και με την Κοινή Αγροτική πολιτική.

⁵⁶ «Budget 2006: Improvement in quality of EU spending is confirmed», Brussels 24/09/2007, <http://europa.eu>

⁵⁷ Volker Rittberger, «EU-Verfassungspolitik: Deutschlands Nettobeitrag zum Haushalt der EU», 2007, www.uni-tuebingen.de

Η στάση αυτή αποδεικνυε μια αλλαγή πλεύσης στην γερμανική εξωτερική πολιτική, που αναβίωσε όπως αναφέρθηκε τον παραδοσιακό σκεπτικισμό απέναντι στους Γερμανούς, καθώς εκφράστηκε περισσότερο επιθετικά και πιο αποφασιστικά να υπερβεί τις αγκυλώσεις του παρελθόντος και να επιδιώξει τα συμφέροντά της. Και η ολοκληρωμένη Ευρώπη αποτελούσε το κατεξοχήν πεδίο δράσης της εξωτερικής πολιτικής.

Υπάρχουν αρκετοί που αναρωτιούνται γιατί αυτή η αλλαγή πλεύσης στη γερμανική εξωτερική πολιτική συνέβη μια σχεδόν δεκαετία μετά την επανένωση και όχι μετά την επανένωση. Η απάντηση είναι εύκολη και έχει δύο συνιστώσες. Αν και η παλαιά τάξη πραγμάτων είχε πλέον καταρρεύσει, εντούτοις στην Ανατολική Ευρώπη υπήρχαν ακόμα χιλιάδες σοβιετικά στρατεύματα, τα οποία θα αποσύρονταν σταδιακά μέχρι το 1994. Και μέχρι εκείνη την στιγμή έπρεπε να υπάρχει μεγάλη προσοχή στις κινήσεις των κυβερνήσεων κατά την απόσυρση των εναπομείναντων κομμουνιστικών καταλοίπων. Γεγονότα όπως η ματωμένη Κυριακή, οπότε και οι Σοβιετικοί εισέβαλαν στο Βίλνιους, την πρωτεύουσα της Λιθουανίας τερματίζοντας τις προσπάθειες των Λιθουανών για ανεξαρτησία, παρά το γεγονός ότι ήταν κάποια από τις τελευταίες απέλπιδες προσπάθειες των Σοβιετικών για την διάσωση της αυτοκρατορίας τους, συνέχιζε να αποτελεί έναν εφιάλτη για Αμερικανούς και Ευρωπαίους.

Από την άλλη πλευρά υπήρχε η Γιουγκοσλαβική κρίση στην καρδιά της Ευρώπης και η οποία έπρεπε να τερματιστεί. Η Γερμανία έπρεπε να παραμείνει στενά συνδεδεμένη με την Ευρώπη, ώστε να μην παρεκτραπεί σε επικίνδυνες στρατιωτικές ενέργειες, αλλά και για να καθησυχάζονται οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι. Αυτό μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο με την αμερικανική παρέμβαση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ακόμα απαραίτητες για την διασφάλιση της ειρήνης στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Η Γερμανία δεν θα μπορούσε στην κατάσταση που ήταν να αναλάβει στρατιωτικές δράσεις στο εξωτερικό. Ναι μεν από την δεκαετία του '50 είχε ήδη αναπτύξει έναν στρατό που όμως ως αποστολή ήταν η προάσπιση του γερμανικού έθνους και σε καμία περίπτωση για δράση στο εξωτερικό. Αντίθετα, μετά από δεκαετίες παραίτησης από κάποια κυριαρχικά της δικαιώματα, ιδιαίτερα τα στρατιωτικά κυριαρχικά τους δικαιώματα, οι Γερμανοί εμφανίστηκαν ανέτοιμοι στην πρώτη τους δοκιμασία ως ένα κανονικό κράτος, τον Πόλεμο στο Ιράκ το 1991. Και η πρώτη τους αντίδραση ήταν να αρνηθούν μια ενεργή στρατιωτική στρατηγική και απλά να συνεχίσουν την έως τότε για αυτούς γνωστή διπλωματία, την διπλωματία των επιταγών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Τα πρώτα βήματα στην διεθνή πολιτική

1. Πόλεμος του Κόλπου: η πρώτη δοκιμασία

Το 1990 άρχισε ο Πόλεμος στον Περσικό κόλπο. Οι στρατιωτικές δυνάμεις του Ιράκ επιτέθηκαν και κατέλαβαν το Κουβέιτ, ένα κράτος πλούσιο σε κοιτάσματα πετρελαίου. Τον Ιανουάριο 1991 ένας συμμαχικός συνασπισμός από τριάντα τρία κράτη ξεκίνησε τις αεροπορικές επιδρομές κατά του ιρακινού δικτάτορα Σαντάμ Χουσεΐν, έπειτα από ψήφισμα του του Συμβουλίου Ασφαλείας. Έναν σχεδόν μήνα αργότερα το Ιράκ δήλωνε διατεθειμένο να εφαρμόσει τα ψηφίσματα του ΟΗΕ, αφού βέβαια είχαν προηγηθεί και απειλές εκ μέρους των Αμερικανών ότι εφόσον το Ιράκ χρησιμοποιήσει βιολογικά ή χημικά όπλα, όπως είχε γίνει στον πόλεμο Ιράν-Ιράκ και απέναντι στους Κούρδους στο εσωτερικό του κράτους, τότε αυτοί δεν θα δίσταζαν να κάνουν χρήση της πυρηνικής ισχύος. Πριν από αυτές τις δηλώσεις ο Ιρακινός δικτάτορας είχε δείξει τις πραγματικές του προθέσεις, όταν εκτόξευσε στις αρχές του πολέμου πυραύλους κατά του Ισραήλ.

Κατά την διάρκεια του πολέμου οι Γερμανοί παρακολουθούσαν τα τεκταινόμενα με θαυμασμό και δέος. Γερμανοί στρατιώτες δεν έλαβαν μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις καθώς οι ίδιοι οι Γερμανοί δεν ήταν καθόλου έτοιμοι να πέσουν στα βαθιά νερά τόσο σύντομα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι μόνο τον Ιανουάριο 1991 περισσότεροι από 7000 έφεδροι στρατιώτες δήλωσαν την απροθυμία τους να συμμετάσχουν σε αποστολές στην Μέση Ανατολή⁵⁸. Η καθυστέρηση της γερμανικής ηγεσίας να λάβει επίσημα θέση για τον πόλεμο είχε προβληματίσει έως και ενοχλήσει τους Συμμάχους, καθώς η πλειοψηφία των Γερμανών πολιτικών σιωπούσε, ενώ αντίθετα μια ηχηρή μειοψηφία τασσόταν με τον πλέον ενεργό τρόπο κατά του πολέμου.

Η βραδυπορία να λάβει μια συμπαγή και καθαρή θέση οφειλόταν στο ότι ναι μεν για την διεθνή κοινότητα η κατάσταση στον Περσικό Κόλπο και οι εκεί πολεμικές δραστηριότητες αποτελούσαν το σημαντικότερο γεγονός της διεθνούς ζωής, για την ίδια την Γερμανία όμως οι εξελίξεις στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη είχαν την ίδια, αν όχι μεγαλύτερη ένταση. Πέραν τούτου, δεν θα πρέπει να

⁵⁸ New York Times, «Gulf war sets off crisis for Germans», 17/02/1991

λησμονείται το γεγονός ότι την περίοδο εκείνη εκείνη βρισκόταν σε εξέλιξη οι απαραίτητες διαδικασίες για τον σχηματισμό κυβέρνησης μετά τις εκλογές που είχαν διεξαχθεί τον Δεκέμβριο 1990. Επρόκειτο για τις πρώτες παγγερμανικές εκλογές μετά την οικονομική και πολιτική ενοποίηση, στις οποίες κέρδισαν τελικά και πάλι ο Χέλμουτ Κολ.

Οι διαδηλώσεις κατά του πολέμου σε πολλές γερμανικές πόλεις ήταν στη ημερήσια διάταξη⁵⁹ και αυτό οφειλόταν στο ότι έως τότε οι Γερμανοί και στο σχολείο και εν γένει στην κοινωνία είχαν υιοθετήσει μια αντιπολεμική ρητορική, μια απόρριψη του κανόνα της ισχύος και του σεβασμού στο διεθνές δίκαιο. Στην πραγματικότητα είχε μετουσιωθεί σε ένα αντιμιλιταριστικό έθνος. Και αυτό βέβαια οφειλόταν και στην αμερικανική στρατηγική.

Μέσα στην γενικότερη κατάσταση πολλοί όμως από τους Γερμανούς πολιτικούς δεν ήξεραν πως να αντιδράσουν. Από την μία πλευρά η επανένωση είχε φέρει στο προσκήνιο τον φόβο της διεθνούς κοινότητας για την γερμανική ισχύ και την μετατροπή κάποια μέρα της Γερμανίας και πάλι σε μεγάλη στρατιωτική δύναμη, και από την άλλη οι ίδιοι ασκούσαν κριτική στην Γερμανία επειδή δεν ήταν διατεθειμένη να λάβει μέρος στον πόλεμο κατά του Ιράκ.

Η αλήθεια όμως δεν ήταν αυτή. Η Γερμανία είχε προσφέρει πολλά, μεταξύ άλλων, το έδαφός της ως κέντρο ανεφοδιασμού, είχε προσφέρει σημαντικές ποσότητες στρατιωτικού υλικού, ενώ προσέφερε δισεκατομμύρια μάρκα για τους σκοπούς του πολέμου, η γνωστή διπλωματία των επιταγών.

Επίσης, Γερμανοί στρατιώτες έλαβαν μέρος σε προληπτικές στρατιωτικές δραστηριότητες, για παράδειγμα η Γερμανία απέστειλε στην Τουρκία 18 αεροσκάφη με σκοπό την προστασία της από ενδεχόμενη επίθεση από το Ιράκ ενώ είχαν σταλεί και γερμανικά ναρκαλιευτικά σκάφη στην περιοχή του Κόλπου. Όπως είναι φυσικό, όλες αυτές οι αποφάσεις λαμβάνονταν σχεδόν εν κρυπτώ καθώς τυχόν δημοσιοποίησή τους θα επέφερε μεγαλύτερες αντιδράσεις στην γερμανική και όχι μόνο κοινωνία.

Οι Σύμμαχοι θεωρούσαν φυσικό μέχρι πρότινος την γερμανική βοήθεια και πολύ περισσότερο την δημόσια αλληλεγγύη και συμπαράσταση προς τους συμμάχους. Αυτό δεν έγινε και προκάλεσε απορία και ανησυχία στους συμμάχους. Η Γερμανία το μόνο που έκανε ήταν λίγο πριν τελειώσει ο πόλεμος να ανακοινώσει ότι συμφωνεί με την ειρηνευτική πρόταση που είχαν υποβάλλει οι

⁵⁹ New York Times, «War in the Gulf: Germany; Anti-war protest is staged in Bonn», 27/01/1991

Ρώσοι και που είχαν απορρίψει οι Σύμμαχοι. Η ενέργεια της Γερμανίας να συμφωνήσει με την πρόταση της Ρωσίας ανησύχησε ακόμα περισσότερο τους συμμάχους. Γι αυτόν τον λόγο ο καγκελάριος Κολ είχε διαβεβαιώσει, ότι η Γερμανία παρέμενε σταθερά και αμετακίνητα στην πλευρά του ατλαντικού συνασπισμού.

2. Γιουγκοσλαβία: Το πρώτο ατόπημα των Γερμανών

Αυτό που έκανε Αμερικανούς και Ευρωπαίους να ανησυχίσουν ακόμη περισσότερο ήταν η εντελώς αντίθετη στάση της γερμανικής ηγεσίας απέναντι στη κρίση στην Γιουγκοσλαβία. Χωρίς προηγουμένως να συνομιλήσει με τους υπόλοιπους Ευρωπαίους, η Γερμανία υπέπεσε σε ένα σοβαρό ατόπημα⁶⁰, αναγνωρίζοντας την Κροατία και την Σλοβενία τον Δεκέμβριο 1991, έναν χρόνο αφού η Κροατία είχε ψηφίσει σύνταγμα περί κυρίαρχου κράτους και η Σλοβενία είχε αυτοανακηρυχθεί σε αυτόνομη δημοκρατία μετά από δημοψήφισμα. Η Γερμανία επιχείρησε τότε να διεθνοποιήσει την κρίση μεταξύ Κροατίας, Σλοβενίας και Σερβίας, στην πραγματικότητα όμως την χειροτεύσε⁶¹. Αυτή η μονομερής πράξη προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις των υπολοίπων Ευρωπαίων, και δη της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας, και έφερε πάλι στην επιφάνεια τις συνήθειες υποψίες ότι η νέα Γερμανία εξακολουθούσε να συμπεριφέρεται με παλαιά πρότυπα εξωτερικής πολιτικής. Στην ουσία, η απόφαση των Γερμανών να αναγνωρίσουν τα κράτη αυτά εξανάγκασε και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα σε παρόμοια στάση.

Ένας λόγος που ώθησε την γερμανική κυβέρνηση να προβεί σε αυτήν της την πράξη ήταν ότι πίστευε ακράδαντα ότι δεν μπορούσε να αρνηθεί σε κάποιους το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού όταν η ίδια το είχε διεκδικήσει πριν λίγο καιρό για το κράτος το οποίο εκπροσωπούσε. Αν και η κίνηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα ορισμένοι κύκλοι στην Ευρώπη να υποσιάζονται ότι η Γερμανία είχε θέσει εν κινήσει ένα σχέδιο με νέες στρατηγικές για την γερμανοποίηση της Ευρώπης ή άλλως να επιβάλλει την ηγεμονία της στη Γηραιά Ήπειρο, εντούτοις οι Γερμανοί απείχαν ακόμα πολύ από μια τέτοια προοπτική. Στην Γερμανία κάθε σκέψη για απόκτηση στρατιωτικής ισχύος ήταν ακόμα εκτός ατζέντας, καθώς το τραύμα της συντριβής του Γερμανικού Ράιχ του Μπίσμαρκ και του γερμανικού εθνικού κράτους στον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν ακόμα νωπό στις σκέψεις των Γερμανών.

⁶⁰ Σμιτ Χέλμουτ, *Η Γερμανία μετά τον Ψυχρό Πόλεμο και η Ευρώπη*, Σιδέρης 1997, σελ. 277

⁶¹ Sebastian Harnisch, «Change and continuity in post-unification German foreign policy», *German Politics*, Vol. 10, Issue 1 (April 2001), pages 35 -60

3. Καμπότζη και Σομαλία: οι πρώτες δυσάρεστες εμπειρίες

Η Γερμανία κλήθηκε και πάλι να αναλάβει τον νέο της ρόλο όπως τον αντιλαμβάνονταν οι συμμαχοί της, με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας το 1992 να αποστείλουν ειρηνευτικές δυνάμεις στην Καμπότζη, οι οποίες θα έφταναν τις 22.000 και κύριος σκοπός της οποίας θα ήταν να φροντίσουν για την ομαλή μετάβαση της χώρας και την προετοιμασία για την διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών⁶². Στις αρχές του 1994, οπότε και η αποστολή αυτή έφτασε στο τέλος της, η Γερμανία είχε αποκτήσει την πρώτη της δυσάρεστη εμπειρία από την άμεση πλέον εμπλοκή της στην διεθνή πολιτική, καθώς σε αυτήν την αποστολή σημειώθηκε μια γερμανική απώλεια. Αυτό ανησύχησε το γερμανικό επιτελείο, το οποίο είχε αρχίσει σιγά σιγά να συνειδητοποιεί ότι η Γερμανία και ο ομοσπονδιακός στρατός θα εμπλέκονταν όλο και συχνότερα σε τέτοιες υποθέσεις. Και αυτό που τους ανησυχούσε ακόμα περισσότερο ήταν ότι πλέον οι ειρηνευτικές δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών αντιμετωπίζονταν από τα αντιμαχόμενα μέρη ως αντίπαλοι και προσέλκυαν τα πυρά τους.

Αυτή η εξέλιξη φάνηκε με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο στην Σομαλία, όπου συμμαχικά στρατεύματα υπό την εντολή των Ηνωμένων Εθνών επενέβησαν για την κατάπαυση του πυρός, αλλά κυρίως για την προστασία του λαού, ο οποίος δοκιμαζόταν από τον εμφύλιο πόλεμο και για την διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας. Η Γερμανία συμμετείχε με ένα τάγμα, 1700 περίπου στρατιωτών και το οποίο όμως δεν θα είχε άμεση επαφή με στρατιωτικές ενέργειες⁶³. Η μη επίτευξη του στόχου που είχαν θέσει τα Ηνωμένα Έθνη και οι εικόνες που έκαναν τον γύρο του κόσμου μέσω της τηλεόρασης, με τους Αμερικανούς στρατιώτες να προσπαθούν να διαφύγουν από την μανία των Σομαλών και κυριολεκτικά να προσπαθούν να δραπετεύσουν με ελικόπτερα από το κτήριο της αμερικανικής πρεσβείας, είχαν βαρύ αντίκτυπο στην γερμανική πολιτική ηγεσία, καθώς ο γερμανικός λαός που από το τέλος του πολέμου και ύστερα είχε δημιουργήσει ένα κράτος (civilian power) που απέρριπτε την στρατιωτική ισχύ ως παράγοντα της διεθνούς πολιτικής, θα αντιδρούσε δριμύτατα σε παρόμοιες αποστολές.

Από την στρατιωτική παρουσία του ομοσπονδιακού στρατού της Γερμανίας στην ειρηνευτική αποστολή στην Σομαλία, η οποία αποστολή είχε εγκριθεί από την Ομοσπονδιακή Βουλή στα μέσα 1993 και αποτελούσε αναμφίβολα ένα σημαντικό

⁶² New York Times, «UN votes to send 22.000 to back peace in Cambodia», 29/02/1992

⁶³ New York Times, «german soldiers head for Somalia», 23/07/1993

βήμα προς την έξοδο της Γερμανίας στην διεθνή σκηνή, είχε γίνει πλέον κοινή διαπίστωση στα μάτια της διεθνούς κοινότητας ότι η Γερμανία όχι μόνο μπορούσε, αλλά είχε και την θέληση να πραγματοποιεί στρατιωτικές επιχειρήσεις σε απόσταση εκατοντάδων χιλιομέτρων από το γερμανικό έδαφος. Ήταν πλέον σαφές πως άρχιζε σιγά σιγά να ξεπροβάλλει και πάλι η γερμανική πολιτική ισχύς, ένα γεγονός δυσάρεστο για τους Ευρωπαίους λόγω ιστορικών πεπραγμένων, ευχάριστο όμως για τους Αμερικανούς, για τους οποίους ένα ισχυρό κράτος στο μέσον της Ευρώπης ήταν μεγάλη αναγκαιότητα, ώστε να αντιμετωπιστεί το τεράστιο κενό ισχύος που άφηνε πίσω της η οπισθοχώρηση της Σοβιετικής Αυτοκρατορίας.

4. Η επίδραση της αμερικανικής μονοκρατορίας στην ανάληψη διεθνών ευθυνών και στις αποφάσεις της Καρλσρούης⁶⁴

Η αποχώρηση της σοβιετικής ισχύος από την Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη θα ήταν λίγα χρόνια αργότερα η αιτία ώστε η Γερμανία να διαφωνήσει δημοσίως με τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, έχοντας πλέον παραμείνει το μοναδικό κράτος στον κόσμο που μπορούσε να προβάλλει ισχύ σε οποιοδήποτε σημείο της υφηλίου, άρχισαν να συμπεριφέρονται ηγεμονικά και να δρουν μονομερώς σε διάφορα ζητήματα που εφάπτονταν άμεσα των αμερικανικών συμφερόντων, αλλά που επηρέαζαν την διεθνή κοινότητα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν εισέλθει στην περίοδο όπου ακόμα και τα Ηνωμένα Έθνη θα λειτουργούσαν ως νομιμοποιητικός παράγοντας των αμερικανικών στρατηγικών επιλογών, και όταν δεν προσφέρετο το βήμα του για αυτήν την νομιμοποίηση τότε απλά παραγκωνίζονταν, όπως απεδείχθει περίτρανα στην κρίση του Ιράκ το 2003.

Η αργοπορία στο να αντιπαρατεθούν οι Ευρωπαίοι στην αμερικανική αυτή επιδίωξη για παγκόσμια μονοκρατορία, εκτός των γνωστών λόγων περί διαφορετικών συμφερόντων κάθε κράτους, οφειλόταν και σε έναν άλλο απλούστερο λόγο. Την δεκαετία του '90 τις συγκρούσεις που εξελίσσονταν στο κέντρο της Ευρώπης (Γιουγκοσλαβία) όχι μόνο δεν μπόρεσαν να τις τερματίσουν οι Ευρωπαίοι, αλλά αντίθετα δεν διαφάνηκε καν η θέλησή τους να αναλάβουν τέτοια δράση για ένα γεγονός που τους επηρέαζε άμεσα. Οι Αμερικάνοι ήταν αυτοί που τερμάτισαν τον

⁶⁴ Έτσι αποκαλείται συχνά, λόγω και της ομώνυμης πόλης όπου έχει την έδρα του, το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας,

εμφύλιο στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη και αυτοί εξανάγκασαν τους Σέρβους να αποχωρήσουν από την Κροατία και να δεχτούν το Σαράγεβο ως ζώνη προστασίας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Και όλες αυτές οι επιτυχίες χάρη κυρίως στους ανελέητους αεροπορικούς βομβαρδισμούς από τα νατοϊκά στρατεύματα. Οι Ευρωπαίοι παρακολουθούσαν απλά τους Αμερικανούς να επιβάλλουν την τάξη στην ίδια τους την ήπειρο, ενώ οι ίδιοι επί χρόνια προσπαθούσαν να τερματίσουν τις εχθροπραξίες μέσω διαπραγματεύσεων και διαμεσολαβήσεων. Και αυτό ήταν ένα πικρό μάθημα για αυτούς.

Τα γεγονότα στην Καμπότζη, στην Σομαλία και στην πρώην Γιουγκοσλαβία υπήρξαν σημαντικά μαθήματα για την γερμανική εξωτερική πολιτική. Για την Γερμανία ήταν μια ευκαιρία να αποδείξει στους υπολοίπους ότι μετά την επανένωση παρέμενε ένα κράτος ενταγμένο στις μέχρι τώρα ισχύουσες δομές και ότι είχε την ικανότητα να αναλάβει τον ρόλο που αναλογεί στα εγγενή χαρακτηριστικά της για την διατήρηση της διεθνούς τάξης και ασφάλειας. Από την άλλη πλευρά, η κρίση στην Γιουγκοσλαβία προκάλεσε πολλά προβλήματα στην Γερμανία, με κυρίαρχο αυτό των χιλιάδων προσφύγων που βρήκαν καταφύγιο εκεί.

Κατά την διάρκεια της γιουγκοσλαβικής κρίσης, παρόλο που η Γερμανία ήταν αυτή που ανάγκασε τους υπόλοιπους Ευρωπαίους να αναγνωρίσουν την Σλοβενία και την Κροατία, εντούτοις όταν γινόταν λόγος για στρατιωτική επέμβαση και πίεζαν προς την κατεύθυνση αυτή οι σύμμαχοι, διεξάγονταν έντονες δημόσιες συζητήσεις και υπήρχαν και παρεμβάσεις του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου. Αυτές οι συζητήσεις ήταν που έκαναν ακόμη περισσότερο καχύποπτους τους συμμάχους, καθώς οι Γερμανοί έπρατταν ωσάν η Γιουγκοσλαβία να βρισκόταν στην άλλη άκρη του κόσμου. Στην Γερμανία ωστόσο, ήταν πολύ διαδεδομένη η άποψη ότι ομοσπονδιακά στρατεύματα δεν έπρεπε να κάνουν την εμφάνισή τους σε περιοχές όπου λίγες δεκαετίες νωρίτερα είχαν προξενήσει τεράστιες καταστροφές.

Αυτό το επιχείρημα είχε απορριφθεί βέβαια τόσο από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών δια μέσου μάλιστα του Γενικού Γραμματέα Μπούτρος Γκάλι, ο οποίος είχε αναφέρει πως η άποψη ότι η διεθνής κοινότητα φοβάται τα γερμανικά στρατεύματα είναι λανθασμένη, και ότι εν τέλει η Γερμανία ως το τρίτο σημαντικότερο κράτος στον κόσμο έπρεπε να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις που

απέρρεαν από αυτό το γεγονός⁶⁵. Είχε θεωρήσει λανθασμένη την επιλεκτική ανά κράτος επέμβαση των γερμανικών στρατευμάτων και είχε χαρακτηριστικά αναφέρει ότι κατά την διάρκεια του Πολέμου στον Περσικό, γερμανικές δυνάμεις είχαν λάβει μέρος, αν και επρόκειτο για εκτός NATO περιοχής και δεν είχαν εμπλακεί άμεσα, τουλάχιστον όχι στρατιωτικά.

Το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, με απόφασή του το 1992, είχε ορίσει ότι Γερμανοί στρατιώτες μπορούν να συμμετέχουν με αεροπλάνα AWACS σε πτήσεις πάνω από την Βοσνία, απόφαση που σηματοδοτούσε την πρώτη στρατιωτική επιχείρηση της Γερμανίας μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Το 1993 όμως, μετά από πρωτοβουλίες του τότε προέδρου των Σοσιαδημοκρατών Χανς-Εριχ Κλότσε⁶⁶, το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο εξέδωσε άλλη απόφαση που απαγόρευε προσωρινά τις πτήσεις αυτές. Στο τέλος βέβαια, με απόφαση του 1994 όριζε ότι εν γένει η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας μπορεί να συμμετέχει σε αποστολές που διασφαλίζουν την συνοχή της συμμαχίας και το σύστημα συλλογικής ασφάλειας που έχει εγκαθιδρυθεί.

Έχοντας ως αφετηρία αυτές τις αποφάσεις, τον Σεπτέμβριο 1994 ο Γερμανός υπουργός Εξωτερικών ανακοίνωνε στα Ηνωμένα Έθνη ότι η Γερμανία ήταν έτοιμη να συμμετάσχει σε ειρηνευτικές αποστολές που θα αποφάσιζε ο ΟΗΕ. Η επόμενη πράξη ήταν το 1996, οπότε και η Γερμανία απέστειλε στην Βοσνία άνω των 3.000 ανθρώπων, οι οποίοι και θα παρέμεναν εκεί μαζί με άλλα νατοϊκά στρατεύματα στα πλαίσια της σταθεροποιητικής δύναμης (SFOR). Ενώ το 1998 το γερμανικό Κοινοβούλιο με μεγάλη πλειοψηφία, μέσα στην οποία και πολλοί Βουλευτές από τους Πρασίνους, ανανέωσε την εντολή για παραμονή των γερμανικών στρατευμάτων στην περιοχή, αποκαθιστώντας έτσι την συναίνεση των πολιτικών κομμάτων στην Γερμανία, συναίνεση που υπήρχε τις τελευταίες πέντε δεκαετίες και που οδήγησε την Γερμανία να συμμετάσχει στον πρώτο της πόλεμο μετά το 1945. Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να αναφέρουμε ότι τα Ηνωμένα Έθνη έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην έξοδο της Γερμανίας στον διεθνή πολιτικό στίβο, αφού μέχρι και τον Μάιο 1995 η Bundeswehr είχε συμμετάσχει σε εννιά ειρηνευτικές αποστολές ανά την υφήλιο⁶⁷

⁶⁵ New York Times, «UN chief asks Bonn for troops, underlining constitutional issue», 12/01/1993

⁶⁶ New York Times, «Kohl may send 1500 troops to Somalia», 18/12/1992

⁶⁷ Die Welt, «Neun weltweite UN-Einsätze des Bundeswehr seit 1991», 22/05/1995

5. Σερβία: Η πρώτη στρατιωτική επιχείρηση

Μετά την απόφαση της γερμανικής βουλής να επιτρέψει την παραμονή των ομοσπονδιακών στρατευμάτων στην ειρηνευτική αποστολή στην Βοσνία, σημειώθηκε μια άλλη εξέλιξη, πρωτόγνωρη για τα δεδομένα των Γερμανών τις τελευταίες δεκαετίες. Την άνοιξη του 1999 η Ομοσπονδιακή Βουλή αποφάσισε να συμμετέχει και πάλι στην διαδικασία του πολέμου, τερματίζοντας ταυτόχρονα και την περιβόητη διπλωματία των επιταγών (Scheckbuch-Diplomatie)⁶⁸. Οι αγριότητες που διέπρατταν οι Σέρβοι κατά της αλβανικής μειονότητας στο Κοσσυφοπέδιο και η αδιαλλαξία που έδειχνε ο Σέρβος δικτάτορας βλέποντας την μη συνεργασία και την μη αποτελεσματική παρέμβαση των Ευρωπαίων ήταν, μεταξύ άλλων, η αιτία που οι Γερμανοί αποφάσισαν να συμμετέχουν και αυτοί στην νατοϊκή επέμβαση, που αποφάσισαν και της οποίας ηγούνταν φυσικά οι Αμερικανοί, καθώς άρνηση σε στρατιωτικές επιχειρήσεις καθεαυτές θα σήμανε απάρνηση της Συμμαχίας. Όπως το ίδιο θα σήμαινε και η επιλογή της Γερμανίας, εάν αντί της αποστολής Γερμανών στρατιωτών, να συνέχιζε την παραδοσιακή της διπλωματία των επιταγών.

Τα δεκατέσσερα tornados της γερμανικής Πολεμικής Αεροπορίας που έστειλε ο Καγκελάριος Σρέντερ στρατιωτικά είχαν μικρή συμβολή, η ιστορική τους σημασία όμως ήταν τεράστια. Για πρώτη φορά η Γερμανία, μετά την ήττα της το 1945 συμμετείχε σε πολεμική επιχείρηση. Αυτό βέβαια δεν ήταν πανάκεια για τον κυβερνητικό συνασπισμό των Πρασίνων υπό τον Γιόσκα Φίσερ και των Σοσιαλδημοκρατών υπό τον Σρέντερ. Τελικά, οι μεν Πράσινοι δέχτηκαν να συμμετάσχει η Γερμανία στον πόλεμο επειδή επιχειρήθηκε εξομοίωση του Μιλόσεβιτς με τον Χίτλερ και εθεωρήθη ότι η ιστορία δεν θα έπρεπε να επαναληφθεί. Ενώ οι Σοσιάλδημοκράτες ήταν λίγο επιφυλακτικοί σε μια τέτοια εξέλιξη, αλλά βλέποντας την κατάχρηση εξουσίας από μέρους Μιλόσεβιτς, τελικά επείσθησαν ότι η Γερμανία δεν έπρεπε να μένει άπραγη όταν ένα τέτοιο γεγονός συνέβαινε στην γειτονιά της.

Η συμμετοχή στους αεροπορικούς βομβαρδισμούς δεν ήταν χωρίς προβλήματα. Το κύριο πρόβλημα ήταν ότι αυτή η επέμβαση κατά της Σερβίας είχε πραγματοποιηθεί χωρίς την απαραίτητη εξουσιοδότηση από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Και αυτή η επιλογή θα αποδεικνύονταν αργότερα μπούμερανγκ

⁶⁸ Jochen Thies, «Partner oder Konkurrent? Die deutsch-amerikanischen Beziehungen», 01/11/2004, www.bpb.de

για τους Γερμανούς. Και αυτό γιατί όταν δικαιολογούσαν την μη συμμετοχή τους στον πόλεμο στο Ιράκ επειδή δεν υπήρχε σχετικό ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών, δημιουργήθηκαν ισχυρότατες υποψίες για την αμφιλεγόμενη στάση τους, αφού λίγα χρόνια νωρίτερα κάτι τέτοιο δεν τους εμπόδιζε να συμμετάσχουν στον πόλεμο στην Γιουγκοσλαβία.

Παρά τις αντιδράσεις σε όλα τα επίπεδα, οι βομβαρδισμοί στο Κοσσυφοπέδιο τερματίστηκαν όπως ακριβώς είχε προβλεφθεί. Πίσω τους άφησαν ένα κράτος με κατεστραμμένες στρατιωτικές εγκαταστάσεις και υποδομές, ενώ από πλευράς NATO για πρώτη φορά στην ιστορία σε μια πραγματική πολεμική σύρραξη ο νικητής δεν είχε καμιά στρατιωτική απώλεια⁶⁹. Όπως και να είχε όμως η κατάσταση, παρά την καταστροφή που είχε συντελεστεί πολλοί Γερμανοί την δικαιολογούσαν ως ένα αναγκαίο κακό, καθώς εάν τα συμμαχικά στρατεύματα δεν επενέβαιναν, τότε το κακό που θα είχε προκληθεί θα είχε λάβει πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις.

Με αυτά τα δεδομένα, η γερμανική ηγεσία τον Ιούνιο 1999 έλαβε την απόφαση, αφού την προηγούμενη ημέρα ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών είχε λάβει το αντίστοιχο ψήφισμα να συμμετέχουν και Γερμανοί στρατιώτες στην Δύναμη για το Κοσσυφοπέδιο (KFOR) ώστε να εφαρμοστεί η Συμφωνία του Κοσσυφοπεδίου, γνωρίζοντας πολύ καλά πως οι στρατιώτες θα παρέμεναν εκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Στην πραγματικότητα, παρά τις οξύτερες αντιδράσεις στο εσωτερικό της Γερμανίας, στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα ο Ομοσπονδιακός στρατός είχε αναλάβει στα Βαλκάνια όλου του είδους στρατιωτικές δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων και η εκκένωση και διάσωση Γερμανών και άλλων πολιτών άλλων κρατών, όπως συνέβη το 1997 στην Αλβανία, μετά το χάος που δημιουργήθηκε με την κατάρρευση του παρατραπεζικού συστήματος, τις λεγόμενες πυραμίδες.

6. Η πλήρης συμμετοχή στις διεθνή δρώμενα

Είναι προφανές ότι η διεθνής κοινότητα, της οποίας τα μέλη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο αυξάνονταν συνεχώς, είχε ανάγκη από την πλήρη συμμετοχή στα διεθνώς τεκταινόμενα μιας δύναμης με την δυναμική και τα χαρακτηριστικά της Γερμανίας. Και οι Γερμανοί ανταποκρίθηκαν, αρχικά διστακτικά, στην συνέχεια πιο θερμά στην

⁶⁹ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική*, Αθήνα, Ποιότητα 2002, σελ. 400

νέα βαρύτητα που είχαν διεθνώς, όπως έδειξε και η συνεχής ενασχόληση του Γιόσκα Φίσερ με τα φλέγοντα ζητήματα της διεθνούς πολιτικής. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι μεσούσης του πολέμου στο Ιράκ ο Γερμανός υπουργός Εξωτερικών επισκέφτηκε την Παλαιστίνη και το Ισραήλ⁷⁰.

Η αρχή είχε γίνει με τον Πόλεμο στον Περσικό Κόλπο και έπειτα με την Γιουγκοσλαβία. Ενώ το 1994 το Ισραήλ είχε ζητήσει την συνδρομή των Γερμανών στρατιωτών για την διασφάλιση της ειρήνης στην Μέση Ανατολή, καθώς η Γερμανία είχε και έχει παραδοσιακά καλές σχέσεις τόσο με το Ισραήλ, όσο και με τα Αραβικά κράτη, με τα οποία οι διπλωματικές σχέσεις δεν επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό μετά και την σύναψη διπλωματικών σχέσεων με το Ισραήλ. Αυτό ίσως οφείλεται στο ότι η Γερμανία είχε πάψει να υφίσταται μετά την ήττα της στον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο ως αποικιακή δύναμη και δεν αντιμετώπιζε το μίσος με το οποίο συγκρούονταν άλλες κυβερνήσεις, για παράδειγμα οι Γάλλοι ή οι Βρετανοί, των οποίως οι αυτοκρατορίες κατέρρευσαν μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Επιπλέον, το 1994 είχαμε την συμμετοχή Γερμανών στρατιωτών στον Καύκασο, την δημιουργία στο νότιο Σουδάν με την συμμετοχή του Ομοσπονδιακού στρατού μιας μεγάλης αερογέφυρας για να σωθούν από τον καταστροφικό λιμό πάνω από δύο εκατομμύρια κάτοικοι, στα μέσα 1999 την συμμετοχή της πολεμικής αεροπορίας στην αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στο Ανατολικό Τιμόρ, που βοηθούσε στον ανεφοδιασμό των μονάδων ανεφοδιασμού από την Αυστραλία, όπως τέλος και το 2000 στην Μοζαμβίκη και την εκεί μεταφορά εκατοντάδων τόνων ανθρωπιστικής βοήθειας⁷¹.

Υπήρχε επίσης και η συμμετοχή της Γερμανίας για δεύτερη φορά σε πολεμικές δραστηριότητες στην εκστρατεία κατά του Αφγανιστάν και έπειτα στην διεθνή δύναμη προστασίας για το Αφγανιστάν (ISAF), υπό διαφορετικές συνθήκες όμως καθώς επρόκειτο για έναν πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και συνέβη μετά τις δραματικές επιθέσεις κατά των Ηνωμένων Πολιτειών το 2001. Τέλος, το γερμανικό πολεμικό ναυτικό συμμετείχε το 2002 στην σημαντικότερη αποστολή του στην επιχείρηση *enduring freedom* στο Κέρασ της Αφρικής⁷². Παγκοσμίως, η Γερμανία ήταν ο δεύτερος σημαντικότερος προμηθευτής στρατιωτικών δυνάμεων μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες.

⁷⁰ «Nahostkonflikt: Die Ereignisse ab April 2003». 31/03/2003, www.uni-kassel.de

⁷¹ Schollgen Gregor, «Η εξωτερική πολιτική της Γερμανίας», Αθήνα, Παπαζήσης 2005, σελ. 108

⁷² Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Speech by Federal Foreign Minister Fischer in the German Bundestag», 15/11/2002

Πολλοί είναι αυτοί που ισχυρίζονται ότι αυτή η τρομερά δυναμική εμπλοκή της Γερμανίας στην διεθνή πολιτική οφειλόταν στα προβλήματα που η παγκόσμια κοινότητα αντιμετώπιζε. Οι ανά την υφήλιο συγκρούσεις, η μόλυνση του περιβάλλοντος, η κατάχρηση των υδάτινων και πλουτοπαραγωγικών πόρων, ο αναλφαβητισμός, η έκρηξη του παγκόσμιου πληθυσμού και άλλα προβλήματα έπρεπε να αντιμετωπιστούν άμεσα. Η Γερμανία, ωμού με το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο ανταποκρίθηκαν στις νέες εξελίξεις και άρχισαν να αντιμετωπίζουν τις παραμέτρους αυτές, ιδιαίτερα το οργανωμένο έγκλημα, την τρομοκρατία και το περιβάλλον ως τέτοιες που θα μπορούσαν να προκαλέσουν αποσταθεροποίηση της Συμμαχίας.

Βέβαια, θα ήταν αφελές να πιστεύει ότι η Γερμανία έγινε ξαφνικά πρωταγωνιστής στις διεθνείς εξελίξεις από ανησυχίες αλτορουιστικές και δήθεν αγωνιούσα για τα άλλα κράτη στον βαθμό που φαινόταν. Η Γερμανία, ως κατεξοχήν εμπορικό κράτος όφειλε να προβεί σε αυτές τις κινήσεις για να εξυπηρετήσει καταρχάς τα συμφέροντά της. Εξάλλου, κανένα κράτος του Βορρά όπως έως τώρα έχει φανεί από τις κυριολεκτικά πενιχρές συνεισφορές τους στην ανάπτυξη φτωχών κρατών, όπως και με τον διακανονισμό των χρεών τους προς τις πλούσιες χώρες του Βορρά δεν ενδιαφέρεται πραγματικά. Σε σύγκριση με τα σχεδόν 1.2 δισεκατομμύρια ευρώ που δαπάνησε η Γερμανία για τις στρατιωτικές αποστολές στο εξωτερικό, τα 35 εκατομμύρια που «χάρισε» στις υπό ανάπτυξη χώρες ήταν κυριολεκτικά ψίχουλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η απαγκίστρωση από τις ΗΠΑ

1. Ο γερμανικός δρόμος

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '90 η Γερμανία υπήρξε σταθερά προσηλωμένη στις επιταγές των Αμερικανών. Όπως φάνηκε και από τα προαναφερόμενα, η γερμανική εξωτερική πολιτική βρισκόταν υπό την αίρεση της αμερικανικής ηγεσίας και στην πραγματικότητα διαμορφωνόταν και αποφασιζόταν στην Ουάσινγκτον και εφαρμοζόταν από την Βόννη και στην συνέχεια από το Βερολίνο. Μέχρι τις αρχές του 21^{ου} αιώνα όλοι ανεξαιρέτως οι καγκελάριοι διερωτώντο για το που πραγματικά ορίζονταν η εξωτερική πολιτική της Γερμανίας, αν και γνώριζαν όλοι πολύ καλά ότι αυτή ήταν δέσμια των Ηνωμένων Πολιτειών και

οφειλόταν στις γεωπολιτικές συνθήκες που επικράτησαν μετά το πέρας του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου και την ανάδυση του μεταπολεμικού συστήματος με προεξάρχοντες τους συνασπισμούς Δύσης και Ανατολής και τις δύο Δυνάμεις που τους εκπροσωπούσαν και που μπορούσαν ανά πάσα στιγμή να προβάλλουν στρατιωτική ισχύ ανά την υφήλιο.

Το 2002 είναι ένα έτος σταθμός στην γερμανική μεταπολεμική ιστορία. Λίγο πριν τις εκλογές του Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους ο Καγκελάριος Σρέντερ, με αφορμή την επικείμενη επίθεση προέβη σε μια δήλωση που έμελλε να αλλάξει εκ θεμελίων την κατεύθυνση της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής. Τον Αύγουστο 2002 ο Σρέντερ, κατά την έναρξη της προεκλογικής περιόδου στο Ανόβερο έκανε λόγο για την νέα πορεία των Γερμανών, την νέα γερμανική πορεία. Ενώ λίγο καιρό αργότερα μιλούσε για το γεγονός ότι η γερμανική εξωτερική πολιτική αποφασίζεται και εφαρμόζεται αποκλειστικά στο Βερολίνο και πουθενά αλλού⁷³.

Αυτά τα λεγόμενα του Γερμανού Καγκελαρίου, ναι μεν εκφράστηκαν κατά την προεκλογική περίοδο, εντούτοις αντικατόπτριζαν την γενικότερη κλίση που είχε πάρει η γερμανική εξωτερική πολιτική και που οφειλόταν τόσο στα νέα δεδομένα που της επέτρεπαν να κινείται με μεγαλύτερη άνεση στην διεθνή σκηνή, όσο και στην μονομέρεια που πλέον έτεινε να χαρακτηρίζει την αμερικανική πολιτική. Είναι γεγονός ότι οι Γερμανοί ιθύνοντες είχαν από καιρό την επιθυμία να προβούν σε αυτήν την τομή στην σύγχρονη ιστορία του γερμανικού έθνους. Και παλαιότερα, πολλοί καγκελάριοι σκέφτονταν αυτή την συνισταμένη, να αποστασιοποιηθούν από την δαμόκλειο σπάθη τους, την εξόφθαλμη δηλαδή εξάρτησή τους από τους Αμερικανούς, ποτέ όμως δεν τόλμησαν να ομολογήσουν δημοσίως μια τέτοια σκέψη. Τουλάχιστον, όχι όσο ένα γεγονός δεν τους επέτρεπε να λάβουν μια τέτοια στάση.

Η κατάλληλη αφορμή τους δόθηκε τελείως απροσδόκητα και μάλιστα χωρίς οι ίδιοι οι Γερμανοί να το έχουν επιδιώξει. Η ευκαιρία που είχε παρουσιαστεί δεν ήταν τίποτα άλλο παρά ο επικείμενος πόλεμος που είχαν από καιρό στα σκαριά οι Αμερικανοί και οι στενοί σύμμαχοί τους, οι Βρετανοί, κατά του ιρακινού καθεστώτος και του δικτάτορα Σαντάμ Χουσεΐν και σχετιζόταν άμεσα με την απαίτηση των Ηνωμένων Πολιτειών να συμμετάσχει στην εκστρατεία αυτή και ο ομοσπονδιακός στρατός.

⁷³ Gunther Hellmann, «Der „deutsche Weg“-Eine außenpolitische Gratwanderung», September 2002, www.internationalepolitik.de

Η απαίτηση αυτή των Αμερικανών όχι μόνο δεν ικανοποιήθηκε από τους Γερμανούς, αλλά αντίθετα η Γερμανία κατέστη μέσα σε λίγο καιρό ο αντίποδας των Ηνωμένων Πολιτειών, έχοντας βέβαια στο πλευρό της την Γαλλία του Ζακ Σιράκ και την Ρωσία του Βλαντιμίρ Πούτιν. Ο καγκελάριος Σρέντερ είχε διαβεί τον Ρουβίκωνα και είχε αποδεσμεύσει την Γερμανία από τον στην αντίπερα όχθη του Ατλαντικού ηγεμόνα, τερματίζοντας με αυτόν τον τρόπο την εξάρτηση που είχε αποτελέσει και τον απαράβατο όρο για να μπορέσει η Γερμανία να επαναδιοργανωθεί σαν κράτος μετά το 1945, αλλά και για να συμφωνήσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες στην γερμανική ενοποίηση.

Αυτή η συμπεριφορά του Καγκελάριου Σρέντερ ισοδυναμούσε με επανάσταση για τους Αμερικανούς και στην ουσία αναιρούσε τον όρο που είχε θέσει ο Μπους ο Πρεσβύτερος για την ενοποίηση η Γερμανία να παραμείνει πιστή σύμμαχος και αρωγός της αμερικανικής εξωτερική πολιτικής σε οποιονδήποτε δρόμο και αν αυτή επιλέξει. Η ιδέα μιας αυτόνομης διαμόρφωσης της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής δεν άρεσε πολύ στους Αμερικανούς, εξού και οι υψηλοί τόνοι και ακραίοι χαρακτηρισμοί με τους οποίους αντέδρασαν, για παράδειγμα με τον δημόσιο διαχωρισμό που έκανε ο υπουργός Άμυνας των Ηνωμένων Πολιτειών Ντόναλντ Ράμσφελντ περί ύπαρξης παλαιάς και νέας Ευρώπης⁷⁴.

Οι σχέσεις Ηνωμένων Πολιτειών και Γερμανίας βρίσκονταν εξαιτίας του Ιράκ στο χειρότερο τους σημείο. Μόνο μια φορά οι σχέσεις Αμερικανών και Γερμανών είχαν φτάσει στο ναδίρ και επρόκειτο για εκείνη την περίοδο, όταν Καγκελάριος ήταν ο Χέλμουτ Σμιτ και Πρόεδρος ο Τζίμυ Κάρτερ και αφορούσε στην έντονη δυσαρέσκεια των Γερμανών για την απόφαση των Αμερικανών σχετικά με τις βόμβες νετρονίου και την μονομερή απόφαση τους να αναβάλλουν την παραγωγή τους, χωρίς ωστόσο να γίνουν διαβουλεύσεις μεταξύ των συμμάχων. Αυτό το γεγονός είχε ενοχλήσει ιδιαίτερα τον Σμιτ, καθώς ο ίδιος είχε συμβάλλει προσωπικά ώστε να πειστεί η γερμανική κοινή γνώμη για την ενδεχόμενη χρήση τους κατά σοβιετικών τανκς και τώρα αυτή η προσπάθεια κατέληγε στον κάλαθο των αχρήστων.

Βέβαια και άλλοι Γερμανοί καγκελάριοι ήταν στα μαχαίρια με τους Αμερικανούς, για παράδειγμα ο Βίλυ Μπραντ με τον Ρίτσαρντ Νίξον, όταν ο δεύτερος κατάργησε δια μιας το συναλλαγματικό σύστημα του Μπρέτον Γουντς, ή ο Χέλμουτ Κολ με τον Μπιλ Κλίντον το 1997, οπότε και ο καγκελάριος αναγκάστηκε να πει το πικρό ποτήρι που του πρόσφεραν απλόχερα οι Αμερικανοί όταν αρνήθηκαν

⁷⁴ «Outrage at 'old Europe' remarks», 23/01/2003, www.bbc.co.uk

να παραδώσουν σε Ευρωπαίο την θέση του ανώτερου διοικητή του NATO στην Νότια Ευρώπη⁷⁵.

2. Το χρονικό της αντιπαράθεσης

Τον Σεπτέμβριο 2001 συνέβη ένα συνταρακτικό γεγονός στην ιστορία του αμερικανικού έθνους και του κόσμου ολόκληρου. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δέχτηκαν επίθεση μέσα στο ίδιο τους το έδαφος, με σημαντικότερο στόχο το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου στην Νέα Υόρκη. Επρόκειτο για ένα βαρυσήμαντο γεγονός που έμελλε να αλλάξει την αμερικανική εξωτερική πολιτική και συνεπώς και τον ρου των διεθνών εξελίξεων. Όλα τα κράτη του δυτικού και όχι μόνο κόσμου καταδίκασαν αυτές τις τρομοκρατικές ενέργειες, και μεταξύ αυτών φυσικά και η Γερμανία.

Ο Καγκελάριος Σρέντερ ήταν από τους πρώτους που στάθηκε στο πλευρό του Αμερικανού προέδρου και του υποσχόταν αμέριστη συμπαράσταση στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Παρά το γεγονός ότι ο Σρέντερ αυθόρμητα και με θέρμη υποστήριξε τους Αμερικανούς, δεν συνέβη το ίδιο και με την αριστερή πτέρυγα του SPD, αλλά και τους κυβερνητικούς εταίρους των Σοσιαλδημοκρατών, τους Πράσινους. Οι τελευταίοι φοβόταν μια ενδεχόμενη εμπλοκή Γερμανών στρατιωτών στο Αφγανιστάν και ο καγκελάριος έπρεπε λόγω αυτών των αντιδράσεων να περιορίσει αυτήν την αμέριστη συμπαράσταση, λέγοντας πως η Γερμανία στέκεται στο πλευρό των Ηνωμένων Πολιτειών, χωρίς αυτό να σήμαινε πως είναι έτοιμη να λάβει μέρος σε περιπέτειες⁷⁶.

Αυτή η διάσταση απόψεων οδήγησε τον Σρέντερ να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης από το γερμανικό Κοινοβούλιο, δρόμος επικίνδυνος για τα σχέδια του. Τελικά, ο καγκελάριος μπόρεσε και έπεισε τους Πράσινους να συναινέσουν στην πολιτική του, ενώ προκάλεσε την αρνητική στάση των Χριστιανοδημοκρατών και των Χριστιανοκοινωνιστών, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για την μετέπειτα στάση του για άρνηση του ομοσπονδιακού στρατού να συμμετάσχει στις πολεμικές επιχειρήσεις κατά της τρομοκρατίας.

Όλα αυτά τα γεγονότα είχαν συμβάλει στην δημιουργία του κατάλληλου κλίματος ώστε ο καγκελάριος Σρέντερ να αναγάγει την τελευταία στιγμή την σχεδιασμένη επίθεση των Ηνωμένων Πολιτειών σε μείζον ζήτημα για την γερμανική

⁷⁵ Schollgen Gregor, Η εξωτερική πολιτική της Γερμανίας, Αθήνα, Παπαζήσης 2005, σελ. 136

⁷⁶ Δήλωση του Καγκελάριου Schröder στο Γερμανικό Κοινοβούλιο, 12/11/2001, www.bits.de

εσωτερική πολιτική, σε ένα ζήτημα ειρήνης και πολέμου. Οι Γερμανοί μετά την συμμετοχή τους στην διεθνή δύναμη για το Αφγανιστάν το 2001, αφού είχε προηγηθεί και το ανάλογο ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών, ήταν μάλλον απρόθυμοι να μπουν τόσο σύντομα σε νέες πολεμικές περιπέτειες. Έτσι ο καγκελάριος τον Σεπτέμβριο του 2002 διαμήνυσε ότι η Γερμανία δεν πρόκειται να συμμετάσχει σε στρατιωτική επέμβαση.

Την ίδια θέση και στάση εξέφρασε και πάλι ο καγκελάριος Σρέντερ στις αρχές του 2003 και μάλιστα αυτήν την φορά προχώρησε ένα βήμα παραπέρα, καθώς ανέφερε ότι ακόμα και με ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών η Γερμανία θα παραμείνει αντίθετη στην επέμβαση στο Ιράκ. Αυτή η στάση επιδείνωσε της αμερικανογερμανικές θέσεις περαιτέρω, καθώς η Γερμανία το 1999 είχε λάβει μέρος στην εκστρατεία κατά της Γιουγκοσλαβίας χωρίς να υπάρχει ανάλογη εξουσιοδότηση από τα Ηνωμένα Έθνη⁷⁷.

Πέρα από τις κατάλληλες προϋποθέσεις σε πολιτικό επίπεδο, η κοινωνία προσέφερε επίσης ερείσματα στην καγκελαρία για αντιπολίτευση στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης της Γερμανία δυσανασχετούσε με την μονομέρεια των Αμερικανών και την απαξίωσή τους για διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς και για διεθνείς συμφωνίες, για παράδειγμα το Πρωτόκολλο του Κυότο και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Η ίδια δυσαρέσκεια εκφραζόταν γενικά και από πολλούς Ευρωπαίους πολίτες. Μέσα από δημοσκοπήσεις της εποχής ήταν διάχυτος ο έντονος αντιαμερικανισμός που εκδηλώθηκε εξ αφορμής της επερχόμενης κρίσης στο Ιράκ.

Η αυτοκρατορική ορολογία της προεδρίας Μπους περί άξονα του κακού και οι εκ νέου προσπάθειες για δημιουργία αποτελεσματικής αμυντικής προστασίας είχε ως αποτέλεσμα οι Ευρωπαίοι για μια ακόμη φορά να ενώσουν τις φωνές τους ενάντια στην αμερικανική πολιτική. Μια φορά είχε συμβεί αυτό μεταπολεμικά και ήταν το 1973 εξαιτίας και πάλι της αμερικανικής προπέτειας, ο πόλεμος όμως του Γιομ Κιπούρ και η πετρελαϊκή κρίση ανέστειλε την ευρωπαϊκή προσπάθεια για αναβάθμιση του ρόλου τους στην διεθνή σκηνή. Αυτήν την φορά δεν ήταν όλοι οι Ευρωπαίοι απέναντι στους Αμερικανούς, η ύπαρξη όμως της Γαλλίας, της Ρωσίας και της Γερμανίας στην αντίπερα όχθη ήταν από μόνο του ένα επαρκές γεγονός για την αντιπαράθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες.

⁷⁷ Tobias Pflüger, «Analyse der deutschen Position zum Irakkrieg», 19/09/2002, www.uni-kassel.de

Η πολιτική του Σρέντερ απομόνωσε αρχικά διπλωματικά την Γερμανία σε όλα τα διεθνή φόρα. Η επιμονή του όμως για μη εμπλοκή της Γερμανίας απέδωσε τελικά καρπούς και έφερε στην επιφάνεια συναισθήματα και αντανακλαστικά των Ευρωπαίων, τα οποία στην συνέχεια επέφεραν την κρίση ανάμεσα στις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Ο γεμάτος αυτοπεποίθηση λόγος του καγκελαρίου που έγινε αισθητός και στις δύο ακτές του Ατλαντικού και ταυτόχρονα οι αναφορές του στα γερμανικά συμφέροντα είχαν βαρύτερες συνέπειες στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, με κυριότερη την αποσαφήνιση εκ μέρους των Γερμανών ότι η κηδεμονία τους πλέον από τους Αμερικανούς δεν υφίσταντο. Ο Σρέντερ όχι μόνο είχε προβεί σε μια κίνηση την οποία κανένας άλλος Καγκελάριος δεν είχε αποτολμήσει, αλλά μπόρεσε και να ορθοποδήσει κατά την περίοδο αυτή.

3. Η Βερολίνιος Δημοκρατία

Το καλοκαίρι του 2002 η παλαιά Δημοκρατία της Βόννης έδωσε την θέση της στην νέα Δημοκρατία του Βερολίνου⁷⁸. Η ανυπαρξία κάποιου αξιολόγου κράτους όπως η Σοβιετική Ένωση, που θα μπορούσε να απειλήσει την ευρωπαϊκή ήπειρο, σε συνδυασμό με την αύξηση της αμερικανικής πίεσης συνέβαλαν στην αποστασιοποίηση των Γερμανών από την έως τώρα παραδοσιακή τους νομιμοφροσύνη στον υπερατλαντικό ηγεμόνα.

Αυτή η αποστασιοποίηση φαινόταν αρχικά ολίγον άκομψη στα μάτια των εταίρων της Γερμανίας, όμως έπαψε να επικρατεί αυτή η εικόνα όταν την ηγεσία του αγώνα εναντίον της αμερικανικής στρατιωτικής επίθεσης στο Ιράκ ανέλαβε ένας παραδοσιακά επικριτής της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, η Γαλλία. Ο Γάλλος Πρόεδρος ήταν αυτός που έβγαλε την Γερμανία από την διπλωματική απομόνωση στην οποία είχε περιέλθει. Και έχει μεγάλη σημασία να αναφέρουμε ότι μετά τον στρατηγό Ντε Γκωλ, ο Σιράκ ήταν αυτός που ακολούθησε όσο κανένας άλλος πρόεδρος τις γκωλικές θέσεις περί διεθνούς πολιτικής.

Ο πόλεμος στο Ιράκ ήταν εξάλλου για την Γαλλία θέμα τιμής, καθώς πριν τις στρατιωτικές επιχειρήσεις Βρετανοί και Αμερικάνοι δεν προσκάλεσαν σε διάλογο τους Γάλλους για τι μέλλει γενέσθαι, σφάλμα ασυγχώρητο που θύμιζε κατά πολύ το σφάλμα στο οποίο είχαν και πάλι υποπέσει οι Βρετανοί και οι Αμερικάνοι, όταν δεν

⁷⁸ Τρία χρόνια νωρίτερα, η πρωτεύουσα του γερμανικού κράτους είχε μεταφερθεί και επισήμως από την Βόννη στο Βερολίνο. Τον Απρίλιο 1999 έγινε η πρώτη συνεδρίαση του γερμανικού κοινοβουλίου.

είχαν προσκαλέσει τους Γάλλους την δεκαετία του '60 στις μεταξύ τους διαβουλεύσεις για συνεργασία στον πυρηνικό τομέα⁷⁹.

Πέραν τούτου, οι Γάλλοι, οι οποίοι όσο κανένα άλλο έθνος ενδιαφέρονταν για την προβολή της ισχύος τους και την αναγωγή τους σε ισότιμο εταίρο με τις Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπορούσαν να επιτρέψουν στην Γερμανία τον ρόλο που παραδοσιακά στους Γάλλους. Δηλώσεις, όπως αυτή του Γάλλου προέδρου, σύμφωνα με την οποία τα ανατολικά κράτη είχαν χάσει μια καλή ευκαιρία για να αποδείξουν ότι μπορούν να σιωπήσουν⁸⁰, που ταυτόχρονα απευθύνονταν και στην υπόλοιπη Ευρώπη με σκοπό να καταδείξει την ηγεμονική θέση της Γαλλίας στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Με τα δεδομένα αυτά λοιπόν, κατά την διάρκεια της 40^{ης} επετείου για την συμφωνία των Ηλυσίων ο Γάλλος Πρόεδρος με πανηγυρικό τρόπο ανέλαβε την αρχηγία για την αντιπαράθεση με Βρετανούς και Αμερικανούς. Και ο καγκελάριος Σρέντερ είχε υποδεχτεί με ανακούφιση την γαλλική αντίδραση. Σε αυτήν την διαδικασία εισήλθε και η Ρωσία του Βλάντιμιρ Πούτιν, ο οποίος επισκέφθηκε το Βερολίνο και έπειτα το Παρίσι, όπου οι τρεις ηγέτες δήλωσαν από κοινού ότι βρίσκονται σε συμφωνία για το θέμα του Ιράκ και αντιτίθενται στην επικείμενη στρατιωτική επέμβαση.

Το γεγονός ότι η Γερμανία βρισκόταν στο ίδιο στρατόπεδο με κράτη όπως η Γαλλία και η Ρωσία και με τα οποία μοιραζόταν τις ίδιες αντιλήψεις σχετικά με το φλέγον ζήτημα του Ιράκ είχε μεγάλη σημασία για τους Γερμανούς ιθύνοντες. Από την μία πλευρά αποδείκνυε ότι είχε παρέλθει η εποχή της ωμής αμερικανικής εξάρτησης, και μάλιστα χωρίς την διατύπωση σοβαρών ανησυχιών για αυτήν την ρήξη. Από την άλλη πλευρά το ότι ήταν με το πλευρό της Γαλλίας και της Ρωσίας καθιστούσε τους φόβους της ότι μπορεί να εκληφθεί από τους υπόλοιπους Ευρωπαίους ότι δρα μονομερώς. Ενώ, η συνεργασία Γαλλίας και Ρωσίας καθιστούσε αμφότερους καθώς η γερμανική ισχύς χαλιναγωγείτο από τους δύο, ενώ για τους Γάλλους αποσοβείτο ο εφιαλτικός για αυτούς κίνδυνος μιας γερμανορωσικής συμμαχίας⁸¹.

Ο αντιαμερικανικός συνασπισμός, του οποίου ηγείτο η Γαλλία αναμφίβολα δεν θα ήταν το ίδιο αποτελεσματικός εάν δεν συμμετείχε και σε αυτόν η Γερμανία. Ο

⁷⁹ Schollgen Gregor, *Η εξωτερική πολιτική της Γερμανίας*, Αθήνα, Παπαζήσης 2005, σελ. 169

⁸⁰ Le Monde Diplomatique, «Conférence de presse de M. Jacques Chirac», 17/02/2003

⁸¹ Michael Thumann, «Russia and Germany, Schroeder and Putin –Cabinet Diplomacy 21st century style», 23/11/2007, www.gmfus.org

Γάλλος Πρόεδρος είχε στο πλευρό του έναν ισχυρό εταίρο, ο οποίος με την στάση του είχε προκαλέσει ένα ντόμινο εξελίξεων που ούτε ο ίδιος το φανταζόταν. Από την άλλη πλευρά, η Γαλλία προσέφερε στην Γερμανία έναν εταίρο την περίοδο ακριβώς που το χρειαζόταν, όταν δηλαδή η απομόνωσή της διεθνώς ήταν μεγάλη. Η Γερμανία είχε βρεί πλέον με τον πιο επίσημο τρόπο την θέση της δίπλα στις μεγάλες δυνάμεις και δει δίπλα στην πιο σημαντική γι αυτήν, την Γαλλία.

Η σύμπραξη των τριών μεγάλων δυνάμεων ήταν αρκετά ικανοποιητική και μάλιστα με το μέρος τους ήταν και η Κίνα, όπως είχε αρχίσει να διαφαίνεται από τις δηλώσεις του Κινέζου υπουργού Εξωτερικών⁸². Αυτή η συνεργασία ήταν κάτι το ανήκουστο για τις Ηνωμένες Πολιτείες, λαμβάνοντας κανείς υπόψιν τις συνισταμένες που υπήρχαν μεταπολεμικά και τους έκανε τρομερή εντύπωση το γεγονός ότι δύο κράτη που επανειλημμένως είχαν προστατέψει από τον σοβιετικό επεκτατισμό, τώρα να βρίσκονται στο πλευρό του διαδόχου της Σοβιετικής Ένωσης και να απορρίπτουν τις ενέργειές τους σχετικά με το Ιράκ.

Μετά την αμερικανοβρετανική επίθεση κατά του Ιράκ, η Γερμανία συμμετείχε με μονάδες εντοπισμού χημικών ή βιολογικών ουσιών μαζικής καταστροφής. Άμεση εμπλοκή του ομοσπονδιακού στρατού δεν σημειώθηκε, παρά μόνο η αποστολή μερικών αεροπλάνων AWACS και αυτά στο έδαφος της Τουρκίας, και παρά το γεγονός ότι το κόμμα των Ελεύθερων Δημοκρατών με την υποστήριξη και των Χριστιανοκοινωνιστών και Χριστιανοδημοκρατών, είχαν ζητήσει τόσο από το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, όσο και από το γερμανικό κοινοβούλιο, αεροπλάνα τέτοιου είδους να συμμετάσχουν στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο πνεύμα παλαιότερων αποφάσεών του.

Συνοπτικά, η γερμανική κυβέρνηση, έχοντας πλήρη αυτογνωσία για την στάση που είχε τηρήσει το προηγούμενο διάστημα, δικαιώθηκε τελικά, καθώς το Ιράκ αποδείχτηκε ότι όχι μόνο δεν διέθετε όπλα μαζικής καταστροφής, αλλά και ότι ήταν πολύ μακριά από το να αποκτήσει τέτοιου είδους όπλα. Ο καγκελάριος Σρέντερ έδειξε με την πολιτική που ακολούθησε την δέσμευση της Γερμανίας στην λογική της πολιτικής της συλλογικής δράσης και της διπλωματίας, εξού και οι προσπάθειές του, σε συνεργασία με την Ρωσία και την Γαλλία, να καταστούν τα Ηνωμένα Έθνη ο κύριος μοχλός της ανοικοδόμησης του Ιράκ.

Αυτός ο στόχος επετεύχθη εν μέρει, καθώς τέθηκε και πάλι σε εφαρμογή το πρόγραμμα πετρέλαιο αντί τροφίμων για το Ιράκ, ενώ ορίστηκε και ειδικός

⁸² «China adds voice to Iraq war doubts», 23/01/2003, www.cnn.com

επιτετραμμένος των Ηνωμένων Εθνών για το Ιράκ για την ομαλή εφαρμογή του ψηφίσματος 1483. Σε επίπεδο διεθνούς συνεργασίας, η σύμπραξη με την Ρωσία και την Γαλλία ήταν μια ευχάριστη εξέλιξη για τους Γερμανούς καθώς ανταποκρινόταν πλήρως στην στρατηγική των Γερμανών για προσέγγιση των Γάλλων και των Ρώσων. Οι Γερμανοί είχαν εισέλθει πλέον ανεπιστρεπτί στην διαδικασία ανταπόκρισης στον ρόλο που τους αναλογούσε στον διεθνή καταμερισμό ισχύος, έτσι όπως αυτός είχε διαμορφωθεί μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

4. Η άνοδος της Μέρκελ

Η αλλαγή στην καγκελαρία και ο μεγάλος συνασπισμός που προέκυψε στις εκλογές τον Σεπτέμβριο του 2005 έφερε αμηχανία αναφορικά με το τι μέλλει γενέσθαι στις σχέσεις Γερμανίας και Ηνωμένων Πολιτειών. Εφόσον τις εκλογές είχαν κερδίσει με μεγάλη πλειοψηφία οι Χριστιανοδημοκράτες, το κόμμα των οποίων είχε ανέκαθεν άριστες σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες⁸³, ίσως τότε θα ήταν αναμενόμενο η καγκελάρια Μέρκελ να λάμβανε σαφώς αποφάσεις ευνοϊκότερες προς την αμερικανική ηγεσία. Ο μεγάλος όμως συνασπισμός δεν επέτρεψε αυτήν την εξέλιξη, πόσο μάλλον όταν νέος υπουργός των Εξωτερικών ανέλαβε ο Φρανκ Βάλτερ Στάινμάιερ, πολιτικός γνωστός για τα φιλορωσικά του αισθήματα και μέχρι πρότινος στενός συνεργάτης και έμπιστος σύμβουλος του καγκελάρια Σρέντερ⁸⁴.

Παρόλα αυτά όμως, είναι αμφίβολο το γεγονός ότι η καγκελάρια Μέρκελ, ακόμα και αν είχε αυτοδύναμη κυβέρνηση θα οδηγούσε την Γερμανία και πάλι στην προτέρα κατάσταση, δηλαδή η εξωτερική πολιτική της να συνάδει με την αντίστοιχη αμερικανική ή τουλάχιστον να συμβαδίζουν στα βασικότερα σημεία. Ήδη από την εποχή του Βίλλυ Μπραντ με την *Ostpolitik* και την εποχή της *Männerfreundschaft* του Χέλμουτ Κολ με τον Γκορμπατσώφ και μετά με τον Γέλτσιν, η Γερμανία είχε επιδιώξει την συνεργασία με την Ανατολική Ευρώπη, και αυτό μπορούσε πλέον να επιτευχθεί πιο εύκολα, εάν αναλογιζόταν κανείς τις νέες γεωπολιτικές συνθήκες.

Εξάλλου μια τέτοια συμπεριφορά ριζικής επαναπροσέγγισης αντιτίθετο στα ζωτικά γερμανικά συμφέροντα, που είναι άμεσα συνδεδεμένα με την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και πάντα σε συνεργασία με την Ρωσία, καθότι κάθε φορά που αυτή δεν λαμβανόταν υπόψιν στην χάραξη της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής, τα

⁸³ Στεργίου Ανδρέας, Η γερμανική εξωτερική πολιτική, Αθήνα, ΡΟΕΣ 2005, σελ 50

⁸⁴ Ηλιόπουλος Ηλίας, «Η γερμανική εξωτερική πολιτική μετά την επανένωση», ΕΚΕΜ, Οκτώβριος 2006

αποτελέσματα ήταν καταστροφικά για την Γερμανία. Λαμβάνοντας υπόψιν και την ενεργειακή εξάρτηση της Γερμανίας από τα ρωσικά αποθέματα φυσικού αερίου, είναι μάλλον απίθανο η γερμανική ηγεσία να μην διατηρήσει αυτήν την καλή σχέση με την Ρωσία, εάν δεν διασφαλίσει πρώτα την ενεργειακή της αυτονομία.

Βέβαια, με την ανάληψη των καθηκόντων της η νέα καγκελάρια θέλησε να αμβλύνει τις εντυπώσεις, όπως ήταν αναμενόμενο μετά την επανάσταση που είχε κάνει ο Σρέντερ. Πρώτη της πράξη ήταν να διακηρύξει την παραμονή της Γερμανίας στην ευρωατλαντική κοινότητα και στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο. Είναι χαρακτηριστική η κίνηση της καγκελάρια να επικρίνει δριμύτατα το Ιράν για τις πυρηνικές του φιλοδοξίες, χρησιμοποιώντας ιδιαίτερα σκληρές εκφράσεις κατά την διάρκεια της Συνδιάσκεψης για την πολιτική ασφάλειας που έγινε τον Φεβρουάριο 2006 στον Μόναχο⁸⁵.

Οι Αμερικανοί εναπόθεσαν πολλές ελπίδες στην Ανγκέλα Μέρκελ για την αναθέρμανση των αμερικανογερμανικών σχέσεων, οι οποίες είχαν εν τω μεταξύ αρχίσει να ομαλοποιούνται μετά την συνάντηση Μπους και Σρέντερ στο Mainz το 2005 και κατέδειξαν ότι οι δεσμοί Ηνωμένων Πολιτειών και Γερμανίας είναι στενοί και ο διάλογος μεταξύ τους είναι πολύ σημαντικός. Η αμερικάνικη ηγεσία δεν περίμενε πάντως να αποφασίσει η Γερμανία να στείλει στρατεύματα στο Ιράκ, πόσο μάλλον όταν λίγο πριν την επίσκεψη της στην Ουάσινγκτον, τον Ιανουάριο 2006, η Μέρκελ επέκρινε τις Ηνωμένες Πολιτείες για το Γκουαντανάμο σε συνέντευξή της στον περιοδικό «Der Spiegel» αναφέροντας ότι ένας τέτοιος θεσμός στην σημερινή του μορφή δεν μπορεί και δεν πρέπει να υπάρχει μακροπρόθεσμα και ότι για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας υπάρχουν άλλοι πιο ασφαλείς δρόμοι⁸⁶.

Αναφορικά με την διεθνή τρομοκρατία η Γερμανία βρίσκεται στο πλευρό των Ηνωμένων Πολιτειών, είναι όμως αντίθετη στον τρόπο με τον οποίο ενεργεί η αμερικανική κυβέρνηση. Ιδιαίτερα τεταμένο ήταν το διεθνές κλίμα όταν αποκαλύφθηκε ότι η κεντρική υπηρεσία πληροφοριών των Ηνωμένων Πολιτειών, η γνωστή CIA προέβαινε σε απαγωγές Ευρωπαίων πολιτών και ότι διατηρούσε μυστικές βάσεις στην Ευρώπη. Έντονα συναισθήματα είχε προκαλέσει, μεταξύ άλλων, στην γερμανική κοινή γνώμη η απαγωγή ενός γερμανού πολίτη, του Khaled el Masri, και το γεγονός ότι αεροπλάνα με τους απαχθέντες είχαν προσγειωθεί και σε γερμανικό έδαφος, γεγονότα που είχαν ωθήσει πολιτικούς από όλο το πολιτικό φάσμα

⁸⁵ Merkel Angela, «Germany's Foreign and Security Policy in the Face of Global Challenges», 02/04/06, www.securityconference.de

⁸⁶ Der Spiegel, «Merkel: Guantanamo Must no't Exist in Long Term», 03/01/2006, www.spiegel.de

της Γερμανίας να πείσουν τον υπουργό Εξωτερικών Steinmeier να θέσει το ζήτημα με έντονο τρόπο στην αμερικανίδα ομόλογό του Κοντολίζα Ράις, κατά την συνάντησή τους στα τέλη του 2005.

Γενικά, η καγκελάρια Μέρκελ αναγνώρισε ότι με τις Ηνωμένες Πολιτείες υπάρχει μια σχέση φιλίας, εν αντιθέσει με την Ρωσία, με την οποία θεωρεί ότι υπάρχει στρατηγική συνεργασία⁸⁷ και πάντως δεν μοιράζεται μαζί της τις ίδιες αξίες με τις αντίστοιχες των Ηνωμένων Πολιτειών. Πάντως μια νέα υψηλή στρατηγική της Γερμανίας αποκλείεται. Πρόκειται μάλλον για μια νέα εικόνα, μια νέα εμφάνιση, παρά μια ουσιαστική αλλαγή. Αυτή η στάση φάνηκε και κατά την δεύτερη επίσκεψη της Ανγκέλα Μέρκελ στην Ουάσινγκτον, αφορμή της οποίας ήταν το Ιράν σχετικά με τα σχέδια του για την πυρηνική ενέργεια. Η καγκελάρια ξεκαθάρισε ότι η Γερμανία θα επιμείνει σε μια λύση δια της διπλωματικής οδού, κυρίως μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και σε καμία περίπτωση μια στρατιωτική επίθεση κατά του Ιράν ως ύστατη διέξοδο από την κρίση, καθώς αυτό θα είχε δραματικές επιπτώσεις για την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και γενικότερα για την παγκόσμια ασφάλεια και ειρήνη. Η Γερμανία πίεζε για απευθείας συνομιλίες με τους Ιρανοί, κάτι τέτοιο όμως δεν έγινε δεκτό από τους Αμερικανούς. Βασικά, αυτό που επιθυμούν οι Γερμανοί είναι μια συντονισμένη πίεση από την διεθνή κοινότητα ώστε να καταλάβει το Ιράν την ανησυχία που προκαλεί σε αυτήν.

Επί καγκελάριας Μέρκελ ο γερμανικός δρόμος συνεχίζει να τηρείται με μόνη διαφορά την αλλαγή της εικόνας προς τους εταίρους της Γερμανίας. Η γερμανική ηγεσία αναμένεται να επιδιώξει σταθερά την δημιουργία ενός ευρωπαϊκού συστήματος άμυνας και ασφάλειας, όπως φαίνεται και από δηλώσεις του Γερμανού προέδρου⁸⁸, χωρίς αυτό να είναι αναγκαστικά εχθρικό προς το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο. Εξάλλου, με την πτώση του τείχους και τον τερματισμό του μεταπολεμικού διεθνούς περιβάλλοντος, η Γερμανία είναι πλέον σε θέση να κινείται πιο ελεύθερα. Στα ανατολικά συννορά της δεν υπάρχει κάποια στρατιωτική απειλή του βεληνεκού της Σοβιετικής Ένωσης, ενώ από την άλλη πλευρά οι νατοϊκές δυνάμεις μεταφέρονται στην Ανατολική Ευρώπη, όπου υπήρχε και πρόσφορο και πιο πρόθυμο έδαφος και δεν αποχωρούσαν από την Ευρώπη, όπως προπαγάνδιζαν απειλητικά ορισμένοι κύκλοι.

⁸⁷ Der Spiegel, «A 'Strategic Partnership' for Germany and Russia? », 15/10/2007

⁸⁸ Johannes Rau, «Gemeinsam handeln-Deutschlands Verantwortung in der Welt», 19/05/2003 στο www.bundespraesident.de

Η Γερμανία παραμένει σημαντικό σημείο στην αμερικανική εξωτερική πολιτική, καθώς η γεωγραφική θέση της καθιστά απαγορευτική τυχόν αποστασιοποίησή της με τον κίνδυνο να την προσεταιριστεί ο γείτονας εξ ανατολών. Τέλος, σε σχέση με την Ρωσία οι Γερμανοί θα επιδιώξουν να είναι οι σχέσεις τους σε ένα καλό στρατηγικό πλαίσιο, τόσο λόγω των πρώτων υλών που υπάρχουν στην ρωσική επικράτεια και που χρησιμοποιούνται στην γερμανική βιομηχανία, όσο και λόγω της ανόδου της Ρωσίας σε διεθνές επίπεδο με την σιδηρά διακυβέρνηση του Βλαντιμίρ Πούτιν, ο οποίος έβαλε ξανά την Ρωσία κυρίως με την ενεργειακή πολιτική του στην διεθνή σκακιέρα. Από την έως τώρα εμπειρία, φαίνεται ότι η γερμανική ηγεσία στηρίζει πολλές από τις διεθνείς προσπάθειες της στο τρίγωνο Παρίσι – Μόσχα - Βερολίνο.

ΜΕΡΟΣ Γ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Επιμέρους προβλήματα Γερμανίας - ΗΠΑ

Το 1989 με την προοπτική της ενοποίησης των δύο γερμανικών στρατών να αιωρείται στην ατμόσφαιρα, ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών προέβη σε μια δήλωση που τάραξε τα νερά και προκάλεσε αντιδράσεις και μεγάλη ανησυχία στους Ευρωπαίους εταίρους. Ο Μπους ο πρεσβύτερος σε μια ομιλία του και πάλι στο Mainz κάλεσε την Γερμανία να καταστεί *εταίρος εν ηγεμονία*⁸⁹ στα νέα γεωπολιτικά δεδομένα που είχαν αρχίσει να γίνονται ορατά στον ορίζοντα. Ευρισκόμενη στο κέντρο της Ευρώπης οι Αμερικάνοι γνώριζαν ότι η Γερμανία θα συνέχιζε να τους ήταν πολύτιμη τόσο στην παγκόσμια στρατηγική τους, όσο και περιφερειακά. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν σωστά υπολογίσει ότι η επανενωμένη Γερμανία θα ήταν αυτή που θα αναλάμβανε την οικονομική ανόρθωση των χειμαζόμενων οικονομιών των κρατών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης.

Οι Αμερικάνοι ήταν αυτοί που ενθάρυναν την γερμανική ηγεσία να αναλάβει πολιτικές και οικονομικές πρωτοβουλίες ώστε με τον καιρό η Γερμανία να αναδειχθεί σε περιφερειακή δύναμη που θα εγγυάται με το δυναμικό της την ενσωμάτωση των

⁸⁹ Facilitating Transatlantic Cooperation after the Cold War: An Acquis Atlantique, Peter Barschdorff, LIT Verlag, Hamburg 2001, σελ 67

πρώην κομμουνιστικών χωρών στις δυτικές δομές. Επρόκειτο για μια νέα ενσωμάτωση στην Δύση, μόνο που τώρα είχε μεγαλύτερες διαστάσεις και περιλάμβανε και άλλα κράτη εκτός από την Γερμανία. Βέβαια, οι Αμερικάνοι είχαν στο μυαλό τους μια Γερμανία που θα βρίσκεται ακόμα υπό την άμεση επίβλεψη της και σε καμία περίπτωση μια Γερμανία που θα αντιδράσει τόσο έντονα στην αμερικανική εξωτερική πολιτική, όπως για παράδειγμα το 2003.

1. Το ζήτημα των αποζημιώσεων

Ανάμεσα στα πολλά προβλήματα που ταλάνισε τις δύο χώρες είναι αυτό των αποζημιώσεων. Μετά την επανένωση διάφορες εβραϊκές οργανώσεις στράφηκαν κατά του γερμανικού δημοσίου και κατά γερμανικών επιχειρήσεων, με σκοπό να λάβουν αποζημιώσεις για την απαλλοτρίωση των περιουσιών τους και για την καταναγκαστική εργασία που υπέστησαν κατά την διάρκεια του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου.

Το 1992 ιδρύθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες η *World Jewish Restitution Organization*, με τις ευλογίες και της αμερικανικής κυβέρνησης. Η οργάνωση αυτή εκτός των Γερμανών είχε απαιτήσεις για αποζημιώσεις και από άλλα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, καθώς είχε παρατηρηθεί και εκεί κατάσχεση περιουσιών Εβραίων και καταναγκαστική εργασία. Επιπλέον, η οργάνωση στράφηκε και κατά ελβετικών τραπεζών, όπου διατηρούνταν προσωπικοί λογαριασμοί που είχαν δημιουργηθεί και πάλι από κατασχέσεις εβραϊκών περιουσιών.

Λίγα χρόνια αργότερα, επί καγκελαρίας Σρέντερ το ζήτημα πήρε μεγάλες διαστάσεις. Έπειτα από προσφυγή τριών μεγάλων εβραϊκών οργανώσεων στα αμερικανικά δικαστήρια το 1998, την οποία ακολούθησαν και άλλες οργανώσεις, με αποτέλεσμα μέσα σε λίγο καιρό να έχουμε αγωγές εναντίον μεγάλων γερμανικών επιχειρήσεων, όπως η *Volkswagen* και η *Deutsche Bank* με το διεκδικούμενο ποσό να πλησιάζει τα 50 δισεκατομμύρια μάρκα. Οι γερμανικές εταιρείες αρχικά δεν ενέδωσαν και αρνήθηκαν να προβούν στην ικανοποίηση των χρηματικών αξιώσεων που είχαν εγερθεί εναντίον τους, τόσο λόγω των υπέρογκων ποσών, όσο και γιατί η ανταπόκριση στα αιτήματα αυτά θα είχε ως αποτέλεσμα να εγείρουν και άλλες οργανώσεις παρόμοιες απαιτήσεις⁹⁰.

Το όλο θέμα έλαβε σημαντικότερες διαστάσεις και έφερε μεγάλη αναστάτωση στην γερμανική κοινή γνώμη, όταν η αμερικανική κυβέρνηση άφησε να

⁹⁰ Στεργίου Ανδρέας, *Η γερμανική εξωτερική πολιτική*, Αθήνα, ΡΟΕΣ 2005, σελ 126 κ.εξ.

ενοηθεί πως εφόσον δεν ικανοποιούνταν οι χρηματικές απαιτήσεις, τότε τα γερμανικά προϊόντα θα αντιμετώπιζαν μια κατάσταση μοϊκοτάζ σε μια από τις μεγαλύτερες αγορές διάθεσής τους, σε αυτήν των Ηνωμένων Πολιτειών. Η όξυνση αποφεύχθηκε την τελευταία στιγμή με την παρέμβαση του καγκελάριου Σρέντερ και την ίδρυση μιας οργάνωσης από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση που θα αποζημιώνει του εργάτες του ναζισμού. Το αποτέλεσμα ήταν το 2000 να συμφωνηθεί μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Γερμανίας, η γερμανική κυβέρνηση να καταβάλλει περίπου 10 δις μάρκα σε ένα ίδρυμα και το οποίο θα αναλάμβανε να αποζημιώσει τα θύματα της ναζιστικής Γερμανίας, αποζημίωση που κατά το ήμισυ θα προέρχεται από τις αντίστοιχες γερμανικές επιχειρήσεις και κατά το άλλο μέρος από τον προϋπολογισμό του γερμανικού κράτους.

Όλα αυτά τα γεγονότα αποτελούσαν πρόκληση για την γερμανική κοινωνία. Λαμβάνοντας υπόψιν το γεγονός της υποστήριξης του Λευκού Οίκου και προσωπικά του ίδιου του προέδρου Κλίντον προς τις εβραϊκές αξιώσεις, μερικές φορές αρκετά άκομπα, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι είχε από τότε αρχίσει να δημιουργείται το χάσμα ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Γερμανία. Μια έκθεση για τις πράξεις του ναζιστικού στρατού κατά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο που έδειχνε τις βιαιότητες των γερμανικών στρατευμάτων ενδυνάμωσε ακόμα περισσότερο το χάσμα αυτό, αλλά και το αίσθημα υποψίας των Γερμανών έναντι των Αμερικανών, καθώς πολλές από τις φωτογραφίες της έκθεσης αποδείχτηκε πως δεν ήταν αληθινές.

Την χαριστική βολή σε αυτήν την κατάσταση έδωσε η έκδοση ενός βιβλίου, αυτό του Norman Finkelstein, και το οποίο έκανε λόγο για μια συμμορία εκβιαστών που με πρόφαση το Ολοκαύτωμα ζητούν αποζημιώσεις, που όμως δεν φτάνουν ποτέ στους πραγματικούς δικαιούχους, αλλά διατίθενται για άλλους σκοπούς, μεταξύ αυτών και η προώθηση του σιωνιστικού κινήματος και η μετεγκατάσταση Εβραίων στην Παλαιστίνη και άλλα⁹¹. Πολλοί από τους ισχυρισμούς του συγγραφέα φαίνονται να είναι αληθινοί, ωστόσο όχι άμεσα επαληθεύσιμοι και χωρίς βέβαια να ολισθαίνει προς κατευθύνσεις άρνησης του Ολοκαυτώματος.

Αυτές οι εμπειρίες έφεραν στην επιφάνεια συνομοσίες και μυστικά σχέδια που για δεκαετίες αιωρούνταν στο μυαλό των Γερμανών και έτσι δημιουργήθηκαν υποσυνείδητα, αλλά και συνειδητά μερικές φορές, οι πρώτες αρνητικές αποχρώσεις

⁹¹ Norman Finkelstein, "Will the Holocaust industry Incite Anti-Semitism?", 11/08/2000, <http://www.normanfinkelstein.com>

στην εικόνα που είχαν για τους Αμερικανούς προστάτες τους. Το ζήτημα των αποζημιώσεων και η άκομψη συμπεριφορά των Αμερικανών με αποκορύφωμα την απειλή επιβολής μποϊκοτάζ, ήταν θα έλεγε κανείς οι απαρχές της αποτίναξης της ιδέας που είχαν οι Γερμανοί για τους Αμερικανούς ως απελευθερωτές και σε τελευταία ανάλυση ως άγιους προστάτες του γερμανικού έθνους.

2. Περιφρόνηση των διεθνών θεσμών

Μια άλλη πτυχή των γερμανοαμερικανικών σχέσεων που επιβαρύνει τις εντυπώσεις των Γερμανών για τις Ηνωμένες Πολιτείες είναι η περιφρόνηση που αυτές επιδεικνύουν για το διεθνές δίκαιο, τις διεθνείς συμφωνίες και τους διεθνείς θεσμούς γενικότερα. Οι Γερμανοί ιθύνοντες παρακολουθούσαν με μεγάλη απογοήτευση την αρνητική στάση των Αμερικανών απέναντι σε όποιες προσπάθειες εκπολιτισμού του διεθνούς συστήματος και έβλεπαν με μεγάλη καχυποψία την επιθυμία τους να υπόκεινται σε ειδική μεταχείριση αναφορικά με διεθνείς συμβάσεις.

Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι αυτή η διαφορά για την αντίληψη του διεθνούς συστήματος αφέιλεται στις διαφορετικές ερμηνείες και εμπειρίες που χαρακτηρίζουν την κάθε πλευρά. Έτσι, από την μία πλευρά βρίσκονται οι Αμερικανοί που θρησκευονται σήμερα σε ποσοστό άνω του 70% και πολλές από τις λειτουργίες του κράτους έχουν άμεση σχέση με την θρησκεία και έχουν συνδέσει το έθνος τους με την προστασία της δημοκρατίας και της ελευθερίας σε παγκόσμια κλίμακα, αποδεικνύοντας έτσι τον ιεραποστολικό χαρακτήρα και την ηθική διάσταση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.

Στην αντίπερα όχθη βρίσκονται οι Ευρωπαίοι που έχουν ως επί το πλείστον διαχωρίσει το κράτος από την εκκλησία και βλέποντας τα λάθη του παρελθόντος έχουν έναν μεγαλύτερο σεβασμό στους διεθνείς θεσμούς και την κρατική κυριαρχία, η χρήση βίας εναντίον άλλου κράτους χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και γενικά με πιο προσεκτικό τρόπο, ενώ εμφανίζονται να είναι περισσότερο αρνητικοί προς τον προληπτικό πόλεμο.

3. Πρωτόκολλο του Κυότο

Η μη επικύρωση του Πρωτοκόλλου του Κυότο, το οποίο εκφράζει τις περιβαλλοντικές ευαισθησίες των Γερμανών, είναι ένα από παράδειγμα. Οι

Ηνωμένες Πολιτείες αρνούνται μέχρι και σήμερα να επικυρώσουν την συνθήκη αυτή, παρά το γεγονός ότι αρχικά είχαν δηλώσει ότι θα συμμετάσχουν στην όλη διαδικασία για την μείωση εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου που έχουν ως αποτέλεσμα την άυξηση της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη, στην συνέχεια αποχώρησαν, αν και οι Ηνωμένες Πολιτείες παράγουν παγκοσμίως το ¼ των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Το 2001 ο Πρόεδρος Μπους είχε δηλώσει ότι ενδεχόμενη δέσμευση στο Πρωτόκολλο του Κυότο θα είχε σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις στην χώρα του⁹².

Υπάρχουν όμως βαθύτερα αίτια για την συμπεριφορά αυτή των Αμερικανών και αυτά δεν είναι παρά ο φόβος ότι τυχόν δέσμευση των Ηνωμένων Πολιτειών σε αυστηρά περιβαλλοντικά κριτήρια όχι μόνο θα ανακόψει την αμερικανική ανάπτυξη, αλλά ο νέος πόλος διεθνούς ισχύος που αρχίζει να αναδύεται, η Κίνα δηλαδή, θα ωφεληθεί και τα σχετικά κέρδη της θα είναι μεγαλύτερα και συνεπώς θα επιδράσει αρνητικά στην διεθνή θέση ισχύος των Ηνωμένων Πολιτειών. Όπως είναι γνωστό, η κινεζική ηγεσία δεν προτίθεται να αναλάβει παρόμοια αυστηρά δεσμευτικά μέτρα και έτσι η ανάπτυξή της δεν θα έχει εμπόδια και συνεπώς θα παρατηρηθεί ανακατανομή ισχύος εις βάρος των ΗΠΑ. Εφόσον η Κίνα ελάμβανε τα ίδια αυστηρά μέτρα, τότε ίσως οι Αμερικανοί να είχαν ακολουθήσει διαφορετική στάση έναντι του ζητήματος. Και σε αυτήν την περίπτωση όμως θα υπήρχαν προβλήματα, αφού στο Ρεπουμπλικανικό Κόμμα ανήκει παραδοσιακά μια μεγάλη μερίδα τζακσονικών, κύριο χαρακτηριστικό των οποίων είναι η αντιπάθειά τους για τις πολυμερείς συνθήκες⁹³.

Στους ισχυρισμούς αυτούς των Αμερικανών για οικονομική δυσπραγία εφόσον δεσμευτούν από το Πρωτόκολλο του Κυότο, οι Γερμανοί ανταπαντούν με το επιχείρημα ότι και οι γερμανικές επιχειρήσεις επιβαρύνονται λόγω των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η γερμανική κυβέρνηση και αναγκάζονται να χρησιμοποιούν τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον που τους κόστισαν πολλά χρήματα και βλέπουν έτσι να ζημιώνονται, καθώς το πρόσθετο κόστος μετακυλύεται στα προϊόντα τους και γίνονται λιγότερα ανταγωνιστικά.

⁹² Το Πρωτόκολλο του Κυότο, www.wwf.gr. Βλ. Επ. The Guardian, «Συνέντευξη Προέδρου Bush», 04/07/2005

⁹³ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική*, Αθήνα, Ποιότητα 2002, σελ 393

4. Συνθήκη ABM

Μια άλλη διεθνής συνθήκη την οποία αρχικά οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν εφαρμόσει, αλλά στην συνέχεια την αναίρεσαν αντιλαμβανόμενες την θέση τους στην διεθνή ιεραρχία ισχύος μετά τον Ψυχρό Πόλεμο και προκάλεσε αρνητικά συναισθήματα στους Γερμανούς ήταν η συνθήκη ABM (Anti-Ballistic Missile Treaty)⁹⁴. Η συνθήκη αυτή, από την οποία και αποχώρησαν οι Αμερικανοί το 2001, αφορούσε στον περιορισμό των αντιβαλλιστικών συστημάτων και στον περιορισμό και εκσυγχρονισμό των πυρηνικών όπλων.

Η Γερμανία, ευρισκόμενη στο σημείο επαφής Δύσης και Ανατολής και έχοντας βιώσει εντονότερα από οποιονδήποτε άλλον την ψυχροπολεμική αντιπαράθεση, ήταν πολύ επιφυλακτική και αντέδρασε έντονα στην μονομερή πρόθεση των Ηνωμένων Πολιτειών να κατασκευάσουν ένα εθνικό σύστημα αντιπυραυλικής προστασίας (*National Missile Defense*), το οποίο αρχικά θα στηρίζεται στην αναχαίτιση πυραύλων από αντίστοιχους πυρηνικούς που είναι εγκατεστημένοι στην Ντακότα και στην Αλάσκα. Ενώ ο Πρόεδρος Μπους επιδιώκει την εγκατάσταση νέων πυραύλων στην Ανατολική Ευρώπη, κυρίως στην Πολωνία και στην Τσεχία.

Η διασπορά όμως πυρηνικών όπλων σε χώρες μη αναγνωρισμένες ως πυρηνικές δυνάμεις για τις ανάγκες του αμερικανικού σχεδίου από την μία πλευρά και η έντονη διπλωματική και πολεμική ρητορική των Ηνωμένων Πολιτειών απέναντι στην Βόρεια Κορέα και το Ιράν από την άλλη πλευρά, έχουν ενοχλήσει έντονα την Γερμανία, η οποία και ασκεί έντονη κριτική στα σχέδια αυτά. Πέραν τούτου όμως, η Γερμανία ανησυχεί και σε γεωστρατηγικό επίπεδο, καθώς μια ενδεχόμενη ενεργοποίηση της αντιπυραυλικής ασπίδας των Ηνωμένων Πολιτειών, στην οποία θα συμβάλλουν και χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, θα προκαλέσει το μένος της Ρωσίας, η οποία θα ασφυκτιά με τους αμερικανικούς πυραύλους τόσο κοντά στα σύνορά της και οι αντιδράσεις της μπορεί να είναι απρόβλεπτες.

Ήδη ο Βλάντιμιρ Πούτιν έχει δηλώσει ότι τυχόν πραγματοποίηση αυτού του σχεδίου θα έχει ως αποτέλεσμα να στρέψει τους ρώσικους πυραύλους προς την Δυση και να αποδεσμευθεί η Ρωσία από την συνθήκη για τις συμβατικές δυνάμεις στην Ευρώπη⁹⁵. Και μόνο η σκέψη να αναδυθεί ένας νέος πόλεμος εξοπλισμών ανάμεσα

⁹⁴ «Antiballistic Missile Treaty Chronology», www.fas.org

⁹⁵ Καθημερινή, «Πύραυλοι πολλών κεφαλών από τον Πούτιν», 03/06/2007

σε Ανατολή και Δύση και μια επακόλουθη κατάρρευση του υφιστάμενου στρατηγικού καθεστώτος τρομοκρατεί την γερμανική ηγεσία, η οποία θα βρεθεί και πάλι ανάμεσα στις συμπληγάδες πέτρες λίγα χρόνια αφότου άρχισε να χαράζει την δική της πορεία στο διεθνές γίγνεσθαι, ενώ επιπρόσθετα θα έχει να αντιμετωπίσει εκ νέου τον γίγαντα εξ ανατολών της.

5. Ηνωμένα Έθνη

Η άρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών να κωλυσιεργούν ή και να μην προβαίνουν καν στην καταβολή των οικονομικών τους υποχρεώσεων προς τα Ηνωμένα Έθνη την στιγμή που ο οργανισμός είναι τα τελευταία χρόνια σε όχι και τόσο καλή οικονομική κατάσταση προκαλούν την δυσφορία της γερμανικής κυβέρνησης, η οποία τα τελευταία χρόνια κάνει μεγάλες προσπάθειες να καταστεί ο διεθνής οργανισμός πιο αποτελεσματικός και κυρίως με μεγαλύτερη αξιοπιστία. Η αγωνία των Γερμανών για τα Ηνωμένα Έθνη οφείλεται στο γεγονός ότι η Γερμανία κάνει ότι είναι δυνατόν ώστε να καταστεί και αυτή μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας, εξού και η πρόθεσή της καταστεί ένας από μεγαλύτερους χρηματοδότες του οργανισμού. Η σταγόνα που ξεχείλησε ήταν βέβαια ο πόλεμος των Ηνωμένων Πολιτειών κατά του Ιράκ ο οποίος εκτός των άλλων, οδήγησε τα Ηνωμένα Έθνη σε αχρησία και τα υπονόμευσε εκ βάθρων.

6. Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

Μια άλλη παράμετρος που βαρύνει τις αμερικανογερμανικές σχέσεις είναι η επιμονή των Ηνωμένων Πολιτειών να εξαιρούνται οι στρατιώτες τους από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Ο θεσμός αυτός αποφασίστηκε το 1998 και τέθηκε σε ισχύ το 2003, οπότε και το καταστατικό του υπεγράφη από 60 χώρες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν καταφέρει έως τώρα να εξαιρούνται από την δικαιοδοσία του εν λόγω οργάνου με αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, αν και το 2000 επί προεδρίας Κλίντον είχαν υπογράψει το καταστατικό⁹⁶. Ένα χρόνο αργότερα όμως οι Ηνωμένες Πολιτείες δια στόματος James Dobbin, υφυπουργού για ευρωπαϊκές υποθέσεις είχε υποστηρίξει ότι η υπογραφή εκ μέρους της διακυβέρνησης Clinton ήταν περισσότερο ένα τεχνικό

⁹⁶ Jennifer K. Elsea, «US policy regarding the International Criminal Court», August 2006, www.fas.org

βήμα παρά μια εκδήλωση για την προσεχή επικύρωση της συνθήκη. Εξάλλου, η συνθήκη περιείχε προβλήματα και ο Clinton δεν πίστευε ότι ετίθετο σε ισχύ⁹⁷.

Βλέποντας τις αντιδράσεις που είχαν εγερθεί από τις αξιώσεις της, η αμερικανική κυβέρνηση άρχισε να πιέζει τις διάφορες κυβερνήσεις να υπογράψουν διμερείς συμφωνίες που θα απάλλασαν τους Αμερικανούς στρατιώτες από τυχόν δίκη για εγκλήματα πολέμου από το Δικαστήριο. Η Γερμανία δια στόματος Fischer είχε αρνηθεί σθεναρά να υπογράψει τέτοιου είδους διμερή συμφωνία με τις Ηνωμένες. Στο τέλος η γερμανική διπλωματία μαζί τους υπόλοιπους εταίρους υπέκυψαν στις αμερικανικές πιέσεις και υπέγραψαν μια συμφωνία που παραχωρούσε ασυλία στους Αμερικανούς στρατιώτες, με την προϋπόθεση αυτοί να δικάζονταν στις Ηνωμένες Πολιτείες όταν θα είχαν διαπράξει εγκλήματα πολέμου.

Υπάρχουν βέβαια και άλλες συνθήκες⁹⁸ που έχουν προκαλέσει τριβές μεταξύ Γερμανίας και Ηνωμένων Πολιτειών και έχουν ωθήσει την πρώτη στο συμπέρασμα ότι οι δευτερες δρουν πλέον ηγεμονικά με τον πλέον εξοφθαλμοφανή τρόπο, ιδιαίτερα με την κατάληψη της Προεδρίας από τον Μπους τον νεότερο. Η συμπεριφορά αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών όχι μόνο έδωσε μεγαλύτερη ώθηση στη χάραξη της γερμανικής πορείας που ανακοίνωσε ο Σρέντερ το 2002 και η οποία σιωπηλά είχε αρχίσει πολύ νωρίτερα, αλλά και ενεργοποίησε εκ νέου τον γαλλογερμανικό άξονα, ο οποίος μετά την επανένωση είχε κατά κάποιον τρόπο ατονήσει, και αυτό όχι μόνο με υπαιτιότητα των Γάλλων.

7. Βιομηχανική κατασκοπεία

Ένα ακόμη πρόβλημα των αμερικανογερμανικών σχέσεων είναι στον οικονομικό τομέα και αφορά την βιομηχανική κατασκοπεία. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήταν αυτό που εξουσιοδότησε ώστε να γίνει έλεγχος για ενδεχόμενη κατασκοπεία Αμερικανών κατά των Ευρωπαίων. Όταν δόθηκε στην δημοσιότητα το πόρισμα, αποδείχτηκε ότι μέσω του συστήματος *echelon* και μιας βάσης του στο *Bad Aigling* στο κρατίδιο της Βαυαρίας συλλέγονταν απόρρητα στοιχεία κυρίως για γερμανικές και γαλλικές ανταγωνιστικές επιχειρήσεις με δραστηριότητες σε

⁹⁷ NATO Review, «The transatlantic link today», vol 49, No 1, Spring 2001, www.nato.int

⁹⁸ Σύμβαση για την Βιοποικιλότητα, Σύμβαση για την απαγόρευση των ναρκών ξηράς, Σύμβαση για την παιδική εργασία κ.α.

ευαίσθητους τομείς, όπως η *Airbus* και η *Thomson CFS*⁹⁹. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι Αμερικάνοι μέσω του συστήματος UKUSA¹⁰⁰, στο οποίο συμμετέχουν η Μεγάλη Βρετανία, ο Καναδάς, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία έχουν δημιουργήσει ένα παγκόσμιο σύστημα παρακολούθησης των τηλεπικοινωνιών με σκοπό την προώθηση των συμφερόντων τους, διαφορώντας για τη ιδιωτική ζωή, το οποίο μπορεί μεταξύ άλλων να προβαίνει σε αναγνώριση φωνής μέσω τηλεφώνου και άλλες τεχνολογικές καινοτομίες.

Μόλις έγινε γνωστό ότι πράγματι οι Αμερικανοί προέβαιναν σε βιομηχανική κατασκοπεία, αρχικά αρνήθηκαν τέτοιου είδους δραστηριότητες, έσπευσαν να διαψευθούν όμως από τον πρώην επικεφαλής της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (CIA) James Woolsey¹⁰¹ ο οποίος σε μια συνέντευξή του παραδέχτηκε ότι παρακολουθούσαν ευρωπαϊκές εταιρείες επειδή αυτές δωροδοκούσαν καθεστώτα και κυβερνήσεις στον Τρίτο Κόσμο για να διευκολύνουν τις εκεί επενδύσεις τους, και αποκτούσαν με αυτόν τον τρόπο συγκριτικό πλεονέκτημα απέναντι στις αμερικανικές εταιρείες. Στο ίδιο μήκος κύματος ήταν και οι δηλώσεις του Porter Goss, πρώην πρόεδρο της επιτροπής για τη εσωτερική ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών στην Βουλή των Αντιπροσώπων¹⁰².

Στην πραγματικότητα όμως Γερμανοί και Γάλλοι γνώριζαν πως οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν δρομολογήσει μια νέα αποτελεσματική μέθοδο για να μπορούν οι αμερικανικές εταιρείες να κατέχουν μια καλύτερη θέση στον ανά τον κόσμο οικονομικό ανταγωνισμό. Και για να μπορέσουν να αντισταθμίσουν την αμερικανική υπεροχή στον τομέα της τεχνολογίας και της υφαρπαγής πληροφοριών, Γερμανοί και Γάλλοι αποφάσισαν μέσα στα πλαίσια και με την βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης να χρηματοδοτήσουν ένα πρόγραμμα αξίας 11 εκατομμυρίων ευρώ, το οποίο θα αποβλέπει στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διασφάλιση των επικοινωνιών¹⁰³.

⁹⁹ Europäische Parlament, «Bericht über die Existenz eines globalen Abhörsystems für private und wirtschaftliche Kommunikation», 11/07/2001, Ενδ. σελ. 25,84,108-111, www.europarl.europa.eu

¹⁰⁰ Nicky Hager, «Secret Power-New Zealand's Role in the International Spy Network», New Zealand, Craig Potton Publishing 1996, Κεφάλαιο 2° 'Hooked up to the spy network: the UKUSA system www.fas.org

¹⁰¹ Steve James, «Revelations about echelon spy network intensify US-european relations», 12/04/2000, www.wsws.org

¹⁰² Gerhard Schmid, «Echelon-Wirtschaftsspionage und mögliche Abwehrmaßnahmen», Vortrag beim 10. CNEC-Symposium am 25. September 2002 in Frankfurt, σελ 9, www.cnec.org

¹⁰³ Phillip Willan, «EU seeks quantum cryptography response to Echelon», 17/05/2004, www.networkworld.com

8. Παραβίαση προσωπικών δεδομένων

Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας που έχει κηρύξει η Προεδρία Μπους μετά την 11^η Σεπτεμβρίου αποτελεί κατά κάποιον τρόπο σημείο τριβής ανάμεσα στις δύο χώρες και αποτελεί στην ουσία περίτρανη απόδειξη για την διαφορά των κοσμοθεωριών μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής. Υπάρχει μια διαφορά αντιλήψεων για την διεθνή πολιτική συμπεριφορά, διαφορά που οξύνθηκε ακόμα περισσότερο από την ανάληψη της Προεδρίας από τους Ρεπουμπλικάνους. Η απαίτηση των Αμερικανών μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις του 2001 για λεπτομερέστατο έλεγχο όλων των προσωπικών στοιχείων των ατόμων που θα ταξιδέψουν προς τις Ηνωμένες Πολιτείες πριν καν προσεγγίσουν αμερικανικό έδαφος έρχεται σε άμεση σύγκρουση με τα ατομικά δικαιώματα για τα οποία οι Ευρωπαίοι έχουν ιδιαίτερες ευαισθησίες.

Οι Ευρωπαίοι, με πρωτεργάτες τους Γερμανούς, οι οποίοι διαθέτουν από την δεκαετία του '70 ρυθμίσεις που κατοχυρώνουν νομοθετικά το απαραβίαστο και την προστασία των προσωπικών δεδομένων των Γερμανών πολιτών, βλέπουν με μεγάλη δυσπιστία τις προσπάθειες των Αμερικανών να αρθεί αυτή η προστασία και τα προσωπικά στοιχεία τα οποία διαθέτουν οι αεροπορικές εταιρείες να διαβιβάζονται στις αμερικανικές αρχές, που στην πραγματικότητα ισοδυναμεί για αυτούς με θυσία αυτών των στοιχείων στον βωμό της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και των συνεπειών της και ταυτόχρονα προς χάριν της ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών.

Παρά τις αντιδράσεις των Ευρωπαίων φαίνεται ότι το όλο ζήτημα δείχνει να επιλύεται με βάση τις αμερικανικές απαιτήσεις. Από τον Νοέμβριο του 2001, οπότε και έχουμε την αντίστοιχη νομοθεσία για την αεροπορία και τις μεταφορές, οι διάφορες συζητήσεις μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Ευρώπης έχουν καταλήξει στο να δίδονται περίπου 19 κατηγορίες προσωπικών δεδομένων στις αρμόδιες αμερικανικές υπηρεσίες εσωτερικής ασφάλειας και θα διατηρούνται για 15 χρόνια. Αυτήν την εξέλιξη υποστήριξε και ο Φράνκ Φρατίνι, Ευρωπαίος Επίτροπος για θέματα δικαιοσύνης¹⁰⁴. Η Γερμανία άρχισε να υποχωρεί τα τελευταία χρόνια στις πιέσεις των Αμερικανών και έτσι ήδη συζητείται η δημιουργία ενός συστήματος συλλογής δεδομένων για τις πτήσεις ώστε να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία όσο το δυνατόν καλύτερα, σύμφωνα με δηλώσεις και του Γερμανού υπουργού Εσωτερικών Wolfgang Schaeuble¹⁰⁵ που έκανε τον Ιούνιο 2007. Το αποτέλεσμα είναι το 2007 η

¹⁰⁴ «EU justice chief urges European air passenger data system», 03/07/2007, www.eubusiness.com

¹⁰⁵ «Air passenger data in Europe needed for war on terror», 29/06/2007, www.eubusiness.com

Ευρωπαϊκή Ένωση να βρίσκεται ένα βήμα πριν να συναινέσει στην πρόσβαση των Ηνωμένων Πολιτειών σε προσωπικά δεδομένα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας μέσω του συστήματος PNR (Passenger Name Record)¹⁰⁶.

Οικονομικός πόλεμος Ηνωμένων Πολιτειών – Γερμανίας/ΕΕ

Η γερμανική οικονομία στα χρόνια μετά την επανένωση ακολούθησε μια πορεία στασιμότητας και χαμηλής ανάπτυξης, με εξαίρεση τον τομέα των εξαγωγών. Η Γερμανία επί σειρά ετών μεταπολεμικά και μεταψυχροπολεμικά αποτελούσε την μεγαλύτερη εξαγωγική δύναμη στον κόσμο. Το κράτος που δεχόταν και δέχεται τις μεγαλύτερες γερμανικές εξαγωγές είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες, από τις οποίες και έχανε ενίοτε την προαναφερόμενη πρωτιά. Αυτή η άμεση εξάρτηση της γερμανικής οικονομίας από την αμερικανική αγορά είναι και που συνετέλεσε στην τροχιά σύγκρουσης των δύο κρατών στο επίπεδο αυτό.

Το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν θέσει τους κανόνες του παγκόσμιου εμπορίου μεταπολεμικά έμελλε να δημιουργήσει πολλά προβλήματα. Ενώ κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι Αμερικάνοι υποστήριζαν τόσο στα λόγια, όσο και στη πράξη το ελεύθερο διεθνές εμπόριο, μετά το τέλος του οι ίδιοι όσον αφορά την οικονομία τους ακολουθούσαν μια προστατευτική εμπορική πολιτική. Ενώ για τους υπολοίπους συνέχιζαν να απαιτούν να διεξάγεται το εμπόριο χωρίς περιορισμούς. Αυτές οι κινήσεις ενόχλησαν ιδιαίτερα Γερμανούς και Γάλλους, ενόχληση που έδειξαν με τον πιο έκδηλο τρόπο στους διάφορους οικονομικούς θεσμούς, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου.

Οι Γερμανοί και οι Γάλλοι θεωρούσαν ότι οι Αμερικάνοι με την οικονομική πολιτική τους, όπως την αυξομείωση των επιτοκίων, τα προστατευτικά μέτρα για την αγροτική και βιομηχανική παραγωγή, την ενδυνάμωση της εγχώριας κατανάλωσης, την ανάθεση έργων μόνο σε αμερικανικές εταιρείες και μια σειρά από άλλα μέτρα που εφαρμόζονται μόνο για ευρωπαϊκές εταιρείες που στοχεύουν στην αγορά των Ηνωμένων Πολιτειών, χωρίς να ισχύει το αντίστροφο, πλήττει το ευρωπαϊκό εμπόριο και δημιουργεί εντάσεις στον ευρωατλαντικό χώρο, καθώς οι Ευρωπαίοι μέσω της κοινοτικής νομοθεσίας προσπαθούν να προβούν σε αντίποινα, όπως για παράδειγμα το πρόστιμο που επέβαλε στην Microsoft λόγω αθέμιτου ανταγωνισμού.

¹⁰⁶ «EU,US close to new passenger data deal», 26/06/2007, www.eubusiness.com

Πέραν του εμπορίου, ένταση ανάμεσα στις δύο ακτές του Ατλαντικού προκαλεί και η νομισματική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών, ιδιαίτερα μετά την υιοθέτηση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος, του ευρώ. Οι αμερικανικές δημοσιονομικές αρχές, έχοντας ως στόχο να διατηρηθεί το δολάριο ως αποθεματικό νόμισμα και ως χρηματοοικονομικό εργαλείο των ανά τον πλανήτη συναλλαγών, αυξάνει ή μειώνει την κυκλοφορία του, προκαλώντας έτσι τα υπόλοιπα ανταγωνιστικά νομίσματα, δηλαδή το ευρώ και το γεν, και λιγότερο το γιουάν, να αυξήσουν και αυτά την κυκλοφορία τους και επομένως να προκαλείται πληθωρισμός, είτε να αναγκάζονται να αναπροσαρμόζουν τις τιμές των νομισμάτων με αποτέλεσμα τα προϊόντα τους να καθίστανται πιο ακριβά και συνεπώς να ζημιώνονται. Και για την Γερμανία, μια κατεξοχήν εξαγωγική χώρα, η άνοδος των τιμών των προϊόντων της κάθε άλλο παρά καλό είναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Σχέσεις Γερμανίας και Ρωσίας μετά τον Ψυχρό Πόλεμο

Η Ρωσία ήταν ανέκαθεν μια δύναμη που λαμβάνονταν πάντοτε υπόψιν στους σχεδιασμούς της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής, τόσο λόγω της φυσικής εγγύτητάς της στον γερμανικό χώρο, όσο και γιατί ήταν πάντα ένας παράγοντας που δεν μπορούσε να μην αποτελεί μέρος μιας συνολικής υψηλής στρατηγικής. Αιώνες τώρα η Γερμανία είχε συνδέσει τις τύχες της με την Ανατολική Ευρώπη και την Ρωσία. Μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργήθηκε ένα χάσμα ανάμεσα στην Γερμανία και τις χώρες της περιοχής εκείνης, που απέρρευε εν μέρει και από την πολιτική του καγκελάριου Άντενάουερ.

Στην δεκαετία του '70, με την *Ostpolitik* του Βίλυ Μπραντ και ύστερα του Χέλμουτ Σμιτ τα σχέδια της Γερμανίας να αποκαταστήσει τις σχέσεις της με τις χώρες της περιοχής ήταν μέρος μιας στρατηγικής που εξυπηρετούσε τα γερμανικά συμφέροντα μακροπρόθεσμα. Την δεκαετία '80 ο Χέλμουτ Κολ, μέσω των διεθνών οργανισμών διατήρησε και ενδυνάμωσε τις οικονομικές και πολιτικές σχέσεις, οι οποίες ήταν επιθυμητές και από την γερμανική κοινωνία, με απώτερο σκοπό την ειρήνευση στη ευρωπαϊκή ήπειρο και την αποφυγή ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος. Εξάλλου, η δημιουργία ερεισμάτων στην Ανατολική Ευρώπη αποδείχτηκε ιδιαίτερα

κερδοφόρα στρατηγική για τους Γερμανούς, καθώς μεγάλο ποσοστό των εισαγωγών των κομμουνιστικών χωρών προέρχονταν από την Γερμανία.

Με το τέλος της αντιπαράθεσης Ανατολής – Δύσης η Γερμανία μπορεί και υποστηρίζει ακόμα περισσότερο τις σχέσεις της με την Ρωσία. Οι προσπάθειες αυτές έχουν στεφθεί με επιτυχία αν αναλογιστεί κανείς ότι από το 1997 η Γερμανία είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος και μεγαλύτερος επενδυτής της Ρωσίας, με περίπου 2250 γερμανικές επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται στην αχανή ρωσική επικράτεια¹⁰⁷. Η Ρωσία βρίσκεται για τις γερμανικές επιχειρήσεις στην ίδια κατηγορία με την Κίνα, την Βραζιλία και την Ινδία¹⁰⁸. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 2004 οι εξαγωγές προς την Ρωσία αυξήθηκαν κατά 23.5% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, αγγίζοντας τα 15 δις ευρώ, ενώ οι εισαγωγές από τη Ρωσία κατά 14% αγγίζοντας τα 16.2 δις ευρώ¹⁰⁹.

Γενικά, από το 2003 και ύστερα το γερμανορωσικό εμπόριο έχει αναπτυχθεί με αλματώδεις ρυθμούς¹¹⁰, και φαίνεται ότι έχουν πλέον ξεπεραστεί τα προβλήματα που είχαν δημιουργηθεί από την διεθνή οικονομική κρίση που είχε ξεσπάσει το 1997 στην Νοτιοανατολική Ασία και το 1998 επηρέασε έντονα και την Ρωσία, η οποία όμως ήδη από το 1999 είχα καταφέρει να ορθοποδήσει και το συναλλαγματικό της ισοζύγιο να είναι εντούτοις θετικό, λόγω κυρίως των εξαγωγών φυσικού αερίου και πετρελαίου.

1. Οι αποζημιώσεις ως παράγοντας διπλωματίας

Με την συμφωνία 2+4 που έκανε δυνατή την ενοποίηση των δύο γερμανικών κρατών, ρυθμίστηκαν και οι οφειλές του ρωσικού δημοσίου προς την Γερμανία. Επρόκειτο για μια συμφωνία που ήταν εκτός πνεύματος διεθνούς δικαίου, αφού από την μια πλευρά ρύθμιζε τις γερμανορωσικές διαφορές σε οικονομικό επίπεδο, ενώ δεν ίσχυε το ίδιο για τις οικονομικές διαφορές της Γερμανίας με άλλες μικρότερες χώρες, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα. Η γερμανική ηγεσία ανησυχούσε ότι τυχόν ίδια αντιμετώπιση του ζητήματος συνολικά θα είχε ως αποτέλεσμα την

¹⁰⁷ «Wirtschaftsbeziehungen Russland-Deutschlands», www.russische-botschaft.de

¹⁰⁸ «Handel zwischen Deutschland und Russland wächst kräftig», 11/04/2005, www.mz-web.de

¹⁰⁹ «Handel mit China und Rußland beflügelte Im- und Exporte 2004», Pressemitteilung Nr. 099, 07/03/2005, www.destatis.de

¹¹⁰ «Importe von Öl und Gas aus Russland wertmäßig um 58% gestiegen», Pressemitteilung Nr. 422, 06.10.2006, www.destatis.de

απαίτηση χρηματικών αποζημιώσεων από όλες τις χώρες που είχαν υποστεί καταστροφές από την ναζιστική πολεμική μηχανή.

Με αυτό το σκεπτικό οι Γερμανοί προσέφεραν στην Ρωσία ένα συνολικό διαπραγματευτικό πακέτο, βάσει της γερμανοσοβιετικής συμφωνίας που υπεγράφη μετά την συμφωνία 2+4 και από την οποία οι Ρώσοι ελάμβαναν οικονομική βοήθεια περίπου 7.5 δις δολαρίων, μια πραγματική ανάσα για να μπορέσουν τα σοβιετικά στρατεύματα να αποσυρθούν από την Ανατολική Ευρώπη. Οι Γερμανοί προσπαθούσαν να είναι συναινετικοί προς την Μόσχα, καθώς χωρίς αυτήν η επανένωση ίσως ήταν δύσκολη, αν όχι ανέφικτη, και ήταν ένα είδος ευχαριστίας για την στάση τους στο αίτημα τους για ενότητα του γερμανικού λαού. Εξάλλου, αυτή η συνεργασία είχε ως αποτέλεσμα οι Ρώσοι να πάρουν ευνοϊκή προς τους Γερμανούς στάση σε ότι αφορούσε το θέμα των αποζημιώσεων με άλλες χώρες, εξέλιξη θετική για την Γερμανία, καθώς απέτρεψε την χιονοστιβάδα των αξιώσεων εναντίον της γερμανικής κυβέρνησης.

Το πόσο σημαντική είναι η Ρωσία για τους Γερμανούς φαίνεται από το γεγονός ότι δεν έφεραν σοβαρές αντιρρήσεις στην καταβολή χρηματικών αποζημιώσεων, παρά το γεγονός ότι τα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου η Σοβιετική Ένωση είχε απομυζήσει τη γερμανική βιομηχανία και υποδομές. Και αυτή η σημασία φάνηκε και από τις προσπάθειες της Γερμανίας να φέρει όσο το δυνατόν πιο κοντά την Ρωσία και την Ανατολική Ευρώπη στους δυτικούς θεσμούς. Μέσα σε αυτήν τη στρατηγική συγκαταλεγόταν και η προθυμία της Γερμανίας να ομαλοποιήσει τις σχέσεις της με αυτά τα κράτη, ειδικά με την Πολωνία, αλλά και την Τσεχία, την Λευκορωσία και την Ουκρανία μέσω της καταβολής σε αυτά αποζημιώσεων για τα εγκλήματα που είχαν διαπραχθεί εκεί. Στην πραγματικότητα, οι αποζημιώσεις είχαν καταστεί ένα εξαιρετικό εργαλείο άσκησης εξωτερικής πολιτικής στην προσπάθεια των Γερμανών για περισσότερα ερείσματα στην Ανατολική Ευρώπη.

Η προσέγγιση Γερμανίας-Ρωσίας προκάλεσε ανησυχία τόσο στους δυτικούς εταίρους της, όσο και στους ανατολικούς γείτονές της, κυρίως την Πολωνία. Η Γερμανία προκαλούσε μέχρι τώρα στους Συμμάχους της την εντύπωση ότι με την ένταξη των χωρών αυτών στους δυτικούς θεσμούς ικανοποιούσε πάγια γεωστρατηγικά της συμφέροντα και πλανιόταν στο μυαλό τους ότι ήταν στην ουσία μια πρόωρη εκδήλωση της νέας γερμανικής ηγεμονικής συμπεριφοράς. Και αυτόν

τον φόβο της γερμανικής κυριαρχίας στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη δεν είναι υπερβολή να πούμε πως τον συμεριζόταν και η ρωσική ηγεσία¹¹¹.

Βέβαια, παρά την επίσημη ρητορική της, αρχικά η Γερμανία ήταν επιφυλακτική σε μια ευρεία επέκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς Ανατολάς και προτιμούσε σε πρώτο στάδιο αυτή να συμπεριλάβει την Πολωνία, την Τσεχία και την Ουγγαρία, τόσο λόγω των οικονομικών απαιτήσεων της διεύρυνσης, όσο και λόγω της ενδεχόμενης αντίδρασης της ρωσικής κυβέρνησης, καθώς η επέκταση θα έθιγε ζωτικά της συμφέροντα. Ακόμα μεγαλύτερες επιφυλάξεις είχε για την επέκταση του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, καθώς θεωρούσε ότι η επέκταση θα λειτουργούσε αρνητικά για τις προσπάθειες εκδημοκρατισμού της Ρωσίας. Εν τέλει η Γερμανία απέφυγε αυτό που φοβόταν περισσότερο, δηλαδή να κατηγορηθεί από την Ρωσία για τις διευρύνσεις, αφού οι Ρώσοι κατέστησαν υπεύθυνους τους Αμερικανούς¹¹², οι οποίοι ούτως ή άλλως ήταν οι κυρίαρχοι μέσα στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο.

2. Η προσέγγιση των δύο χωρών

Επί καγκελαρίας Χέλμουτ Κολ έγιναν τα πρώτα βήματα της προσέγγισης Δύσης και Ανατολής. Η Ρωσία, η οποία λόγω πυρηνικού οπλοστασίου, αποτελεί ακόμα και σήμερα μια παγκόσμια δύναμη, θα πρέπει να χαίρει μιας τιμητικής στο διεθνές σύστημα θέσης, ταυτόχρονα όμως θα πρέπει να της γίνει σαφές ότι δεν υπάρχουν δύο κατηγορίες συνόρων στην Ευρώπη και ότι τα σύνορα της Ευρώπης σταματούν στην Πολωνία¹¹³. Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90, ο πρώην Γερμανός υπουργός εξωτερικών Hans Dietrich Genscher είχε πρωτοστατήσει σε αυτήν την πρόσδεση της Ρωσίας με την Δύση αρχικά μέσα στα πλαίσια του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη. Ο ΟΑΣΕ, παρά το γεγονός ότι δεν πολύ αποτελεσματικός, εντούτοις όμως ήταν ένα μέσο για την επίλυση διαφορών, κυρίως εθνικές και θρησκευτικές συγκρούσεις που είχαν ανακύψει στη πρώην Σοβιετική Ένωση και στις οποίες η Δύση δεν ήταν ακόμα διατεθειμένη να εμπλακεί.

¹¹¹ Daniel Vernet, Sir Laurence Martin, Wojtek Lamentowicz, «Erwartungen an Deutschland. Die polnischen Erwartungen», Januar 1995, www.internationalepolitik.de

¹¹² Alexander Rahr, «Neue kooperationskonzepte sind gefragt. Statt Mannerfreundschaft ein Chefkoordinator», Oktober 1998, www.internationalepolitik.de

¹¹³ Kissinger Henry, «Die Atlantische Gemeinschaft neu begründen», Januar 1995, www.internationalepolitik.de

Γενικότερα, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 οι Γερμανοί είχαν καταλάβει ότι η Ρωσία έπρεπε να μπει πάλι στο διεθνές παιχνίδι και να συμμετέχει στη διαδικασία επίλυσης των διεθνών προβλημάτων, κρατώντας έτσι μια στάση ανάλογη με αυτήν που είχαν κρατήσει οι Μεγάλες Δυνάμεις μετά το τέλος των Ναπολεόντειων Πολέμων, οπότε και η ηττημένη Γαλλία δεν απομονώθηκε διπλωματικά, αλλά προσκλήθηκε να λάβει και πάλι μέρος στα διεθνή τεκταινόμενα. Οι Γερμανοί ιθύνοντες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι σε καμία κρίση και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να θιγεί η περηφάνια των Ρώσων¹¹⁴. Εκτός της γεωπολιτικής σημαντικότητας της Ρωσίας, ένας ειδικός λόγος για την προσέγγιση Δύσης και Ρωσίας ήταν το γεγονός ότι οι δυτικοί σύμμαχοι ήθελαν να έχουν υπό άμεση επιτήρηση το ρωσικό συμβατικό και πυρηνικό οπλοστάσιο, καθώς από το 1994 και ύστερα στην μαύρη αγορά άρχισαν να διακινούνται όπλα και ραδιενεργά υλικά, τα οποία προέρχονταν κυρίως από τις χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ και την Ρωσία¹¹⁵ και τα οποία μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από κράτη και τρομοκρατικές οργανώσεις, συνιστώντας έτσι θανάσιμο κίνδυνο κατά της διεθνούς ασφάλειας. Βάσει αυτών των δεδομένων είχαμε την υπογραφή διαφόρων συμφωνιών για αυτά τα ζητήματα μεταξύ Ρωσίας, Ηνωμένων Πολιτειών και Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το Βερολίνο έπαιζε τον ρόλο του μεσολαβητή ανάμεσα σε NATO και Ρωσία και ταυτόχρονα ανέλαβε τον ρόλο να καθησυχάζει τους Ρώσους ότι δεν επίκειται στρατηγική περικύκλωση της από μη φίλιες δυνάμεις, κάτι που βέβαια δεν έπειθε την ρωσική ηγεσία. Είναι χαρακτηριστικές οι δηλώσεις Γερμανών πολιτικών, όπως του πρώην καγκελάριου Κολ και του Προέδρου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας Roman Herzog¹¹⁶, που καλούσαν την ανάπτυξη μιας στρατηγικής συνεννόησης με την Ρωσία. Την ίδια κατανόηση για τις ευαισθησίες των Ρώσων είχε δείξει και ο καγκελάριος Σρέντερ, ο οποίος το 2002 είχε δηλώσει ότι η διεύρυνση της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας είχε γίνει κατά τρόπο δίκαιο και φιλικό προς την Ρωσία¹¹⁷. Αυτή η στάση των Γερμανών ήταν καθαρά υπέρ των συμφερόντων τους, καθώς δεν ήθελαν με κανένα τρόπο την αποξένωση της Ρωσίας, τόσο για

¹¹⁴ Σμιτ Χέλμουτ, *Η αυτοδυναμία της Ευρώπης, προοπτικές για τον 21^ο αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήσης 2003, σελ. 218

¹¹⁵ Bernd Schmidbauer, «Illegaler Nuklearhandel und Nuklearterrorismus», Februar 1995, www.internationalepolitik.de

¹¹⁶ Roman Herzog, «Die Grundkoordinaten deutscher Außenpolitik», März 1995, internationalePolitik

¹¹⁷ Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, «Die NATO verändert sich», 21/11/2002, www.europa-web.de

οικονομικούς όπως ήδη αναφέρθηκε λόγους, όσο και γιατί μια ενδεχόμενη εχθρική Ρωσία έφερνε σοβαρές γεωπολιτικές ανακατατάξεις. Εξάλλου, οι Γερμανοί στο πρόσωπο της Ρωσίας βρήκαν το 2003 έναν ισχυρό εταίρο κατά την εναντίωσή τους στην αμερικανοβρετανική επέμβαση στο Ιράκ.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα προαναφερθέντα δεν είναι δύσκολο να συνάγει κανείς την πρωτοβουλία των Γερμανών να μην προβαίνουν σε ενέργειες που αποξενώνουν την Ρωσία, αλλά αντίθετα να την φέρνουν πιο κοντά στην Ευρώπη είτε μέσω πρωτοκόλλων συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Βορειοατλαντική Συμμαχία, είτε με την ένταξή της το 1996 στο Συμβούλιο της Ευρώπης και την έναρξη διαπραγματεύσεων για την ένταξη στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Ειδικά με το NATO, ύστερα από πολλές προσπάθειες υπεγράφη το 1997 μεταξύ αυτού και της Ρωσίας ένα Σύμφωνο για την Ειρήνη και Σταθερότητα στην Ευρώπη και προέβλεπε την ίδρυση ενός Κοινού Συμβουλίου που στην ουσία άνοιξε τον δρόμο για την εισδοχή το 1999 της Πολωνίας, της Τσεχίας και της Ουγγαρίας στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο, ενώ το 2003 έγινε και άλλη διεύρυνση του NATO.

Η συνεργασία αυτή βέβαια εξυπηρετούσε και τα ρωσικά συμφέροντα, καθώς είχε πλέον ισχυρότερο λόγο στην διαμόρφωση των εξελίξεων και ταυτόχρονα δεν χρειαζόταν να προχωρήσει σε έναν νέο ανταγωνισμό εξοπλισμών που θα υπέσκαπτε πάλι την οικονομία της. Η Ρωσία και οι ΗΠΑ έχουν μπει σήμερα σε έναν νέο ανταγωνισμό και οφείλεται στην πρόθεση του Αμερικανού Προέδρου να εγκαταστήσει στην Τσεχία και την Πολωνία πυραύλους μέσα σε ένα γενικότερο πλαίσιο της αντιπυραυλικής προστασίας που επιδιώκουν οι Ηνωμένες Πολιτείες.

3. Ο άξονας Γερμανίας – Ρωσίας

Συνοπτικά, όπως φαίνεται και από τις συχνότερες διαβουλεύσεις που από το 2000 λαμβάνουν χώρα μεταξύ γερμανικής και ρωσικής ηγεσίας ο άξονας Βερολίνου-Μόσχας έχει γερές βάσεις και αυτό το έχουν κατανοήσει και οι δύο πλευρές. Δεν είναι τυχαίο ότι κατά την διάρκεια του πολέμου στο Κόσοβο οι Γερμανοί έκαναν ότι περνούσε από το χέρι τους ώστε να αναμειχθεί τόσο στις διαπραγματεύσεις όσο και στρατιωτικά και η Ρωσία, ή στον πόλεμο στο Ιράκ, όπου ο Σρέντερ συντάχθηκε με τον Πούτιν και τον Σιράκ. Από την άλλη πλευρά, την πίστη της Ρωσίας σε αυτήν την στρατηγική συνεργασία δείχνει η υποστήριξη του αιτήματος των Γερμανών για μια

μόνιμη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας, όσο και η επικύρωση εκ μέρους της του πρωτοκόλλου του Κυότο, η οποία και το έθεσε σε ισχύ.

Η συνεργασία αυτή με την Ρωσία έχει μια εγγενή αδυναμία. Προκαλεί στην Ανατολική Ευρώπη και ειδικά στην Πολωνία ένα αίσθημα περί νέας ηγεμονικής συμπεριφοράς της Γερμανίας. Και αυτήν την αίσθηση ενίσχυσε ακόμα περισσότερο η γαλλογερμανική σύμπραξη το 2003. Η Ανατολική Ευρώπη που έζησε υπό το σοβιετικό καθεστώς βλέπει με μεγάλη καχυποψία αυτήν την εναντίωση στους Αμερικανούς, οι οποίοι εν τέλει τους απελευθέρωσαν από τον σοβιετικό ζυγό. Έτσι, η γερμανική εξωτερική πολιτική πρέπει να ακροβατεί σε τεντωμένο σχοινί και να προσπαθεί να πείσει τα κράτη αυτά ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, και μεν αμυντικά υστερεί έναντι της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, σε ευρύτερη όμως γεωπολιτική βάση είναι σημαντικότερη. Εν μέρει η Πολωνία το έχει αντιληφθεί αυτό, όπως δείχνει και η συμμετοχή της στο Τρίγωνο της Βαϊμάρης¹¹⁸, τα αντιγερμανικά της όμως αντανακλαστικά παραμένουν ακόμα ισχυρά.

Η άνοδος της Άνγκελα Μέρκελ στην καγκελαρία εθεωρείτο από πολλούς ότι θα επέφερε μια αξιοσημείωτη αλλαγή πλεύσης στη γερμανική εξωτερική πολιτική και θα έπαιρνε αποστάσεις από την Ρωσία. Ναι μεν παρατηρείται μια γενικευμένη τάση να αποφύγει η Γερμανία την πλήρη εξάρτησή της από την ρωσική ενέργεια, την οποία ο Πρόεδρος Πούτιν έντεχνα χρησιμοποιεί και για πολιτικούς σκοπούς¹¹⁹. Υπάρχουν ήδη αρκετοί που μιλούν για έλλειμμα δημοκρατίας στην Ρωσία και θεωρούν πως η Μέρκελ πρέπει να ασκήσει κριτική γι αυτό το θέμα, όπως είχε κάνει εξάλλου και για το Γκουαντανάμο¹²⁰. Παρ'όλα αυτά, ο άξονας όμως συνεχίζει να λειτουργεί θετικά και για τις δύο πλευρές. Εξού και το ενδιαφέρον της γερμανικής ηγεσίας για την κατάσταση στον Καύκασο, για την οποία έχει ήδη προτείνει ένα σχέδιο για την ειρήνευση εκεί.

Έξι δεκαετίες μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Γερμανία φαίνεται να απαιτεί την δημιουργία ενός νέου πλαισίου συνεργασίας με την Ουάσινγκτον και την Μόσχα, εντός του οποίου η Γερμανία θα έχει πιο πολλά πολιτικά ερείσματα. Τον Οκτώβριο 2007, στην συνδιάσκεψη στο Πέτερσμπουργκ μεταξύ της Ρωσίας και Γερμανίας, η καγκελάριας διεμήνυσε ότι μπορεί να υπάρχουν ορισμένες διαφωνίες με την Ρωσία και τον Πρόεδρο Πούτιν, τα στοιχεία όμως που συνδέουν τις δύο χώρες

¹¹⁸ Norbert Baas, «Das weimarer Dreieck. Von regionaler Kooperation zu europäischer Integration», November 1999, internationale Politik

¹¹⁹ Alexander Rahr, «Die neue OPEC. Wie Russland zur globalen Energie-Supermacht werden will», 2005, Dossier Russland

¹²⁰ Der Spiegel, «Merkel soll bei Putin kritischer als Schröder sein», 14/01/2006

είναι πολύ περισσότερα¹²¹ και καθιστούν αυτή την στρατηγική συνεργασία απαραίτητη.

Σχέσεις Γαλλίας – Γερμανίας μετά την ενοποίηση

Οι σχέσεις της Γαλλίας με την Γερμανία αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής. Από το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου και ύστερα η Γερμανία σε οποιαδήποτε έκφραση της εξωτερικής της πολιτικής πάντοτε ελάμβανε υπόψιν την Γαλλία. Εξάλλου, η όλη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, πάνω στην οποία η Γερμανία είχε επενδύσει πάρα πολλά αναφορικά με την αποκατάσταση της ως κράτος και ως δίοδο εξυπηρέτησης των συμφερόντων της, όπως αναφέρθηκε και σε άλλο μέρος της μελέτης, δεν θα μπορούσε να έχει τα αποτελέσματα που είχε αφόσον δεν συμμετείχε σε αυτήν η Γαλλία, η έτερη μεγάλη ηπειρωτική δύναμη στην Δυτική Ευρώπη. Στην πραγματικότητα, η Γερμανία συμμετείχε σε ένα άτυπο *co-dominium* ωμού με την Γαλλία, με αποτέλεσμα τα δύο κράτη να πολλαπλασιάζουν τις πιθανότητες εξυπηρέτησης των κοινών τους συμφερόντων. Οι απαρχές αυτής της συνεργασίας εντοπίζονται στις αρχές της δεκαετίας του '60 μετά την υπογραφή της ιστορικής Συνθήκης Φιλίας και Συνεργασίας των Ηλυσίων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι εκτός πλαισίου Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι Γερμανοί και οι Γάλλοι καθιέρωσαν το 1991 μαζί με την Πολωνία το τρίγωνο της Βαϊμάρης, ένα ανεπίσημο πλαίσιο διαβουλεύσεων για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των τριών κρατών και το οποίο απέκτησε μεγαλύτερη σημασία εξαιτίας της μελλοντικής ένταξης της Πολωνίας στις δυτικοευρωπαϊκές δομές.

Στα τέλη της δεκαετίας του '80 η Γαλλία ετοιμαζόταν να γιορτάσει τα 200^α γενέθλια από την γαλλική επανάσταση. Σε λίγο καιρό όμως, τους Γάλλους θα διαπερνούσαν ισχυρά κύματα σοκ όταν θα μάθαιναν ότι το έτος αυτό θα γινόταν μια άλλη επανάσταση, αυτή της Γερμανίας. Την ίδια στιγμή επανήλθε και πάλι το ζήτημα της νομισματικής ένωσης, που από τις αρχές του '70 είχε έρθει στο φως της δημοσιότητας από τον πρωθυπουργό του Λουξεμβούργου, είχε όμως εγκαταλειφθεί εξαιτίας των οικονομικών κρίσεων την δεκαετία αυτή. Την ίδια στιγμή η Bundesbank μπορούσε όσο ποτέ άλλοτε, λόγω του εμπορικού ισοζυγίου να επηρεάζει τις άλλες οικονομίες μέσω της πολιτικής της για τα επιτόκια.

¹²¹ Der Spiegel, «Merkel setzt auf Dialog mit Putin», 13/10/2007

Οι Γάλλοι βλέποντας την επανένωση να καθίσταται όλο και περισσότερο αναπόφευκτη και αδυνατώντας να την εμποδίσουν ή και να την καθυστερήσουν προέβησαν σε ενέργειες χαλιναγώγησης της γερμανικής ισχύος και να αποτρέψουν να δημιουργηθεί μια γερμανική Ευρώπη¹²². Έτσι, ο τότε Γάλλος πρόεδρος Φρανσουά Μιτεράν θεώρησε ότι ήταν η πιο κατάλληλη ευκαιρία για να εμβαθύνει την διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και με το τρόπο αυτό να δέσει τον γερμανικό γίγαντα σε διαδικασίες επί των οποίων θα είχε λόγο και το Παρίσι, και έμμεσα θα επηρέαζε την συμπεριφορά των Γερμανών. Σε αυτό το αίτημα των Γάλλων οι Γερμανοί απάντησαν θετικά, μη δυνάμενοι εξάλλου να πάρουν άλλη στάση, καθώς κάτι τέτοιο θα είχε ως αποτέλεσμα τη έντονη αντίδραση της Γαλλίας και συνεπώς θα δημιουργούσε πολλά προβλήματα στους ευρωπαϊκούς συχρετισμούς ισχύος.

Βάσει των δεδομένων αυτών, στις αρχές της δεκαετίας του '90 οι Γερμανοί ισορροπούσαν πάνω σε τεντωμένο σχοινί. Από την μία πλευρά προσπαθούσαν να φανούν συναινετικοί σχετικά με τα αιτήματα της Γαλλίας ως ένα είδους αντιστάθμισμα στην γερμανική ενοποίηση και για να διασκεδάσουν τις σκέψεις περί μιας νέας μονομερούς γερμανικής εξωτερικής πολιτικής. Το αίσθημα της μονομέρειας είχε επανέλθει όταν ο Γερμανός καγκελάριος Κολ εκφώνησε τον λόγο των δέκα σημείων και δεν είχε καν ενημερώσει τον Μιτεράν, σε αντίθεση με τον Αμερικανό ομόλογό του και επίσης από το γεγονός ότι ο Κολ έδειξε προς στιγμήν να μην αναγνωρίζει τα γερμανοπολωνικά σύνορα όπως είχαν προκύψει μετά τον πόλεμο. Από την άλλη πλευρά υποστήριζαν την κυρίαρχη λειτουργία του ατλαντικού συστήματος ισχύος, το οποίο ήταν αδιαπραγμάτευτη αξία και το οποίο σε τελική ανάλυση ήταν ο λόγος που δεν υπήρχαν σοβαρές αντισυσπειρώσεις εναντίον του νέου γερμανικού κράτους και που είχε σώσει την Γερμανία από την Σοβιετική Ένωση.

1. Η επανένωση και η ανταπάντηση των Γάλλων

Οι προσπάθειες των Γάλλων να προσδέσουν την Γερμανία στην Δύση και να μην την αφήσουν να διαλέξει μια ουδέτερη πορεία και έτσι να μένει ανοιχτό το ενδεχόμενο για μια νέα επιθετικότητα εκ μέρους της είχαν τελικά αποτέλεσμα. Το 1992 υπεγράφη η συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο 1993 και η οποία, μεταξύ άλλων, προέβλεπε την Οικονομική και Νομισματική

¹²² Ηφαιστος Παναγιώτης, *Διπλωματία και στρατηγική των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων*, σελ 248

Ένωση. Η γερμανική εξωτερική πολιτική έκανε αρκετές παραχωρήσεις στη διαδικασία αυτήν με σημαντικότερη την θυσία του συμβόλου της Γερμανίας, του γερμανικού μάρκου. Το γερμανικό νόμισμα ήταν ένα από τα ισχυρότερα στον κόσμο και η εγκατάλειψή του έγινε με μεγάλη διστακτικότητα από τους Γερμανούς.

Βέβαια, είχε διασφαλιστεί ότι θα υπήρχε μια ανεξάρτητη κεντρική ευρωπαϊκή τράπεζα που θα ρύθμιζε ανεξάρτητα τις μακροοικονομικές συνιστώσες, με κυριότερη τα επιτόκια και τα μέτρα κατά του πληθωρισμού, μια εξέλιξη όχι πολύ αρεστή στους Γάλλους, καθώς η γαλλική κεντρική τράπεζα ήταν υπό την εποπτεία της κυβέρνησης. Επίσης, ορίστηκαν κάποια κριτήρια για αυτήν την ένωση όπως το δημόσιο έλλειμμα, ο πληθωρισμός και άλλα, τα οποία επέβαλλαν ουσιαστικά οι Γερμανοί. Αυτές οι αξιώσεις των Γερμανών έφεραν προβλήματα στις σχέσεις των δύο χωρών, ειδικά η πολιτική υψηλών επιτοκίων που ακολουθούσαν οι Γερμανοί και επηρέαζαν το γαλλικό φράγκο και τις επενδύσεις στην γαλλική επικράτεια.

Εκτός του οικονομικού πεδίου, η γαλλική ηγεσία προχώρησε ένα βήμα πιο μπροστά, θέτοντας και ως θέμα συζήτησης την περεταίρω προώθηση της πολιτικής ένωσης. Ουσιαστικά, στο πεδίο αυτό επικρατούσε μεγάλη ασάφεια. Η γερμανική εξωτερική πολιτική έτεινε προς φεντεραλιστικές απόψεις, υποστηρίζοντας την ενδυνάμωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και την αύξηση, φυσικά, των Γερμανών βουλευτών. Αντίθετα, οι Γάλλοι, προτιμούσαν την διατήρηση του έθνους κράτους και την πρωτοκαθεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και σε καμία περίπτωση αύξηση των αρμιδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Υπήρχαν επίσης πρωτοβουλίες για την προώθηση μιας αυτόνομης ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας μέσα στην συνθήκη του Μάαστριχτ. Οι Γερμανοί δέχτηκαν να συζητήσουν μια τέτοια προοπτική δημιουργίας ευρωπαϊκών θεσμών ασφάλειας, αλλά μόνο εφόσον το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο παρέμενε το κύριο μέσο άμυνας και σε καμία περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ των δύο. Στην αντίθετη πλευρά, η Γαλλία επιδίωκε την ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής άμυνας, η οποία δεν θα στηριζόταν στις ατλαντικές υποδομές και θα δρούσε αυτόνομα από τον υπερατλαντικό ηγεμόνα. Αυτή η σκέψη για αυτόνομη ευρωπαϊκή δράση ήταν αρκετά διαδεδομένη την συγκεκριμένη χρονική στιγμή, καθώς πολλοί θεωρούσαν τότε, μεταξύ αυτών και ο Πρόεδρος Μιτεράν ότι το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο δεν είχε πλέον την ίδια θέση στην Ευρώπη, αφού ο σκοπός για τον οποίο είχε δημιουργηθεί είχε εκλείψει. Επιπλέον, οι αναφορές των Αμερικανών για τον νέο ρόλο του NATO και ο πόλεμος του Κόλπου το 1991 είχε πείσει τον Μιτεράν ότι η

ευρωπαϊκή ταυτότητα ήταν απαραίτητη ώστε να μπορεί η Γαλλία να δρα περισσότερο αυτόνομα στην διεθνή πολιτική.

Με βάση το σκεπτικό αυτό τον Μάιο 1992 ανακοινώθηκε η ίδρυση των κοινών σωμάτων ασφαλείας (Eurocorps) τα οποία η Γαλλία έβλεπε ως μια βάση για τον μελλοντικό στρατό που θα εκτοπίσει το NATO, ενώ η Γερμανία τα θεωρούσε ως ενίσχυση της προσφοράς των Ευρωπαίων στις νατοϊκές δυνάμεις. Η δημιουργία του θεσμού αυτού, παρά την διαφορετική οπτική γωνία των δύο κρατών βοήθησαν εν τέλει να μειώσει τις εντάσεις μεταξύ των δύο κρατών από την στιγμή που οι Γερμανοί είχαν διακηρύξει την αμέριστη υποστηριξή τους στο NATO και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου¹²³.

Οι ελπίδες μιας κοινής άμυνας και ασφάλειας διαψεύστηκαν από την κρίση στην Γιουγκοσλαβία. Στην γειτονιά αυτή της Ευρώπης μαινόταν ένας πόλεμος και το μόνο που έκαναν οι Ευρωπαίοι ήταν να στείλουν μερικές χιλιάδες στρατιώτες για την διατήρηση της ειρήνης. Τα όρια της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, πόσο δε μάλλον τα σχέδια για μια κοινή ευρωπαϊκή άμυνα, που επιθυμούσαν η Γαλλία και η Γερμανία είχαν γίνει σαφή σε αυτήν την κρίση. Παρ'όλα αυτά, σημειώθηκε μια θετική εξέλιξη, καθώς η επιθυμία των Ευρωπαίων για περισσότερη αυτονομία εκπληρώθηκε εν μέρει, με την ανακοίνωση από τους Αμερικανούς ότι θα δάνειζαν τις υποδομές του NATO στον ευρωστρατό, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επίκειται αυτόνομη ευρωπαϊκή δράση.

2. Η κρίση στις διμερείς σχέσεις και η ενεργοποίηση του γαλλογερμανικού άξονα

Η αλλαγή ηγεσίας στην γαλλική προεδρία είχε ως αποτέλεσμα να σημειωθεί μεγάλη απαισιοδοξία σχετικά με τα εγχειρήματα του γαλλογερμανικού άξονα για κοινή εξωτερική πολιτική και ασφάλεια. Η σχέση που τόσα χρόνια είχε αναπτυχθεί μεταξύ Μιτεράν και Κολ και που είχε ουσιαστικά συμβάλλει στην προσέγγιση μεταξύ των δύο κρατών δεν υπήρχε πλέον. Οι σχέσεις Σιράκ και Κολ δεν ήταν οι καλύτερες και αυτό οφειλόταν και στο γεγονός ότι στην Γερμανία είχε αρχίσει να επικρατεί ένα κλίμα ευρωσκεπτικισμού που οφειλόταν και στην εσωτερική πολιτική κατάσταση, όπου ο Κολ αντιμετώπιζε μεγάλη κριτική και ανταγωνισμό από τον

¹²³ Julius W. Friend, *Unequal partner: french-german relations, 1989-2000*, Westport, The Washington Papers 2001, σελ. 43

πρωθυπουργό της Βαυαρίας Έντμουντ Στόιμπερ και γενικότερα από την γερμανική κοινωνία. Οφειλόταν επίσης και στο ότι τα γερμανικά οικονομικά το 1996 δεν ήταν σε καλά επίπεδα, καθώς το δημόσιο έλλειμμα είχε ξεπεράσει το 3%. Εξάλλου, το πολιτικό ανάστημα του Κολ ήταν μη συγκρίσιμο με τον πρώην δήμαρχο των Παρισίων.

Μετά την υιοθέτηση του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο είχε προκαλέσει τριβές, καθώς όπως το είχε χαρακτηρίσει ο Σιράκ επρόκειτο για έναν σύστημα τεχνοκρατικό¹²⁴, το 1997 είχαμε την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ. Η συνθήκη αυτή που ετέθη σε ισχύ το 1999 προέβλεπε μεταξύ άλλων έναν ύπατο εκπρόσωπο της ΕΕ για την εξωτερική πολιτική και όριζε ότι οι σχέσεις ΕΕ και Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονότα που ήταν αρεστά στους Γάλλους. Απέτυχε όμως στην προώθηση της πολιτικής ένωσης και της δημιουργίας κοινής άμυνας.

Τα χρόνια που ακολούθησαν οι γαλλογερμανικές σχέσεις χαρακτηρίζονταν ακόμα από εντάσεις, ιδιαίτερα στους τομείς της οικονομίας. Η προσήλωση στο Σύμφωνο Σταθερότητας, που είχε μεγάλο κόστος για την γαλλική οικονομία, οι διευρύνσεις προς Ανατολάς και προς Βορράν, που μετατόπιζαν το κέντρο βάρους στην Ευρώπη προς όφελος της Γερμανίας, αναβιώνοντας το αίσθημα περί μιας νέας *Mitteleuropa*, η ανάληψη της καγκελαρίας από τον Σρέντερ, ο οποίος ήταν πολύ περισσότερο φιλικά διακείμενος με την Μεγάλη Βρετανία και η έντονη αντιπαράθεση Γερμανίας και Γαλλίας στην Σύνοδο στην Νίκαια το 2000¹²⁵, λόγω των αριθμών των ψήφων στο συμβούλιο των υπουργών, ήταν κάτι περισσότερο από αρκετά ώστε οι διμερείς σχέσεις να βρίσκονται σε μεγάλη ένταση. Το τελειωτικό χτύπημα το έδωσε εν τέλει το 2002 ο Γάλλος πρόεδρος, όταν υποδέχθηκε στο Παρίσι τον αντίπαλο του Σρέντερ για την καγκελαρία Έντμουντ Στόιμπερ.

Την ένταση αυτή ήρθε να αμβλύνει ο επικείμενος πόλεμος στο Ιράκ. Ο Σρέντερ στην προεκλογική εκστρατεία το καλοκαίρι του 2002 έκανε σημαία του την αντίθεσή του στην αμερικανοβρετανική επέμβαση στο Ιράκ και η Γαλλία δεν μπορούσε να αντισταθεί για τον εαυτό της τον ρόλο του αντιαμερικανού στην όλη υπόθεση. Έτσι έγινε η προσέγγιση μεταξύ των δύο ηγετών και η ενεργοποίηση εκ νέου του γαλλογερμανικού άξονα και επίσημα τον Ιανουάριο του 2003 κατά την διάρκεια της επίσκεψης του Σρέντερ στο Παρίσι¹²⁶.

¹²⁴ Julius W. Friend, *Unequal partner: french-german relations, 1989-2000*, Westport, The Washington Papers 2001, σελ. 67

¹²⁵ «Chirac springs surprise in defence», 07/12/2000, www.bbc.co.uk

¹²⁶ *International Herald Tribune*, John Vinocur, «For Berlin and Paris, a façade», 16/01/2003

Συνοπτικά, η Γερμανία έχει καταλάβει προ πολλού ότι δεν έχει την πολυτέλεια να αφήνει την Γαλλία εκτός των υπολογισμών της, όπως εξάλλου και με τον άλλο βασικό γειτονά της, την Ρωσία. Παρά την αναγκαιότητα αυτή όμως, οι Γερμανοί συνεχίζουν να διαφυλλάτουν το ατλαντικό σύστημα ισχύος ως κόρη οφθαλμού. Αυτό φάνηκε από το 2005 και ύστερα, από την ανάληψη δηλαδή της καγκελαρίας από την Μέρκελ, η οποία το 2006 στην Συνδιάσκεψη για την πολιτική ασφαλείας που έγινε στο Μόναχο διακήρυξε την αφοσίωσή της στην Ατλαντική Συμμαχία.

Σχέσεις Μεγάλης Βρετανίας – Γερμανίας μετά την επανένωση.

1. Από την Θάτσερ στον Μείτσορ

Ακόμη και σήμερα δεν είναι λίγοι αυτοί που θυμούνται την άρνηση της τότε πρωθυπουργού της Βρετανίας, Μάργκαρετ Θάτσερ απέναντι στην ενοποίηση. Βέβαια, θα πρέπει να υπάρχει κάποιος διαχωρισμός μεταξύ των στιγμιαίων αντιδράσεων της Βρετανίας και της συνολικής υψηλής στρατηγικής της όσον αφορά την Γερμανία. Στην συγκεκριμένη περίοδο ήταν πολύ δύσκολο να έρθει ξανά στο προσκήνιο μια επανενωμένη Γερμανία, καθώς ήταν ακόμα νωπές οι μνήμες από τον πόλεμο, ενώ η Θάτσερ, όπως αναφέρει και στα απομνημονεύματά του ο καγκελάριος της επανένωσης, δεν είχε διαγνώσει σωστά τις αλλαγές στο διεθνές σύστημα, ούτε και είχε καταλάβει τις προθέσεις του Ρώσου, του Αμερικανού και του Γάλλο προέδρου¹²⁷.

Η βρετανική κυβέρνηση βέβαια αναγκάστηκε να άρει τις επιφυλάξεις της βλέποντας τις αντιδράσεις των υπόλοιπων νικητριών δυνάμεων απέναντι στις καταγιγιστικές εξελίξεις και άρχισαν μια νέα προσπάθεια χαλιναγώγησης της Γερμανίας μέσω της περεταιίρω ενσωμάτωσής της στους δυτικοευρωπαϊκούς θεσμούς εν μέσω του φόβου ενός τέταρτου Ράιχ. Ενδεικτική αυτών των φοβιών ήταν η συνέντευξη του τότε υπουργού εμπορίου που προκάλεσε σάλο και στην οποία είχε ανακοινώσει ότι η Βρετανία δεν θα συμμετείχε σε ένα κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα και σε μια κεντρική ευρωπαϊκή τράπεζα, καθώς θεωρούσε ότι αυτά ήταν απλά άλλο ένα τέχνασμα να

¹²⁷ The Times, «Thatcher plotted to block german unity, says Kohl», 03/11/2005

Γερμανών για να καταλάβουν την ευρωπαϊκή ήπειρο¹²⁸. Αυτή η συνέντευξη έμελλε να αποτελέσει την αιτία της παραίτησης του υπουργού αυτού, ενώ ήταν καταλύτης στη αποκαθήλωση της Θάτσερ από τον πρωθυπουργικό θώκο, παρά το γεγονός ότι αργότερα διακρινόταν από μια πιο ήπια συμπεριφορά απέναντι στην Γερμανία.

Με την άνοδο του Τζον Μέιτζορ στην πρωθυπουργία εκφράστηκαν ελπίδες ότι μια νέα περίοδος θα άρχιζε στις βρετανογερμανικές σχέσεις, ειδικά μετά και τον περίφημο λόγο που εκφώνησε στην Βόννη το 1990 και έκανε λόγο ότι θα οδηγούσε την Μεγάλη Βρετανία στην καρδιά της Ευρώπης¹²⁹. Ήταν ένας λόγος που αναθέρμανε τις διμερείς σχέσεις μετά τα προβλήματα που είχε δημιουργήσει η Θάτσερ. Βέβαια, αυτή η περίοδος δεν επρόκειτο να διαρκέσει για πολύ. Το 1992 η επικύρωση της συνθήκης του Μάαστριχτ είχε ως αποτέλεσμα ο Βρετανός πρωθυπουργός να βρεθεί σε δύσκολη θέση, καθώς υπήρχαν έντονες αντιδράσεις από τους βρετανούς ευρωσκεπτικιστές. Ο Μέιτζορ μπόρεσε να ξεπεράσει την κρίση με την βοήθεια των Γερμανών και αφού είχε ήδη συμφωνηθεί η εξαίρεση της Βρετανίας από την νομισματική ένωση και την Χάρτα Σύγκλισης¹³⁰. Αυτό ήταν μια δυσάρεστη εξέλιξη για τους Γερμανούς, οι οποίοι διαχρονικά έχουν επενδύσει και οφείλουν πολλά στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Ένα στοιχείο που τάραξε κυριολεκτικά τις διμερείς σχέσεις ήταν η απόφαση της Μεγάλης Βρετανίας να εγκαταλείψει το ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα το 1992, λόγω της τότε δυσμενούς οικονομικής κατάστασης της χώρας. Η κρίση χειροτέρευσε όταν τα βρετανικά μέσα μαζικής ενημέρωσης άρχισαν να κατηγορούν την ομοσπονδιακή τράπεζα της Γερμανίας ότι έχει την κύρια ευθύνη για την κρίση και ότι μέσω της πολιτικής της για τα επιτόκια προσπαθούσε να κάνει τους υπόλοιπους Ευρωπαίους να πληρώσουν την επανένωση. Διαφορές σημειώθηκαν και όσον αφορά την στάση που τήρησαν στον πόλεμο που ξέσπασε στην Γιουγκοσλαβία και την αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας, καθώς οι Βρετανοί δεν ήταν σύμφωνοι με αυτήν την μονομερή πράξη της Γερμανίας¹³¹. Αποτέλεσμα ήταν καθόλη την πρωθυπουργία του Μέιτζορ η Βρετανία να τηρεί μια στάση μη συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

¹²⁸ Das Bild der Deutschen bei ihren Nachbarn, Manuel Fröhlich, Zeitschrift zur politischen Bildung - Eichholz Brief 33 (1996), σελ. 5

¹²⁹ The Independent, «Memo to Mr Blair: Europe could turn you into the new John Major», 11/12/1998

¹³⁰ Roland Sturm, «Grundlinien britischer Aussenpolitik», Bonn 1999, www.bpb.de

¹³¹ New York Times, «Germans follow own line on Yugoslav Republics», 08/12/1991

2. Οι διμερείς σχέσεις επί Τόνυ Μπλερ

Με την άνοδο του Τόνυ Μπλερ στην πρωθυπουργία και την αλλαγή ηγεσίας και στην Γερμανία με νέο καγκελάριο τον Γκέρχαρντ Σρέντερ αναπτερώθηκαν οι ελπίδες για μια πιο αρμονική σχέση με την Γερμανία. Ο Μπλερ δήλωνε ότι θα οδηγήσει την Βρετανία πιο κοντά την ηπειρωτική Ευρώπη και ότι θα οδηγήσει την Μεγάλη Βρετανία στη ηγεσία της Ευρώπης¹³². Στην πραγματικότητα ο Μπλάιρ έθετε τις βάσεις για το τρίγωνο Βερολίνο-Λονδίνο-Παρίσι, και μάλλον εις βάρος των Παρισίων.

Την εντύπωση αυτή ενδυνάμωνε το γεγονός ότι ο Σρέντερ πριν εκλεγεί καγκελάριος είχε δηλώσει ότι οι πολιτικές του προτάσεις βρίσκονται πιο κοντά με αυτές του Τόνυ Μπλαιρ και επίσης ότι ο γαλλογερμανικός άξονας θα έπρεπε να συμπεριλάβει και την Βρετανία, σχόλια που δεν άρεσαν καθόλου στους Γάλλους¹³³. Βέβαια αργότερα ο Σρέντερ έσπευσε να διασκεδάσει τις εντυπώσεις τονίζοντας κατά την επίσκεψή του στην γαλλική πρωτεύουσα ότι η γαλλογερμανική συμμαχία είναι απαραίτητη και ύψιστης προτεραιότητας για την Γερμανία.

Η στρατηγική σύμπλευση όμως με τον Μπλαιρ είχε φτάσει στο ανώτατο σημείο της. Από την μία πλευρά ο Βρετανός πρωθυπουργός ήταν φανερό ότι δρούσε εντός εγγενών προκαθορισμένων ορίων της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής και έτσι απέρριψε εκ νέου την συμμετοχή σε ένα ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, ενώ ο Σρέντερ αποστασιοποιήθηκε από τις σοσιαλιστικές προτάσεις που από κοινού είχαν διακηρύξει. Οι σχέσεις Γερμανίας και Μεγάλης Βρετανίας εισήλθαν σε μια νέα φάση μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις Ηνωμένες Πολιτείες, οπότε και η Βρετανία επιδόθηκε σε μια νέα εκστρατεία επιβεβαίωσης της ειδικής σχέσης που διατηρεί με αυτές. Αυτή η αφοσίωση της Βρετανίας αποξένωσε την Γερμανία, η οποία αναζήτησε άλλη κατεύθυνση στην εξωτερική της πολιτική και αυτή δεν ήταν τίποτα άλλο παρά η ενδυνάμωση του γαλλογερμανικού άξονα και η προσέγγιση με την Ρωσία. Και η οποία προσέγγιση κατέληξε στην γνωστή αντιπαράθεση γύρω από το θέμα του Ιράκ.

Τον Μάιο 2005 ο Μπλερ σε συνεντευξή του σε γερμανική εφημερίδα και με αφορμή τον εορτασμό για τα 60 χρόνια από τον πόλεμο του τόνιζε ότι οι γερμανοβρετανικές σχέσεις δεν θα μπορούσαν να είναι καλύτερες. Αυτές οι

¹³² Zur britischen Europapolitik unter Blair siehe Julie Smith, A missed opportunity? New Labour's European policy 1997 - 2005, in: International Affairs, 81 (2005) 4, S. 703 - 721.

¹³³ «Schröder seeks to allay french fears», 30/09/1998, www.bbc.co.uk

δηλώσεις βέβαια δεν αναιρούν την γενικότερη αρνητική εικόνα που έχει ο βρετανικός λαός για τον γερμανικό, όπως αυτή έχει δημιουργηθεί δια μέσου των αιώνων. Οποιοσδήποτε προσπάθειες άμβλυνσης αυτών των συναισθημάτων από την γερμανική πρεσβεία στο Λονδίνο και το Ινστιτούτο Γκαίτε δεν κατέληξαν σε σημαντικές επιτυχίες. Αντιθέτως, στην Βρετανία συνεχίζουν να υπάρχουν στερεότυπα που δεν ανταποκρίνονται στην σημερινή γερμανική πραγματικότητα και οι Βρετανοί γνωρίζουν πολύ λίγα για την σύγχρονη Γερμανία, ένα γεγονός που ο Thomas Matussek, ο οποίος μέχρι το 2006 υπηρέτούσε ως Γερμανός πρέσβυς στην Βρετανία, απέδωσε στο βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα¹³⁴. Αντίθετα, οι Γερμανοί μετά από σχετική δημοσκόπηση που δημοσιεύτηκε από το Ινστιτούτο Γκαίτε και το Βρετανικό Συμβούλιο φαίνεται να γνωρίζουν περισσότερα στοιχεία για τους Βρετανούς¹³⁵.

Ένα άλλο στοιχείο των διμερών σχέσεων που αναιρεί αυτές τις δηλώσεις του πρώην Βρετανού πρωθυπουργού είναι η διαφορετική αντίληψη για τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην συνδιάσκεψη κορυφής στις Βρυξέλλες στα μέσα του 2005, μετά και τα αποτυχημένα δημοψηφίσματα στη Γαλλία και την Ολλανδία για το Ευρωσύνταγμα, ο Μπλερ έδωσε και πάλι το βρετανικό στίγμα με την αξίωσή του να συνυπολογιστούν στις εισφορές της χώρας του προς την ΕΕ οι δαπάνες της Βρετανίας για την Κοινή Αγροτική Πολιτική.

Αυτή η διαφορά απόψεων συνεχίζεται ακόμη και σήμερα, με κυριότερο σημείο την διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, την μπορεί να οδηγήσει στην ηγεμόνευση της ηπειρωτικής Ευρώπης από τους Γερμανούς και ένα τέτοιο ενδεχόμενο κάθε άλλο παρά ευχάριστο είναι για τους Βρετανούς. Εξού και οι προσπάθειές τους να εμποδίζουν μια αποτελεσματική γαλλογερμανική σύμπραξη που θα εγκαθιδρύσει μια αποτελεσματική εξουσία στην Ευρώπη. Επίσης, οι Βρετανοί ανταγωνίζονται σκληρά τους Γερμανούς για να μην μπορέσουν οι Αμερικανοί να τους αντικαταστήσουν με τους Γερμανούς, ένας φόβος που έκανε πάλι την εμφάνισή του την περίοδο της επανένωσης (εταίρος εν ηγεμονία), και που οι ρίζες του εντοπίζονται στα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου¹³⁶.

Στην πρόκληση αυτή οι Βρετανοί απάντησαν με τις κοινές αγγλοσαξωνικές αξίες που μοιράζονται με τις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ ταυτόχρονα προέβαιναν σε

¹³⁴ «Xenophobia slur on history lesson», 09/12/2002, www.bbc.co.uk

¹³⁵ «Deutsch-britisches Jugend Umfrage 2003», 03/07/2003, www.britishcouncil.de

¹³⁶ Gustav Schmidt, «Grossbritanniens Internationale Position nach dem Zweiten Weltkrieg», www.welt-politik.de, σελ. 9

έναν αγώνα προσφορών προς τους Αμερικανούς, γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι οι Γερμανοί λόγω εσωτερικών περιορισμών δεν θα μπορούσαν να τους συναγωνιστούν επί ίσοις όροις λόγω των αντοχών της γερμανικής κοινής γνώμης¹³⁷. Παρά τις διαφωνίες όμως αυτές, η Μεγάλη Βρετανία θα παραμείνει ένας φιλικός γείτονας για την Γερμανία, ενώ οι σχέσεις των δύο κρατών θα κριθούν από την μελλοντική πολιτική τους όσον αφορά την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά την επανένωση πολλοί είχαν προεξοφλήσει ότι η Γερμανία, αργά ή γρήγορα, θα επιδίωκε να κατακτήσει μια δεσπόζουσα θέση στο διεθνές σύστημα με έναν μεγαλύτερο ρόλο που θα ανταποκρινόταν στα χαρακτηριστικά της και θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της με μεγαλύτερη ένταση και επιθετικότητα. Την ίδια στιγμή, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης θα επέτρεπε στην Γερμανία να ακολουθήσει μια περισσότερο μονομερή πολιτική, αφού πλέον είχε μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων. Αρκετοί μάλιστα ως βάση των ισχυρισμών αυτών παραθέτουν την πολιτική του Χέλμουτ Κολ να διαπραγματευτεί σε διμερές επίπεδο με την ΕΣΣΔ την συμφωνία 2+4, να μην ζητήσει καν την γνώμη των Βρετανών και των Γάλλων για την ενοποίηση πριν διακηρύξει τον στόχο αυτό και επισήμως, και αναφορικά με την Πολωνία στην αρχή να μην θεωρεί οριστική την συνοριακή γραμμή Όντερ-Νάισε¹³⁸.

Αυτοί που είχαν αυτές τις απόψεις τελικά επαληθεύτηκαν. Έτσι είχαμε το 1991 στην Συνδιάσκεψη στο Μάαστριχτ την ανακοίνωση των Γερμανών να αναγνωρίσουν την Σλοβενία και την Κροατία, αναγκάζοντας έτσι και τους υπόλοιπους Ευρωπαίους να κάνουν το ίδιο, σε αντίθεση με τον πόλεμο στο Κόλπο, όπου η προφανής αδυναμία να επηρεάσει τις εξελίξεις την ώθησε στο να προτιμήσει να χρηματοδοτήσει κατά μεγάλο ποσοστό τον πόλεμο, παρά να συμμετάσχει.

Ουσιαστικά, το πρώτο μισό της δεκαετίας του '90 ήταν για την γερμανική εξωτερική πολιτική μια περίοδος προσαρμογής και απόκτησης εμπειριών μέσα από τις ειρηνευτικές αποστολές, όπως στην Σομαλία, την Καμπότζη και την Βοσνία, και

¹³⁷ Ηλιόπουλος Ηλίας, η γερμανική εξωτερική πολιτική μετά την επανένωση, EKEM 2006, σελ. 26

¹³⁸ Ewan Harrison, «*The Post-Cold War International System -Strategies, Institutions and Reflexivity*», London:Routledge, 2004

αναβάθμισης των δυνατοτήτων της Bundeswehr να δραστηριοποιείται σε περιοχές πολύ μακριά από τα πάτρια εδάφη. Ταυτόχρονα, οι αποστολές αυτές και η δημόσια διαμάχη που μαινόταν στην Γερμανία σχετικά με το κατά πόσο νόμιμες ήταν και κατά πόσο συμβάδιζαν με το Άρθρο 24 προετοίμαζαν βήμα-βήμα την γερμανική κοινή γνώμη για τον επαναπροσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής.

Κατά το δεύτερο μισό του '90 η γερμανική εξωτερική πολιτική κινήθηκε με ενεργέστερο τρόπο και ήταν περισσότερο εκδηλωτική. Καταλύτης για αυτό ήταν οι σφαγές στην Σρεμπρένιτσα που άλλαξαν την οπτική των γερμανικών κομμάτων και δημιούργησε μια διακομματική συναίνεση για ανθρωπιστικές επεμβάσεις. Η επανάσταση όμως έγινε το 1999, οπότε και είχαμε άμεση στρατιωτική εμπλοκή της γερμανικής αεροπορίας στην κρίση στο Κοσσυφοπέδιο, παρά το γεγονός ότι είχαμε αλλαγή στην καγκελαρία, ότι δεν υπήρχε εξουσιοδότηση από τον ΟΗΕ και την σφοδρή εναντίωση της Ρωσίας.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η πρόθεση της Γερμανίας για μια ευρωπαϊκή κοινή άμυνα, η δημιουργία του ευρωστρατού (Eurocorps), που προέκυψε από διμερείς διαπραγματεύσεις με την Γαλλία και μέσα στα πλαίσια της ΔΕΕ, η προώθηση της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, η ενσωμάτωση της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης και των Eurocorps στην ΕΕ, είχε ως αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να δυσανασχετούν, καθ'ότι φαινόταν ότι προσπαθεί να αντικαταστήσει το ΝΑΤΟ με την δημιουργία ενός ευρωπαϊκού αμυντικού πυλώνα. Και αυτή η δυσαρέσκεια κορυφώθηκε όταν δημόσια πρόσωπα άρχισαν να μιλούν ανοιχτά υπέρ μιας αυτόνομης άμυνας της Ευρώπης.

Τις υποψίες αυτές ενισχύουν και οι συχνές διαβουλεύσεις της ρωσικής με την γερμανική ηγεσία και οι προσπάθειες των Γερμανών να εντάξουν την Ρωσία στους δυτικούς θεσμούς και να την εμπλέκουν σε όλα τα ζητήματα της διεθνούς πολιτικής, όπως για παράδειγμα στο Κόσοβο. Θα ισχυριζόταν κανείς ότι η Γερμανία ακροβατώντας μεταξύ Δύσης και Ανατολής, προσπαθεί να συμβάλλει στην δημιουργία ενός πολυπολικού κόσμου, όπου μαζί με την Ρωσία, την Κίνα και την Ιαπωνία θα αποτελέσουν τις εξισορροπητικές των Ηνωμένων Πολιτειών δυνάμεις.

Στο οικονομικό πεδίο, η Γερμανία προσπαθεί μέσω της νομισματικής ένωσης να δημιουργήσει έναν ενιαίο οικονομικό χώρο, που θα της αποφέρει και πολιτικά οφέλη, καθώς ευελπιστεί ότι σε κρίσιμες ώρες τα υπερχρεωμένα σε αυτήν κράτη της Ανατολικής και όχι μόνο Ευρώπης θα αναζητήσουν παρηγοριά στο Βερολίνο και όχι στο Παρίσι ή την Ουάσινγκτον.

Όλα αυτά αποδεικνύουν ότι η γερμανική εξωτερική πολιτική είναι εξορθολογισμένη και ότι η Γερμανία ικανοποίησε σε τέτοιο βαθμό τα συμφέροντά της όσο της το επέτρεπε ο διεθνής καταμερισμός ισχύος και ότι αναφορικά με τα συμφέροντά της αυτή διακρίνεται απο μια συνέχεια. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ήταν και είναι ο κύριος μοχλός προώθησης των ζωτικών συμφερόντων των Γερμανών, όπως η επέλταση προς Ανατολάς και ο ενιαίος οικονομικός χώρος και σε καμία περίπτωση δεν άλλαξε την στρατηγική σκέψη των γερμανών ιθυνόντων ότι το κράτος έχει παρέλθει οριστικά.

Μετά την επανένωση, η Γερμανία έχει πλέον συνειδητοποιήσει την δυναμική που την περιβάλλει και διακατέχεται από ένα νέο αίσθημα αισιοδοξίας. Στην πραγματικότητα, έχει ήδη ξεκινήσει μια διαδικασία γερμανοποίησης της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία είναι περισσότερο ορθολογική και φροντίζει να ικανοποιεί τα συμφέροντα του γερμανικού κράτους. Η Γερμανία σήμερα από τη μία πλευρά κάνει λόγο για κοινές αξίες με τους Αμερικάνους και από την άλλη μιλά για στρατηγική συνεργασία με την Ρωσία. Οι Γερμανοί έχουν επιδοθεί ως φαίνεται σε μια προσπάθεια να καταστεί η σχέση μεταξύ Ευρώπης και Ηνωμένων Πολιτειών πιο ισόρροπη και αμφίδρομη, ενώ φροντίζουν παράλληλα για την διασφάλιση των συμφερόντων τους στην Ανατολική Ευρώπη με την συνεργασία της Ρωσίας.

Όλα αυτά υπονομεύουν την διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την λειτουργία που το NATO επιτελεί απο το τέλος του 2^{ου} ΠΠ, δηλαδή να προστατεύοντας τους Ευρωπαίους από τον εαυτό τους, και επαναφέρουν στο προσκήνιο παλαιούς ανταγωνισμούς και την ιδέα της ισορροπίας ισχύος στην Ευρώπη. Και εφόσον οι Ευρωπαίοι παγιδευτούν ξανά σε μια τέτοια κατάσταση, μια Γερμανία με πυρηνικά όπλα δεν αποκλείεται να κάνει την εμφάνισή της και κάτι τέτοιο κάθε άλλο παρά καλό θα είναι για τις ευρωπαϊκές ισορροπίες.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

1. Ηφαιστος Παναγιώτης, *Κοσμοθεωρητική ετερότητα και αξιώσεις πολιτικής κυριαρχίας*, Ποιότητα 2001
2. Ήφαιστος Παναγιώτης, *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων*, Αθήνα, Ποιότητα 2000
3. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική*, Αθήνα, Ποιότητα 2002
4. Πλατιάς Αθανάσιος, *Το νέο διεθνές σύστημα*, Αθήνα, Παπαζήσης 1995
5. Burkert-Dottolo Gunther, Busek Erhard, Kindermann Gottfried-Karl, Βερέμης Θάνος, *Αυστρία και Ελλάδα-ενεργός πολιτική στα Βαλκάνια*, Παπαζήσης 2005
6. Σμιτ Χέλμουτ, *Η Γερμανία μετά τον Ψυχρό Πόλεμο και η Ευρώπη*, Αθήνα, Σιδέρης 1997
7. Σμιτ Χέλμουτ, *Η αυτοδυναμία της Ευρώπης, προοπτικές για τον 21^ο αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήσης 2003
8. Στεργίου Ανδρέας, *Η γερμανική εξωτερική πολιτική 1945-2005*, Αθήνα, ΡΟΕΣ 2005
9. Barschdorff Peter , *Facilitating Transatlantic Cooperation after the Cold War: An Acquis Atlantique*, LIT Verlag, Hamburg 2001
10. Julius W. Friend, *Unequal partner: french-german relations, 1989-2000*, Westport, The Washington Papers 2001
11. Schöllgen Gregor, *Η εξωτερική πολιτική της Γερμανίας*, Παπαζήσης, Αθήνα 2005
12. Schöllgen Gregor, *Die Macht in der Mitte Europas. Stationen deutscher Aussenpolitik von Friedrich dem Grossen bis zur Gegenwart*, Μόναχο 1992
13. Zelikow Philip, Rice Condoleezza, *Germany Unified and Europe Transformed: A Study in Statecraft*, Cambridge, Harvard University Press, 1997
14. Ewan Harrison, *«The Post-Cold War International System -Strategies, Institutions and Reflexivity»*, London:Routledge, 2004

Άρθρα-Δημοσιεύσεις

1. Ηλιόπουλος Ηλίας, «Η γερμανική εξωτερική πολιτική μετά την επανένωση», EKEM, Οκτώβριος 2006
2. Bundesministerium der Verteidigung, «Weissbuch 1994 zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage und Zukunft der Bundeswehr», Bonn 1994
3. Bundesministerium der Verteidigung, «Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich der Verteidigung», 26 November 1992
4. Manuel Fröhlich, «Das Bild der Deutschen bei ihren Nachbarn», Zeitschrift zur politischen Bildung - Eichholz Brief 33 (1996), H. 4, S. 49 – 56

Ηλεκτρονικές πηγές

1. www.internationalepolitik.de
Roman Herzog, *Die Grundkoordinaten deutscher Aussenpolitik*, April 1995
Gunther Hellmann, «Der „deutsche Weg“-Eine außenpolitische Gratwanderung», September 2002
Daniel Vernet, Sir Laurence Martin, Wojtek Lamentowicz, «Erwartungen an Deutschland. Die polnischen Erwartungen», Januar 1995
Kissinger Henry, «Die Atlantische Gemeinschaft neu begründen», Januar 1995
Alexander Rahr, «Neue kooperationskonzepte sind gefragt. Statt Mannerfreundschaft ein Chefkoordinator», Oktober 1998
Bernd Schmidbauer, «Illegaler Nuklearhandel und Nuklearterrorismus», Februar 1995
Norbert Baas, «Das weimarer Dreieck. Von regionaler Kooperation zu europäischer Integration», November 1999
Alexander Rahr, «Die neue OPEC. Wie Russland zur globalen Energie-Supermacht werden will», 2005, Dossier Russland
2. www.auswaertiges-amt.de
Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Aussenpolitik für Umweltschutz», (09/10/05)
Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Regionale Schwerpunkte»
Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Afrika und die EU», 08/06/2007
Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Der EU-Einsatz im Kongo», 04/12/2006

- Webarchiv des Ausärtigen Amtes, «Nahost-Ein langer Weg zum Frieden»
- Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Lateinamerika»
- Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Asien»
- Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Deutschland & China-gemeinsam in Bewegung»
- Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «regionalpolitik Südosteuropa»,
29/01/2007
- Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Deutschland in den VereinteNationen»
- Webarchiv des Auswärtigen Amtes, «Speech by Federal Foreign Minister
Fischer in the German Bundestag», 15/11/2002
3. www.nytimes.com
- «Evolution in Europe;The German-NATO Drama:9 Fateful Months»,
17/07/1990
- «Upheaval in the East; Shevardnadze Calls for Meeting This Year on German
Unification», 16/02/1990
- «Gulf war sets off crisis for Germans», 17/02/1991
- «War in the Gulf: Germany; Anti-war protest is staged in Bonn», 27/01/1991
- «UN votes to send 22.000 to back peace in Cambodia», 29/02/1992
- «Kohl may send 1500 troops to Somalia», 18/12/1992
- «UN chief asks Bonn for troops, underliningconstitutional issue», 12/01/1993
- «German soldiers head for Somalia», 23/07/1993
- «Germans follow own line on Yugoslav Republics», 08/12/1991
4. <http://ec.europa.eu>
- «Bilateral relations-India»
- «EU-NATO Declaration on European Security and Defence Policy (ESDP)»,
Brussels, 16/12/2002
- «Budget 2006: Improvement in quality of EU spending is confirmed»,
Brussels 24/09/2007
- Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, «Die NATO verändert
sich», 21/11/2002
5. www.spiegel.de
- Συνέντευξη Joschka Fischer, No 25, 21/06/1999
- Συνέντευξη Angela Merkel: Guantanamo Must not Exist in Long Term»,
03/01/2006

- «A 'Strategic Partnership' for Germany and Russia? », 15/10/2007
- «Merkel soll bei Putin kritischer als Schröder sein», 14/01/2006
- «Merkel setzt auf Dialog mit Putin», 13/10/2007
6. www.bpb.de
 Manfred Görtemaker, «Deutschland nach der Wiedervereinigung»,
 Informationen zur politischen Bildung, Heft 250 (Der Weg zur Einheit), Bonn
 2005
 Jochen Thies, «Partner oder Konkurrent? Die deutsch-amerikanischen
 Beziehungen», Aus Politik und Zeitgeschichte (B 45/2004), 01/11/2004
 Roland Sturm, «Grundlinien britischer Aussenpolitik», Informationen zur
 politischen Bildung, Heft 262 (Großbritannien), Bonn 1999
7. www.bbc.co.uk
 «Chirac springs surprise in defence», 07/12/2000
 «Xenophobia slur on history lesson», 09/12/2002
 «Schröder seeks to allay french fears», 30/09/1998
 «Outrage at 'old Europe' remarks», 23/01/2003
8. <http://www.informaworld.com>
 Kranz, Jerzy, 'Germany, Quo Vadis? A view from Poland', German Politics,
 Vol.10 No.1 (April 2001)
 Sebastian Harnisch, «Change and continuity in post-unification German
 foreign policy», German Politics, Vol. 10, Issue 1 (April 2001)
9. www.eubusiness.com
 «EU justice chief urges European air passenger data system», 03/07/2007
 «Air passenger data in Europe needed for war on terror», 29/06/2007
 «EU, US close to new passenger data deal», 26/06/2007
10. www.uni-kassel.de
 «Nahostkonflikt: Die Ereignisse ab April 2003». 31/03/2003
 Tobias Pflüger, «Analyse der deutschen Position zum Irakkrieg», 19/09/2002)
11. www.destatis.de
 «Handel mit China und Rußland beflügelte Im- und Exporte 2004»,
 Pressemitteilung Nr.099, 07/03/2005
 «Importe von Öl und Gas aus Russland wertmäßig um 58% gestiegen»,
 Pressemitteilung Nr. 422, 06.10.2006
12. www.fas.org

- «Antiballistic Missile Treaty Chronology»
Jennifer K. Elsea, «US policy regarding the International Criminal Court»,
August 2006
Nicky Hager, «Secret Power-New Zealand's Role in the International Spy
Network», New Zealand, Craig Potton Publishing 1996, Κεφάλαιο 2^ο,
‘Hooked up to the spy network: the UKUSA system
13. <http://www.new-delhi.diplo.de>
Deutsche Botschaft, New Dehli, «Indo-German Economic Relations»
Deutsche Botschaft, New Dehli, «political relations»
14. www.kathimerini.gr
Καθημερινή, «Επιστροφή της Γερμανίας στην πυρηνική ενέργεια»,
06/07/2007
Καθημερινή, «Πύραυλοι πολλών κεφαλών από τον Πούτιν», 03/06/2007
15. <http://www.chronik-der-mauer.de>
16. www.gmfus.org
Michael Thumann, «Russia and Germany, Schroeder and Putin –Cabinet
Diplomacy 21st century style, 23/11/2007
17. www.timesonline.co.uk
«Thatcher plotted to block german unity, says Kohl», 03/11/2005
18. www.britishcouncil.de
«Deutsch-brirische Jugend Umfrage 2003», 03/07/2003
19. www.guardian.co.uk
«Συνέντευξη Προέδρου Bush», 04/07/2005
20. www.normanfinkelstein.com
Norman Finkelstein, "Will the Holocaust industry Incite Anti-Semitism? ,
11/08/2000
21. www.cnn.com
«China adds voice to Iraq war doubts», 23/01/2003
22. www.welt.de
«Neun weltweite UN-Einsätze des Bundeswehr seit 1991», 22/05/1995
23. www.dhm.de
Deutsches Historisches Museum, «1949-1955, Zwei Staaten-Zwei Wege»
24. www.politikwissenschaft.tu-darmstadt.de

- Stephan Petzold, «Der Faktor Geschichte in der deutschen Außenpolitik», 13-14 Ιουλίου 2007
25. www.bundespraesident.de
Johannes Rau, «Gemeinsam handeln-Deutschlands Verantwortung in der Welt», 19/05/2003
26. www.securityconference.de
Merkel Angela, «Germany's Foreign and Security Policy in the Face of Global Challenges», 02/04/06
27. www.swp-berlin.org
Klaus Julian Voll, «Wie Indien Deutschland sieht», Berlin, Oktober 2001
28. <http://www.iiss.org/>
«Bush presses allies for more defense spending, Οκτώβριος 2006
29. www.uni-tuebingen.de
Volker Rittberger, «EU-Verfassungspolitik: Deutschlands Nettobeitrag zum Haushalt der EU», 2007
30. www.nato.int
NATO Review, «The transatlantic link today», vol 49, No 1, Spring 2001
31. www.europarl.europa.eu
Europäische Parlament, «Bericht über die Existenz eines globalen Abhörsystems für private und wirtschaftliche Kommunikation», 11/07/2001
32. www.wsws.org
Steve James, «Revelations about echelon spy network intensify US-european relations», 12/04/2000
33. www.cniec.org
Gerhard Schmid, «Echelon-Wirtschaftsspionage und mögliche Abwehrmaßnahmen», Vortrag beim 10. CNEC-Symposium am 25. September 2002 in Frankfurt
34. www.networkworld.com
Phillip Willan, «EU seeks quantum cryptography response to Echelon», 17/05/2004
35. www.russische-botschaft.de
Wirtschaftsbeziehungen Russland-Deutschland
36. www.mz-web.de

«Handel zwischen Deutschland und Russland wächst kräftig», 11/04/2005

37. www.europa-web.de

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, «Die NATO verändert sich», 21/11/2002

38. www.welt-politik.de

Gustav Schmidt, «Grossbritanniens Internationale Position nach dem Zweiten Weltkrieg»

39. www.iht.com

John Vinocur, «For Berlin and Paris, a façade», 16/01/2003

40. www.independent.co.uk

The Independent, «Memo to Mr Blair: Europe could turn you into the new John Major»,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Τα γεγονότα προς την πτώση του Τείχους

Το τείχος είχε ανεγερθεί στις 13 Αυγούστου 1961 ως ένα μέτρο για την καταπολέμηση από τους Ανατολικογερμανούς της μετανάστευσης προς την Δύση. Είναι χαρακτηριστικό ότι μεταξύ 1949 και 1961 2,6 εκατομμύρια άνθρωποι εγκατέλειψαν τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας και το Ανατολικό Βερολίνο, 180.000 από αυτούς μεταξύ Ιανουαρίου και Αυγούστου 1961 και 47.433 μόνο μέσα στις δύο πρώτες εβδομάδες του Αυγούστου. Οι περισσότεροι από τους πρόσφυγες ήταν νέοι κάτω των 25 ετών, ειδικευμένοι και μορφωμένοι και η διαφυγή τους ήταν πραγματική απειλή για την οικονομία και, σε τελευταία ανάλυση, για την ίδια την ύπαρξη της Ανατολικής Γερμανίας. Στα 28 χρόνια της ύπαρξής του τείχους, τουλάχιστον 86 άνθρωποι βρήκαν το θάνατο στην προσπάθειά τους να διαφύγουν και σχεδόν 75.000 σύρθηκαν στα δικαστήρια με την κατηγορία της εγκατάλειψης της χώρας. Επιπλέον, το Δυτικό Βερολίνο ήταν η πύλη προς τη Δύση για πολλούς Πολωνούς και Τσέχους, καθώς και τόπος εργασίας για σχεδόν 50.000 Ανατολικοβερολινέζους, οι οποίοι διέσχιζαν καθημερινά τα σύνορα των τομέων, ζούσαν όμως στο φτηνό Ανατολικό Βερολίνο ή στα περίχωρα της πόλης.

Πολλοί ήταν οι λόγοι που συνέβαλαν στην πτώση του Τείχους του Βερολίνου, το οποίο ήταν μέχρι τότε. Ο κυριότερος από αυτούς τους λόγους ήταν η αλλαγή της πολιτικής του Γενικού Γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης, Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, ο οποίος παραμέρισε το Δόγμα Μπρέσνιεφ και επέτρεψε στις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας να επιλέξουν ελεύθερα το δρόμο που θα ακολουθούσε κάθε μία στην εσωτερική και διεθνή πολιτική. Εκμεταλλευόμενες τη νέα γραμμή, οι χώρες του Ανατολικού Συνασπισμού, η μία μετά την άλλη, άρχισαν να ανοίγουν τα σύνορά τους προς τη Δύση, να καταλύουν τα κομμουνιστικά τους καθεστώτα και να προαναγγέλουν την εκλογή δημοκρατικών κυβερνήσεων.

Στην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας όμως δεν ελήφθησαν ανάλογα μέτρα με αποτέλεσμα οι Ανατολικογερμανοί να διαμαρτύρονται και να δυσφορούν ολοένα και περισσότερο έναντι της κομμουνιστικής ηγεσίας του Χόνεκερ. Με το άνοιγμα των συνόρων άλλων σοσιαλιστικών χωρών προς τη Δύση, το κύμα εγκατάλειψης της χώρας προς τη Δυτική Γερμανία διοχετεύτηκε μέσα από τρίτες χώρες προκαλώντας

διπλωματικούς τριγμούς μεταξύ των κυβερνήσεων των χωρών αυτών και της Ανατολικής Γερμανίας. Με την ελπίδα να διασώσει το καθεστώς, το Κομμουνιστικό Κόμμα της Ανατολικής Γερμανίας προσπάθησε να δώσει λύση στην εκρηκτική αυτή κατάσταση με την αντικατάσταση του Χόνκερ από τον Έγκον Κρεντς στις 17 Οκτωβρίου 1989 και την εξαγγελία αόριστων μέτρων εκδημοκρατισμού και φιλελευθεροποίησης.

Η δια της βίας απαγόρευση της διακίνησης προς το εξωτερικό ήταν πλέον το μόνο αποτελεσματικό μέσο που διέθετε το ολοκληρωτικό καθεστώς για να κρατήσει τους πολίτες του στη χώρα και ήταν ουσιαστικά ανήμπορο και ανίκανο να αντιδράσει μπροστά στις ολοένα και διογκούμενες διαδηλώσεις των Γερμανών πολιτών, οι οποίοι ζητούσαν εκδημοκρατισμό και ελεύθερη πρόσβαση στο εξωτερικό. Εκτός από αυτό, υπήρχαν πολλοί πρόσφυγες που είχαν καταφύγει σε άλλες κομμουνιστικές χώρες και οι χώρες αυτές πίεζαν για μεταρρυθμίσεις στην Ανατολική Γερμανία, διαφορετικά απειλούσαν με κλείσιμο των συνόρων.

Υπό την πίεση της κατάστασης, στις 6 Νοεμβρίου 1989 η κυβέρνηση δημοσιοποίησε ένα σχέδιο ταξιδιωτικού νόμου, το οποίο στα μάτια του κόσμου ήταν πολύ λιγότερο από αυτό που προσδοκούσε και τελικά, αντί να τις κατευνάσει, αύξησε ακόμα περισσότερο τις αντιδράσεις. Την ίδια μέρα κατέβηκαν μόνο στη Λειψία 500.000 άνθρωποι σε διαδήλωση. Το πρωί της 9ης Νοεμβρίου 1989 συνεδρίασε με εντολή του Πολιτικού Γραφείου του κόμματος μια επιτροπή αξιωματικών των Υπουργείων Εσωτερικών και Κρατικής Ασφάλειας για να προτείνει λύσεις και να σχεδιάσει μια έκτακτη ρύθμιση, που θα έθετε αμέσως σε εφαρμογή τα ουσιαστικότερα μέτρα ενός σχεδίου ταξιδιωτικού νόμου. Η πρόταση που υπέβαλαν στο Πολιτικό Γραφείο ήταν να επιτραπούν μεταξύ άλλων και τα σύντομα ιδιωτικά ταξίδια. Το σχετικό νομοσχέδιο, το οποίο προσέκρουε στις αντιρρήσεις των υπουργείων Εσωτερικών, Κρατικής Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, δόθηκε λόγω κακής συνεννόησης στην δημοσιότητα ωρύτερα από ότι προοριζόταν και μάλιστα όχι στην τελική μορφή του.

Σε μια συνέντευξη τύπου που έδωσε ο Γκύντερ Σαμπόφσκι, μέλος του Πολιτικού Γραφείου του κόμματος, έκανε κατά λάθος αναφορά στο υπό επεξεργασία νομοσχέδιο αυτό, και το οποίο νομοσχέδιο όριζε ότι αιτήσεις για σύντομα ιδιωτικά ταξίδια προς το εξωτερικό μπορούσαν να κατατίθενται χωρίς την επίκληση προϋποθέσεων (λόγοι ταξιδιού, συγγενικές σχέσεις) και οι άδειες θα δίνονταν με σύντομες διαδικασίες. Στις υπεύθυνες υπηρεσίες δημοτολογίων και έκδοσης

διαβατηρίων της ΛΔΓ είχε δοθεί εντολή να εκδίδουν βίζες άμεσα, χωρίς πια να απαιτούνται οι ισχύουσες προϋποθέσεις για μόνιμο εκπατρισμό και η μόνιμη έξοδος από τη χώρα μπορούσε να πραγματοποιείται από οποιοδήποτε μεθοριακό σημείο διέλευσης προς την ΟΔΓ. Τά λόγια αυτά τα διάβασε ο Σαμπόφσκι από ένα σημείωμα που του είχε δώσει ο Κρεντς, και ο οποίος δεν γνώριζε τις αντιρρήσεις των συναρμόδιων υπουργείων και χωρίς να γνωρίζει ότι η ρύθμιση αυτή προοριζόταν να δοθεί την άλλη μέρα στον τύπο.

Σύντομα η είδηση έκανε τον γύρο του κόσμου. Οι Ανατολικοβερολινέζοι ακούγοντας τις ειδήσεις από το Δυτικό Βερολίνο, βγαίνουν ο ένας μετά τον άλλο στους δρόμους και κατευθύνονται προς το τείχος. Εκεί συναντούν τους έκπληκτους συνοριοφύλακες και το προσωπικό ελέγχου διαβατηρίων, οι οποίοι δεν είχαν ιδέα για τη νέα ρύθμιση και είχαν τόσα χρόνια εκπαιδευτεί να θεωρούν το τείχος ιερό και απαραβίαστο. Αρχικά καλούν τον κόσμο να φύγει και να απευθυνθεί την επόμενη μέρα στις υπηρεσίες έκδοσης διαβατηρίων. Το πλήθος όμως αυξάνεται συνεχώς και αρχίζει να χάνει την υπομονή του. Μπροστά στον κίνδυνο να λυντσαριστούν από τις μάζες το προσωπικό του μεθοριακού φυλακίου Μπόρνχόλμερ Στράσε (Bornholmer Straße) ανοίγει τις πύλες στις 23:00. Σύντομα ακολουθούν και άλλα φυλάκια. Οι εικόνες που μεταδίδονται από την τηλεόραση ενθαρρύνουν και άλλους να κατέβουν στο Τείχος πεζοί ή με αυτοκίνητα και να δοκιμάσουν μια βόλτα στο Δυτικό Βερολίνο. Μέχρι το πρωί της 10ης Νοεμβρίου όλες οι πύλες του τείχους έχουν ανοίξει διάπλατα και οι πολίτες τις περνούν χωρίς κανένα έλεγχο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Στα ελληνικά		Στα γερμανικά		
	Ομόσπονδο κρατίδιο	Πρωτεύουσα	Bundesland	Hauptstadt
1	Βάδη-Βυρτεμβέργη	Στουτγκάρδη	Baden-Württemberg	Stuttgart
2	Βαυαρία	Μόναχο	(Freistaat) Bayern	München
3	Βερολίνο	Βερολίνο	Berlin	Berlin
4	Βρανδεμβούργο	Πότσνταμ	Brandenburg	Potsdam
5	Βρέμη	Βρέμη	(Freie Hansestadt) Bremen	Bremen
6	Αμβούργο	Αμβούργο	(Freie und Hansestadt) Hamburg	Hamburg
7	Έσση	Βισμπάντεν	Hessen	Wiesbaden
8	Μεκλεμβούργο-Προπομερανία	Σβερίν	Mecklenburg-Vorpommern	Schwerin
9	Κάτω Σαξωνία	Ανόβερο	Niedersachsen	Hannover
10	Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία	Ντίσελντορφ	Nordrhein-Westfalen	Düsseldorf
11	Ρηνανία-Παλατινάτο	Μάιντς	Rheinland-Pfalz	Mainz

12	Σάαρλαντ	Σααρμπρίκεν	Saarland	Saarbrücken
13	Σαξωνία	Δρέσδη	(Freistaat) Sachsen	Dresden
14	Σαξωνία-Άνχαλτ	Μαγδεβούργο	Sachsen-Anhalt	Magdeburg
15	Σλέσβιχ-Χολστάιν	Κιέλο	Schleswig-Holstein	Kiel
16	Θουριγγία	Έρφουρτ	(Freistaat) Thüringen	Erfurt

Δυτική και Ανατολική Γερμανία πριν την επανένωση